Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Gheorghe GOLUBENCO

CRIMINALISTICĂ:
obiect, sistem, istorie

Studiu monografic

Chișinău, 2008

CZU 343.98(075.8)
G 68

Lucrarea este recomandată spre publicare
de către Consiliul profesoral al facultății „Drept”
şi de Senatul Universității Libere Internaționale din Moldova

Recenzenți:

M. Gheorghiță,
doctor habilitat în drept, profesor universitar,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

V. Bercheşan,
doctor în drept, profesor universitar,
Universitatea Română de Ştiințe şi Arte „Gheorghe Cristea”

S. Doraş,
doctor în drept, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

Prezenta lucrare este parte a unui curs de lecții în problemele actuale ale criminalisticii.

Prezentând sintetic varietatea de probleme general teoretice, monografia oglindeşte starea actuală a criminalisticii moderne.

Autorul speră că lucrarea va fi utilă cadrelor didactice, doctoranzilor, masteranzilor, studenților de la facultățile de drept ale instituțiilor de învățământ superior, dar şi lucrătorilor practici de profil în activitatea lor profesională de combatere a criminalității.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Gheorghe Golubenco

Criminalistică: obiect, sistem, istorie / Gheorghe Golubenco; Univ. Liberă Int. din Moldova. – Ch.: F.E.-P. „Tipogr. Centrală”, 2008. – 216 p.

Bibliogr. la sfârşitul cap.
ISBN 978-9975-78-597-6
1000 ex.

343.98(075.8)

© Gh. Golubenco, 2008

ISBN 978-9975-78-597-6

În semn de recunoştină, dedic această lucrare
conducătorului meu ştiinţific, profesorului
Alexandru Fomici VOLÎNSKI,
Jurist Emerit al Rusiei

CUPRINS

Prefață **5**

Cuvânt înainte **7**

Capitolul I. ISTORIA DEZVOLTĂRII ȘTIINȚEI CRIMINALISTICA **9**

§1. Geneza cunoștințelor cu caracter criminalistic **9**

§2. Istoria apariției științei Criminalistica **21**

§3. Formarea școlii sovietice de criminalistică. **38**

§4. Dezvoltarea criminalisticii în țara noastră **55**

Capitolul II. OBIECTUL ȘI SISTEMUL CRIMINALISTICII **67**

§1. Constituirea teoriei privind obiectul de studiu al științei criminalistica **67**

§2. Modele sistematice de criminalistică pe plan mondial **99**

§3. Sarcinile și metodele criminalisticii. **108**

§4. Evoluția și problemele actuale ale sistemului criminalisticii **126**

§5. Caracterul criminalisticii moderne, locul ei în sistemul științelor **151**

Date biografice succinte despre unii reprezentanți ai științei criminalisticii naționale. 169

Structura și tematica orientativă a cursului de criminalistică. 178

Lista unor acte normative și surse științifice de specialitate ce pot fi utilizate în procesul de studiere a cursului de criminalistică. 181

PREFAȚĂ

În lucrare, autorul, într-o formă sintetică, în mod cronologic, analizează constituirea teoriei privind obiectul de studiu al științei criminalistica, modelele conceptuale de criminalistică pe plan mondial, sarcinile şi metodele criminalisticii, evoluția şi problemele actuale ale sistemului criminalisticii, caracterul criminalisticii moderne şi locul ei în sistemul ştiinţelor.

Deşi concentrat, secțiunile respective se disting prin volumul mare de informații, fundamentul ştiinţific al opiniilor exprimate şi, nu în ultimul rând, soliditatea argumentelor invocate. Toate acestea îl recomandă pe domnul Gheorghe Golubenco ca pe unul din reprezentanții de frunte ai criminalisticii contemporane, un fin cercetător şi investigator.

Prin maniera de abordare şi tratare, lucrarea, contribuie în mod substanțial la înțelegerea corectă a noțiunilor şi a rolului criminalisticii în prevenirea şi combaterea fenomenului infracțional, constituindu-se într-un veritabil îndrumar în domeniu. Prin stilul clar, concis şi la obiect, lucrarea se înscrie printre realizările de referință în domeniul criminalisticii, publicarea ei venind în sprijinul tuturor slujitorilor legii şi având menirea de a înțelege importanța şi locul pe care trebuie să îl ocupe criminalistica în rândul celorlalte ştiinţe.

Prof. univ. dr. VASILE BERCHEŞAN,
Universiatea Română de Ştiinţe şi Arte
„Gheorghe Cristea" - Bucureşti

Soluția problemei poate muri, problemele
însă rămân veşnic vii.
G. GEOFFTING

Priveşte înainte, căci altfel te vei pomeni în urmă.
B. FRANKLIN

CUVÂNT ÎNAINTE

Criminalistica este ştiința investigării infracțiunilor, care a apărut la finele sec. al XIX-lea, în urma eforturilor unor cercetători luminați, printre care un loc de frunte îl ocupă Hanns Gross, judecător de instrucție austriac, ulterior profesor universitar, care a folosit această noțiune pentru a contura ansamblul de cunoştințe sistematizate ale unei noi ramuri ce tratează tehnica, tactica şi metodica cercetării faptelor penale. Mai apoi, pe parcursul întregii sale evoluții, criminalistica revenea de fiecare dată la sistemul şi obiectul său de cunoaştere.

Şi aceasta pentru că, la începuturile criminalisticii, numai specificul obiectului de studiu îi permitea să se desprindă de la alte ştiințe de aceeaşi natură din cadrul disciplinelor ciclului criminal şi să-şi dovedească autonomia şi individualitatea sa, locul său distinct în sistemul ştiințelor juridice.

În perioadele următoare de dezvoltare, criminalistica, asemenea altor discipline cu statut independent, a stăruit asupra aprofundării şi perfecționării cunoştințelor sale, ca să devină o veritabilă bază teoretică pentru toți slujitorii Femidei în activitatea lor profesională de combatere a criminalității.

Astăzi, după mai bine de un secol de dezvoltare a criminalisticii, problema obiectului şi a sistemului ei este din nou în centrul atenției savanților, fapt ce denotă impulsionarea cercetărilor general teoretice din acest domeniu. Încercările de a

reevalua, prin prisma noii legislații procesual-penale, viziunile încetățenite privind obiectul și sistemul său constituie rezultatul maturizării teoriei generale a acestei științe, a cărei funcție primordială este sistematizarea și comprimarea volumului imens de cunoștințe acumulate, controlul intelectual asupra lor.

Lucrarea este consacrată analizei succinte a acestor noi viziuni cu privire la obiectul și sistemul criminalisticii apărute în literatura de specialitate, mai cu seamă în Rusia, dar și în materialele savanților din România și Republica Moldova.

Pentru o înțelegere mai profundă a problematicii în cauză, autorul a considerat necesar să dedice un capitol celor mai importante repere istorice privind apariția și dezvoltarea criminalisticii, urmat de dezvăluirea unor concepte de criminalistică, promovate, la ora actuală, pe plan mondial: metodologia, sarcinile, caracterul și locul criminalisticii moderne în sistemul științelor.

Lucrarea prezintă mai curând un studiu teoretic decât un material instructiv, cu toate că la scrierea ei a fost folosită și experiența didactică a autorului, care i-a sugerat stringența elaborării unui curs de lecții venit să sprijine strădanța studenților, masteranzilor și doctoranzilor în cercetarea problemelor actuale ale criminalisticii.

Studiul în cauză, fiind poate primul de acest gen din țară, probabil nu este scutit de lacune și, în acest sens, nu ne rămâne decât să contăm pe critica binevoitoare a destinatarilor, aceasta, marturisind interesul, dar și acceptarea invitației la polemică.

Gheorghe Golubenco

Există nu numai fapte, dar şi judecată asupra acestor fapte.
V. BELINSKI

Ceea ce cunoaştem noi este limitat, ceea ce nu cunoaştem este infinit.
P. LAPLACE

Capitolul I
ISTORIA DEZVOLTĂRII ŞTIINŢEI CRIMINALISTICA

§1. Geneza cunoştinţelor cu caracter criminalistic

Geneza cunoştinţelor cu semnificaţie criminalistică, determinate de necesităţile practice de luptă contra delincvenţilor, coboară în adâncurile antichităţii, când au început să se formeze primele state, să apară unele norme de convieţuire şi structuri autoritare menite să asigure ordinea publică, pacea şi liniştea obştească. Istoria umanităţii, istoria civilizaţiei, în mare parte, constituie şi istoria comiterii faptelor antisociale, a pedepsirii celor vinovaţi.

Însăşi apariţia omului, a societăţii umane este legată de activitatea practică a acestuia, de asocierea lui în grupuri şi comunităţi, întrucât numai în colectivitate a fost posibilă supravieţuirea şi existenţa sa. Şi dacă aceasta este adevărat, atunci a trebuit să apară şi necesitatea organizării activităţii practice a omului, buna desfăşurare a căreia totdeauna presupune soluţionarea a cel puţin trei obiective: 1) a crea reguli de activitate în comun. 2) a urmări ca acestea să fie respectate de către toţi membrii comunităţii. 3) dacă, însă, aceste nor-

me vor fi încălcate, va trebui să fie identificate făptaşul, împrejurările incidentului, măsurile ce urmează a fi adoptate pentru a preveni pe viitor astfel de încălcări.

Odată cu dezvoltarea forţelor de producţie, a relaţiilor sociale, dreptul şi normele de drept ce apar concomitent încep să reglementeze doar o parte a devierilor sociale, şi anume cele care ameninţă însăşi existenţa clasei dominante. Astfel apare problema faptei social periculoase, denumită mai târziu infracţiune şi necesitatea descoperirii acesteia.

În etapele timpurii de dezvoltare ale civilizaţiei, căpetenia ginţii îndeplinea, practic, majoritatea absolută a funcţiilor obşteşti, bazându-se pe bunul simţ şi experienţa sa de viaţă. Cu trecerea timpului, dar cu mult înainte de formarea statului şi dreptului, îşi fac apariţia oameni speciali, scutiţi de producerea nemijlocită a bunurilor, în sarcina cărora se pune menţinerea ordinii şi cercetarea faptelor infracţionale.

Subiecţii acestor activităţi au înţeles că folosirea, în această muncă, a metodei de observare directă a activităţilor ilicite nu este cu putinţă, însă practica a găsit o cale care deschidea posibilităţi de a reconstitui fapta şi de a identifica autorul. S-a stabilit că, de fiecare dată când se comitea o infracţiune, în mod obligatoriu se modificau şi stările de fapt, obiectele implicate în delict. De cele mai multe ori, aceste schimbări erau generate de mişcările corpului uman, de uneltele şi instrumentele aplicate de către făptaş. S-a observat că, în acele prefaceri ale ambianţei câmpului infracţional, se fixa forma, dimensiunile şi caracteristicile exterioare ale obiectelor ce veneau în contact. Astfel, ideea fundamentală a folosirii urmelor în scopul descoperirii şi cercetării infracţiunilor devenise raţionamentul central în activitatea de combatere a criminalităţii.

Divizarea societăţii în clase, consolidarea statului şi

dreptului a determinat şi necesitatea perfecţionării întregului proces penal, inclusiv problema căutarii şi a demascării delincvenţilor. De la subiecţii acestor preocupări se cerea nu numai calităţi personale deosebite – curaj, spirit întreprinzător şi de observaţie, perseverenţă, dar şi deprinderi speciale, care mult mai târziu aveau să se transforme în procedee şi metode criminalistice de descoperire şi prevenire a infracţiunilor.

Profesorul R. Belkin menţionează că, „deja în cărţile sacre ale iudeilor, creştinilor, musulmanilor – Tora (Pentateuh), Biblie, Coran există descrieri ale unor procedee de descoperire a adevărului" în diverse cauze, prin ceea ce numim noi astăzi interogatorii, percheziţii, prezentări spre recunoaştere etc. [1, p. 1]. Acestea se amintesc şi în monumentele de drept ale Romei, Greciei, Rusiei, Germaniei, Chinei şi ale altor ţări. Bunăoară, în China, cu câteva mii de ani în urmă, au fost create metode de cercetare bazate pe psihofiziologia omului. Pentru stabilirea vinovăţiei, bănuitului i se dădea să mănânce o mână de orez crud. Dacă reuşea să facă aceasta, el era recunoscut drept nevinovat, dacă nu, era considerat vinovat şi pedepsit cu asprime. „Încercarea cu orez" se sprijinea pe un proces psihofiziologic al organismului uman ce rezidă în faptul că, în situaţia unor emoţii şi tensiuni nervoase excesive, se stopează producerea salivei.

Metode analogice se utilizau şi în Europa medievală, iar în unele triburi ale Africii Ecuatoriale ele s-au păstrat chiar până la începutul secolului XX.

Cu toate că această metodă pare a fi naivă, există în ea elemente preştiinţifice. Oricum, perceperea, măsurarea şi analiza unor astfel de reacţii ale organismului uman constituie fundamentul ştiinţific al poligrafului contemporan, denumit, uneori, şi „detector al minciunii".

În India antică se utiliza o metodă bazată pe superstiţiile induşilor: celui bănuit i se propunea să intre într-o încăpere întunecată şi să-l apuce de coadă pe măgarul „sacru". Coada măgarului se presăra în prealabil cu funingine, iar bănuitului i se spunea că, dacă el este vinovat, măgarul va urla. Vinovată se considera persoana ce ieşea din încăpere cu mâinile curate. Lipsa urmelor de funingine pe palmele bănuitului se explica prin faptul că el, temându-se de demascare, nu se atingea de coada animalului [4].

Şi în Roma antică existau astfel de procedee. De exemplu, Legea celor XII Table (Primul cod de legi al Romei antice, a. 451-450 î. Hr.) cuprindea unele prescripţii cu caracter criminalistic privind percheziţia. Persoanei ce urma să efectueze percheziţia i se indica să-şi scoată haina şi „să ţină o cupă în mâini" [2, p. 11]. Este greu să ne imaginăm cum s-ar putea efectua astfel o percheziţie în realitate, însă sensul practic al acestei recomandaţii este destul de actual şi pentru zilele noastre: ca să nu apară dubii precum că cel ce efectuează percheziţia ar putea să arunce pe furiş ceva important sub aspect probant în locul cercetat.

Mai târziu, vremurile cumplite ale Evului Mediu au instaurat aşa-numitul „proces inchizitoriu", în care cercetările se efectuau în mod secret, clandestin de către organe speciale, pe baza unor documente în scris. Sub aspect structural, acest proces se împărţea în două faze: până la stabilirea bănuitului (cercetarea generală) şi după reţinerea acestuia (cercetarea specială). Cercetarea generală includea colectarea diverselor zvonuri, denunţuri, audieri şi alte acţiuni de căutare. Cercetarea specială se efectua cu scopul de a obţine de la bănuit declaraţii de recunoaştere a vinovăţiei sale [3, p. 16].

Datele istorice mărturisesc că, în această epocă, pe lângă acumularea unor experienţe pozitive privind demascarea

făptuitorilor, în multe ţări se aplica pe larg tortura, ordaliile şi alte metode sălbatice faţă de persoanele bănuite de comiterea infracţiunilor. Procedeele de torturare erau cele mai diverse: şurubul de forţă pentru zdrobirea oaselor. fierul roşu. apa, care se turna prin pâlnie în gura celor torturaţi până le plesnea stomacul etc. Aceste tipuri de tortură, reglementate pe trepte şi niveluri, sunt descrise amănunţit de către călugării inchizitori H. Institoris şi Ia. Schprenher în cartea „Ciocanul vrăjitoarelor”[2, p.13]. Ordalia era un procedeu mistic la care erau supuşi bănuiţii şi care era aproape imposibil de trecut cu bine. Oricum, cei care rezistau încercării erau consideraţi nevinovaţi. După metoda care se aplica, ordalia purta diverse nume: ordalia otrăvii, ordalia focului, ordalia apei, ordalia coşciugului etc. De exemplu, ordalia otrăvii, răspândită în India şi la unele triburi sălbatice din Africa, constă în faptul că cel acuzat era obligat să înghită o anumită cantitate de otravă. Dacă scăpa cu viaţă, acesta era declarat nevinovat, iar dacă murea sau se îmbolnăvea, culpa se considera dovedită.

Folosirea torturii şi a altor practici sus-menţionate pot fi explicate atât prin absolutizarea rolului probelor verbale, a recunoaşterii vinovăţiei de către bănuit (numită şi „regina probelor”), prin nivelul scăzut al conştiinţei sociale, cât şi prin lipsa de mijloace şi procedee ştiinţifice de stabilire a adevărului. De multe ori, aplicarea lor se solda cu pedepsirea unor oameni nevinovaţi, însă, treptat, cu sporirea rolului dreptului în societate, a progresului tehnico-ştiinţific, a condiţiilor economice de viaţă, în activitatea de cercetare a infracţiunilor începe a fie înţeleasă paguba aplicării acestor tradiţii barbare, moştenite din antichitate şi apare necesitatea elaborării unor mijloace de stabilire a adevărului, mai raţionale şi mai civilizate.

Pe parcursul acestor veacuri chinuitoare, inclusiv până pe la mijlocul sec. XIX, experienţa aplicării metodelor şi procedeelor de cercetare a infracţiunilor se generaliza şi se studia în cadrul urmăririi judiciare penale – astăzi disciplină a dreptului procesual penal. În lucrările ce ţin de acest domeniu, mai cu seamă începând cu sec. XVII, se întâlnesc recomandaţii de a folosi cunoştinţele de specialitate ale unor persoane versate în cercetarea înscrisurilor, în detectarea unor otrăvuri, în diagnosticarea monedelor contrafăcute etc. Uneori, specialiştii în cauză se asociau în corporaţii specifice, spre exemplu, „Comunitatea scriitorilor experţi verificatori" (Paris, a. 1570) [6, p. 17]. În Franţa şi Italia se publică primele lucrări consacrate cercetării desenelor papilare, a scrisului, semnate de cunoscuţi cercetători: F. Demelle (a. 1609). E. Raveneau (a. 1666). M. Malpigi (a. 1686). B. Albinus (a. 1764). J. Purkinje (a. 1823) ş.a.

Însă sec. XIX, care a fost numit şi „secolul aburului", se evidenţiază net de alte perioade istorice printr-o serie de particularităţi: revoluţia industrială în economie, creşterea vertiginoasă a populaţiei oraşelor, apariţia burgheziei ca pătură a societăţii cu interese economice şi lozinci politice deosebite, divizarea şi profesionalizarea muncii, spiritul întreprinzător ca garanţie a succesului şi riscul ca normă a vieţii etc. Această imixtiune de factori necunoscuţi până atunci au „detonat" un alt fenomen – apariţia criminalităţii profesionale, iar mai târziu şi a celei organizate.

Înarmându-se cu cele mai performante instrumente şi tehnici ale perioadei respective (echipament, transport, mijloace de legătură etc.), metode de pregătire şi tăinuire a infracţiunilor, aceasta a „inundat" practic toate ţările Europei Occidentale. Bunul simţ şi judecata sănătoasă de care se conduceau organele de represalii până atunci s-au dovedit a fi

neputincioase în lupta cu noua criminalitate. Se simţea nevoia creării unor mijloace şi metode mai eficiente, a elaborării unor măsuri speciale de protecţie a cetăţenilor împotriva atacurilor criminale, asigurării inevitabile a pedepsirii celor vinovaţi.

Eugéne Vidocq

Unul dintre pionierii acestor activităţii a fost celebrul E. Vidocq (1775-1857), de numele căruia este legată crearea, în 1811, a poliţiei criminale franceze „La Sûreté" [„Siguranța"]. După cum ne relatează scriitorul german J. Thorwald, acesta, fiind implicat anterior în diverse fapte social periculoase, asociate cu multiple evadări din închisori şi având o experienţă bogată, dar destul de compromiţătoare, în anul 1810, ca să pună capăt şantajului din partea foştilor „camarazi de breaslă", a îndrăznit să-şi propună serviciile sale autorităţilor oficiale pentru a fi încadrat în lupta cu criminalitatea [5, p. 18].

Reuşind să convingă administraţia prefecturii din Paris că are cunoştinţe profunde asupra lumii criminale, posedă arta de a se deghiza şi de a face să vorbească orice vinovat, o memorie vizuală neobişnuită, iniţiativă şi spirit organizatoric, alte calităţi personale, E. Vidocq a fost acceptat şi doar cu o duzină de colaboratori care, de asemenea, aveau o reputaţie îndoielnică, a demascat şi reţinut pe parcursul unui an peste opt sute de asasini, hoţi, jefuitori, escroci. În activitatea sa se conducea de unele devize destul de dubioase: „Pentru a reuşi, trebuie să utilizezi trădarea, denunţul şi instinctele josnice ale oamenilor", „Totul se cumpără şi totul este corupt" [6, p. 20], „Numai criminalul poate învinge criminalitatea"

[5, p. 18]. Ca şef al poliţiei criminale pariziene, după 2 decenii de activitate, el a lăsat o arhivă poliţienească de mare valoare (fişe personale ale deţinuţilor, elemente embrionare de identificare după „Modus operandi sistem", aşa-numitele „parade ale arestanţilor", când deţinuţii se mişcau în jurul unui poliţist, care memoriza semnalmentele exterioare ale acestora, o reţea importantă de informatori, plantarea aşa-numiţilor „mutoni" în celulele închisorilor pentru a culege informaţii de la cei reţinuţi, alte metode şi procedee folosite şi astăzi de către agenţii de poliţie sub acoperire în activitatea lor operativă de investigaţii etc.

O dată cu plecarea lui Vidocq, în anul 1833, poliţia judiciară franceză a fost reorganizată şi fondată pe alte principii, unul dintre care este actual şi astăzi: „Persoanele trase la răspundere pentru comiterea unor fapte penale, chiar şi achitate de către instanţa de judecată, nu sunt angajate în serviciul poliţiei judiciare" [1, p. 236].

După demisionarea sa, în 1833, Vidocq înfiinţează o agenţie de detectivi particulari (probabil prima din lume), devine un comerciant destul de înstărit, scriitor şi prieten al marelui Honoré de Balzac, căruia i-a sugerat nu o dată teme pentru viitoarele sale romane. Memoriile lui Vidocq, publicate în 1828 şi devenite mai târziu vestite, au fost editate şi în Rusia, iar în zilele noastre, în anul 1991, acestea au fost reeditate la Kiev.

Aproximativ în aceeaşi perioadă, au fost organizate şi poliţiile judiciare profesionale din Londra (anul 1829), Chicago (1851), New York (1844), în alte oraşe de pe continentul european şi cel american de către fondatori cu reputaţii, la fel de faimoase – H. Fielding, J. Fielding, A. Pinkerton. Acesta din urmă, considerat întemeietor al poliţiei americane, a înfiinţat în anul 1851, la New York, o agenţie particu-

lară de urmărire penală şi pază cu multe filiale în ţări europe-ne, agenţii căreia purtau o insignă cu imaginea unui ochi larg deschis şi cu sloganul „Noi veghem întruna". Fiind incoruptibili şi sârguincioşi în activitatea lor, „pinkertonii" de la bun început au confirmat justeţea acestei fraze, descoperind o serie de crime ce au avut un mare ecou, comise pe teritoriul Americii de Nord, inclusiv un complot contra preşedintelui A. Lincoln în anul 1861 [20, p. 253]. În perioada Războiului Civil, agenţia lui Pinkerton a fost reorganizată în serviciu de recunoaştere, cu scopul de a culege informaţii cu caracter militar pentru guvernul federal. Ulterior, agenţii acestui birou au participat la lichidarea multiplelor bande de criminali şi gangsteri care activau fără teamă pe teritoriul SUA. Metodele criminalistice folosite de către aceşti detectivi neînfricaţi (fotografia, evidenţa hoţilor şi a complicilor lor, infiltrarea în nucleul organizaţiilor criminale etc.), alternate cu buna cunoaştere a psihologiei şi artei de a se deghiza, cu mânuirea perfectă a armei de foc, le-au permis să se înalţe deasupra haosului şi corupţiei ce exista în societate la acea etapă şi să devină unica forţă de nădejde în lupta cu criminalitatea, simbol al poliţiei criminale americane.

Cât priveşte poliţia criminală londoneză, cunoscută şi sub denumirea de „Scotland Yard", ea a fost înfiinţată cu câteva decenii mai devreme (în anul 1829), prin legea cu privire la poliţia capitalei, adoptată de Parlament (The Metropolitan Police Act). La leagănul ei au fost puse ideile şi metodele cunoscutului H. Fielding, judecător şi scriitor, care a reuşit să convingă autorităţile oficiale de necesitatea înfiinţării serviciului de detectivi ai judecătoriei poliţieneşti (Bow Street Runners), pentru a face faţă valului de fărădelegi şi violenţe ce inundase Londra la răscrucea sec. XVIII-XIX. Banii alocaţi în aceste scopuri i-au permis lui H. Fielding să

recruteze o duzină de voluntari, să-i înarmeze cu arme de foc, să-i îmbrace în jachete roşii (probabil, prima uniformă poliţienească), pentru a patrula, la necesitate, pe principalele străzi ale capitalei şi a acorda ajutor cetăţenilor în cercetarea infracţiunilor. După moartea lui H. Fielding (1754), postul de şef al poliţiei criminale engleze a fost preluat de către fratele său John, care, după cum mărturiseşte istoria sau poate şi legenda, la sfârşitul vieţii sale, deşi era orb, putea să recunoască după voce şi vorbire peste 3000 de infractori. Lăsând pe seama istoricilor aceste fapte ieşite din comun, menţionăm că, după datele unor cercetători contemporani, memoria de lungă durată a omului poate conserva doar circa o sută de voci, ce-i drept, necunoscându-se capacităţile orbilor în acest sens. Oricum, metodele folosite de către primii detectivi englezi erau metodele epocii respective şi puţin se deosebeau de cele folosite de către Vidocq, Pinkerton sau alţi pionieri ai poliţiei profesioniste: filajul, deghizarea, evidenţa recidiviştilor, publicarea în ziare a semnalmentelor infractorilor căutaţi etc.

Desigur, poliţia londoneză „Scotland Yard", creată pe baza acestor servicii de detectivi, a fost organizată pe alte principii, mult mai avansate comparativ cu perioada anterioară, o parte din care sunt valabile şi pentru epoca contemporană: 1) eficacitate, stabilitate, organizare militară. 2) controlul statal asupra poliţiei. 3) lipsa infracţiunilor este indiciul cel mai bun al muncii poliţiştilor. 4) mediatizarea informaţiei cu privire la infracţiunea săvârşită. 5) dezvoltarea forţei poliţiei în spaţiu şi timp. 6) stăpânirea de sine şi păstrarea calmului de către poliţist este mai bună decât acţiunile lui violente. 7) înfăţişarea îngrijită a poliţistului contribuie la buna lui reputaţie. 8) necesitatea instruirii poliţiştilor. 9) fiecare poliţist trebuie să aibă număr personal. 10) sectoarele

de poliţie trebuie plasate astfel, încât să asigure accesul uşor al cetăţenilor spre ele. 11) poliţiştii trebuie supuşi unui termen de încercare [24, p. 47].

Primele recomandaţii pur criminalistice ce priveau mai cu seamă procedeele de efectuare a examinării locului faptei, a percheziţiei, interogării, s-au cristalizat în procedura penală de mult timp.

Unele ghiduri practice, în acest sens, au apărut în prima jumătate a sec. XIX, cum ar fi „Handbuch der gerichtlichen Untersuchungskunde" [„Îndrumar cu privire la ancheta judiciară"], semnat de procesualistul L.H.F. Jagemann (Frankfurt pe Main, vol. I - a. 1838. vol. II - a. 1841). „Experienţa unui scurt îndreptar pentru efectuarea cercetărilor", întocmit de N. Orlov (Moscova, 1833). „Bazele procedurii judiciare penale", alcătuit de I. Barşev (Sankt Petersburg, a. 1841) [7, p. 6] ş.a.

Dezvoltarea medicinii legale, disciplină ale cărei cunoştinţe se foloseau din vremurile străvechi în aflarea adevărului, a scos în evidenţă persoana specialistului medic legist, care devenea, neapărat, participant în elucidarea cauzelor de omor, a leziunilor corporale etc. Treptat, aceasta a făcut ca în urmărirea penală să fie invitate şi alte persoane competente în ramurile tehnicii, ştiinţei, artei, meseriei, ceea ce a condus la apariţia institutului de expertiză judiciară. Istoria criminalisticii trebuie privită şi prin această prismă – de consolidare şi dezvoltare a cunoştinţelor de specialitate în activitatea judiciară penală şi creare a unităţilor specializate de expertiză. La începuturile criminalisticii, aceste cunoştinţe aveau un caracter mai curând empiric decât teoretico-ştiinţific, de aceea, purtătorii lor erau apreciaţi drept persoane versate, acestea sprijinindu-se doar pe experienţa practică personală şi spiritul de observaţie (spre exemplu, banii falşi erau cercetaţi de către funcţionarii bancari, vechimea împuşcăturii o deter-

minau armurierii, scrisul era comparat de factorii poştali).

Prin urmare, în ultimul sfert al sec. XIX, în Europa s-au creat premise şi condiţii obiective de cimentare a cunoştinţelor menite să contribuie la descoperirea şi cercetarea infracţiunilor, la crearea unui domeniu distinct al jurisprudenţei, ce avea în sarcină elaborarea unor metode şi mijloace practice de investigaţie a faptelor penale, întemeiate pe realizările ştiinţelor cu un caracter tehnic şi natural.

Mie filozofia mea nu mi-a dat absolut nici un câştig,
însă m-a izbăvit de foarte multe risipe.
A. SCHOPENHAUER

Noi stăpânim cunoştinţe omeneşti, schimbătoare,
şi nu absolute, desăvârşite. Adevărurile care erau
considerate definitiv stabilite sunt înlocuite cu altele,
volumul cunoştinţelor noastre sporeşte.
V. DOKUCEAEV

Înţelept este acela care cunoaşte nu multe,
dar ceea ce este necesar.
ESCHIL

§2. Istoria apariţiei ştiinţei Criminalistica

Răscrucea secolelor XIX-XX a fost marcată de descoperiri şi realizări tehnico-ştiinţifice de mare valoare pentru progresul social. Acestea au atins şi sfera relaţiilor penale, mai cu seamă procesual-penale. Organele de drept au început să implementeze metode şi mijloace mai performante în activitatea de căutare, identificare şi demascare a delincvenţilor.

Stabilirea indivizilor cu antecedente penale sau a persoanelor date în urmărire, ori a celor care au părăsit locul faptei, a ajuns în acea perioadă una dintre cele mai stringente probleme ale poliţiei judiciare. Dacă până la mijlocul evului mediu, iar în unele ţări şi mai târziu, pentru identificarea şi pedepsirea răufăcătorilor se aplica frecvent marcarea acestora cu fierul roşu (de pildă, în Franţa, hoţii erau marcaţi cu majuscula “V” (voleur), falsificatorii – “F” (faux), recidiviştii – “W”, sau mutilarea (tăierea nasului, a unei mâini, a urechilor), apoi, mai târziu, după anularea acestor procedee [19],

evident inumane şi necorespunzătoare „secolului luminilor”, poliţia suferea eşecuri în reţinerea celor care anterior au mai comis infracţiuni. Căutarea lor după metoda „portretului vorbit” prin descrierea aspectului exterior, iniţiată încă de primul şef al poliţiei franceze E. Vidocq, prezenta multe inexactităţi şi, deseori, se solda cu eschivarea făptuitorilor de la răspunderea penală. De aceea**, crearea şi perfecţionarea mijloacelor de evidenţă a infractorilor** devenise una dintre principalele direcţii de dezvoltare şi consolidare a cunoştinţelor criminalistice.

Alphonse Bertillon

În acest sens, un aport primordial îi aparţine colaboratorului Siguranţei franceze Alphonse Bertillon (1853-1914), care în a. 1879 a propus, iar la 20 februarie a. 1883 a demonstrat practic posibilitatea înregistrării, evidenţei şi identificării ulterioare a infractorilor după datele lor antropometrice. Metoda se baza pe teoria statisticianului belgian Lambert Quételet (1796-1874), precum că toate fiinţele umane diferă una de alta prin dimensiunile diferitelor părţi ale corpului şi că suma acestor măsurători produc o formulă deosebită pentru fiecare individ. Esenţa ei consta în următoarele: dimensiunile oaselor unui adult rămân invariabile pe tot parcursul vieţii. Dacă şansa ca două persoane să aibă aceeaşi înălţime este de 1:4, apoi înălţimea plus încă o măsurătoare (de exemplu, lungimea trunchiului), coboară posibilitatea de a găsi două persoane cu aceleaşi dimensiuni la 1:16 (proporţie geometrică). Însă, dacă s-ar lua în consideraţie 11 parametri ai delincventului, propuşi de către A. Bertillon, atunci, potrivit calculelor probabilităţilor, şansa de a găsi un alt infractor cu aceiaşi parametri va fi 1:4191304 de indivizi.

Un astfel de sistem, destul de complicat, poate chiar nu prea perfect, numit mai târziu „bertillonaj”, a devenit unul dintre primele contribuții ale științei sec. XIX în activitatea profesională de urmărire penală. El a pus capăt vechiului vicleşug al delincvenților de a se ascunde sub alt nume, îmbrăcăminte sau coafuri diferite, aducând primele raze de gândire științifică în această activitate. Sistemul în cauză a început să fie implementat în toate țările dezvoltate (în Rusia din a. 1890, în Germania din a. 1895, în alte state – după a. 1900).

Cele mai slabe puncte ale sistemului, după cum recunoştea însuşi autorul, era complexitatea măsurătorilor, imposibilitatea identificării persoanelor sub 20 de ani, dificultăți în stabilirea identității femeilor, legate de coafura lor. De aceea, mai târziu, A. Bertillon a continuat să perfecționeze sistemul său, completându-l cu descrierea aspectului exterior al delincvenților – aşa-numitul „portrait parlé”, precum şi cu fotografierea acestora după metoda fotografiei signalectice. Descrierea verbală se efectua într-o anumită consecutivitate, folosindu-se o terminologie unitară şi sistematizată. În plus, fiecare termen avea şi un cod literal, ansamblul cărora crea o formulă a semnalmentelor exterioare ale persoanei înregistrate sau căutate. În scopul standardizării procesului de fotografiere, el a elaborat un scaun special, pozele realizându-se din față și profilul drept la scara 1:7.

Cu toate acestea, „bertillonajul”, nereuşind să se afirme pe deplin, a avut drept concurent un alt sistem de înregistrare a delincvenților – cel dactiloscopic, apărut, practic, concomitent cu primul.

Prima comunicare despre posibilitatea de identificare a infractorilor după evidența dactiloscopică poate fi datată din a. 1877, când unul dintre funcționarii poliției britanice din Bengal (India), William Herschelle (1833-1917), adre-

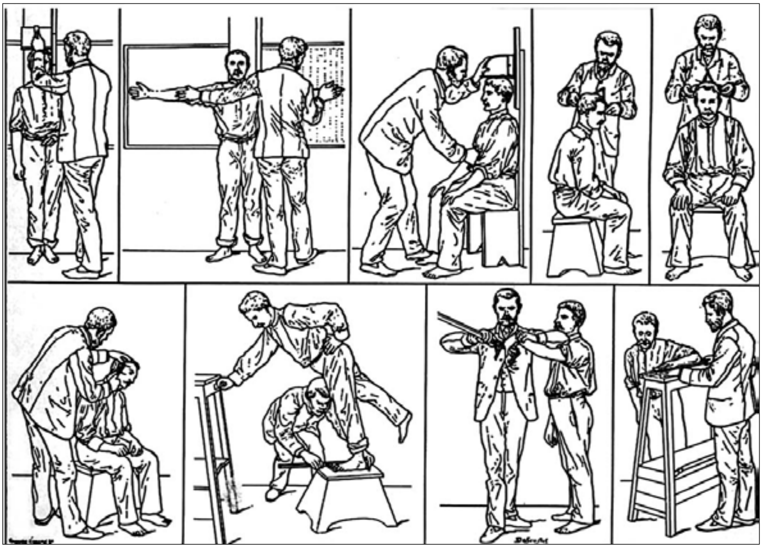

Măsurătorile corpului uman după metoda lui A. Bertillon

sează în acest sens un memoriu inspectorului general al închisorilor din această regiune, care, din păcate, a fost lăsat fără atenţie [20, p. 32]. Herschelle, confruntându-se cu faptul că unii veterani indieni, semnând unul pentru altul, solicitau plata pensiei de mai multe ori, a cerut fiecăruia să-şi lase impresiunile a două degete pe lista cu pensii. Analiza comparativă a desenelor papilare a făcut posibilă stabilirea multiplelor fraude în acest sens, determinând necesitatea adoptării unor măsuri de contracarare, după care falsurile au luat sfârşit. Aplicarea amprentelor digitale alături de numele deţinuţilor pe fişele de evidenţă a curmat şi posibilitatea substituirii unor puşcăriaşi cu alte persoane plătite, care trebuiau să ispăşească în locul lor pedeapsa.

Tot în această perioadă, un medic scoţian, Henry Faulds, care lucra la un spital din Tokio, într-un articol publicat în

William Herschelle

octombrie 1880 de revista engleză „Nature", fără a şti de preocupările lui W. Herschelle, a propus să se aplice metoda dactiloscopică în scopul identificării autorilor infracțiunilor pe baza urmelor digitale ridicate de la locul faptei. Dându-şi seama că această metodă poate revoluționa munca tuturor polițiilor din lume, el a verificat-o de mai multe ori în practică, reuşind să stabilească vinovăția a doi hoți, dar şi pentru a discul-pa un suspect reținut de poliție. După apariția acestei scrisori, W. Herschelle şi H. Faulds au disputat tot restul vieții prioritatea descoperirii individualității desenelor papilare digitale [6, p. 28].

Oricum, pentru noi este evident că ambii autori au ajuns la o idee comună de a folosi impresiunile digitale în combaterea criminalității – unul la nivel poate mai mult teoretic, iar altul la nivel mai practic. Însă, dincolo de această dispută, activitățile acestor pionieri ai criminalisticii s-au completat în mod perfect, dând naştere ulterior unor cercetări valoroase în ramura dactiloscopiei. De aceea, credem că dactiloscopia, de altfel, ca şi criminalistica în ansamblu, a apărut din necesități practice, la momentul potrivit specialiştii ştiind să folosească realizările ştiinței în acest sens.

Henry Faulds

În ceea ce priveşte prioritatea, cunoscutul criminalist francez Ed. Locard menționa, pe bună dreptate, că nu există descoperiri care să fie cu certitudine fapta exclusivă a unui om. Descoperirea este întotdeauna un produs realizat

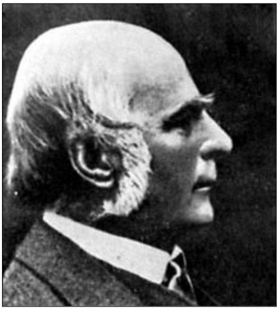

Francis Galton

cu concursul a multor sute, poate chiar şi mii de minţi omeneşti. De aceea, ele sunt anonime sau, mai bine zis, colective. Nimeni personal nu a descoperit focul, fierul, roata, hârtia, vâsla, pânza de corabie. Descoperirea se face atunci când ideea despre ea apare în mintea mai multor persoane. Cel căruia i se atribuie descoperirea sau care şi-o însuşeşte singur, de obicei, doar concretizează sau sintetizează ideea deja „coaptă".

În anul 1891, sir Francis Galton (1828-1911), antropolog şi statistician englez, după o analiză comparativă minuţioasă a metodei antropometrice şi a celei dactiloscopice, dă preferinţă celei din urmă şi tipăreşte, în anul 1892, la Londra, cartea „The Finger – Prints" [„Amprentele digitale"], în care sistematizează desenele papilare, făcând şi alte observaţii importante referitor la folosirea acestora în identificarea persoanelor. Întrucât clasificarea părea destul de greoaie, de această problemă s-a preocupat un alt savant – funcţionarul britanic de poliţie Edward Henry (1850-1931), care, mai târziu, pentru lucrările sale fructuoase în dactiloscopie, s-a învrednicit de titlul nobiliar de „sir". Datorită eforturilor acestuia, Anglia devine, în anul 1900, prima ţară din Europa care introduce sistemul dactiloscopic de identificare în locul bertillonajului. Cartea lui E. Henry „Classification and Uses of Finger - Prints" se bucura de un mare succes, încât tot mai multe ţări aveau să introducă acest sistem de identi-

Edward Henry

Juan Vucetich

ficare: Ungaria, Austria, Danemarca şi Spania (1902), Germania (1903), Belgia (1904), Brazilia, Chile şi Uruguay (1905), Rusia (1906), Norvegia, Suedia, Italia, Peru şi Paraguay (anul 1908) [6, p. 29].

De menționat că, în Argentina, sistemul dactiloscopic de înregistrare a început să fie introdus încă din anul 1892, acesta fiind elaborat de către un funcționar de poliție din La Plata, originar din Croația – Juan Vucetich (1858-1925) – una dintre cele mai tragice figuri din tagma pionierilor criminalisticii. Juan Vucetich, creând şi transpunând în practica poliției Argentinei şi a altor țări sud-americane un sistem dactiloscopic original de identificare, a murit într-o sărăcie cumplită, nimicind cu câțiva ani mai înainte, într-un acces de furie, ultima sa lucrare, „Teoria universală a identificării" [2, p. 18].

În Rusia, primul om care a apreciat importanța dactiloscopiei a fost, de asemenea, un funcționar de poliție – V. Lebedev, care în 1909 a publicat un tratat practic, „Arta descoperirii crimelor" în 3 volume: Vol. I – Dactiloscopia. Vol. II – Antropometria. Vol. III – Fotografia judiciară polițienească. Anterior, la 30 decembrie 1906, în Rusia fusese introdusă amprentarea deținuților în închisori, iar doi ani mai târziu, în 1908, s-a adoptat şi o lege cu privire la înregistrarea dactiloscopică în secțiile de poliție judiciară ale Imperiului Rus, lege care, un timp oarecare, a funcționat în paralel cu bertillonajul, acceptat în Rusia încă din anul 1890.

Dezvoltarea ulterioară a dactiloscopiei a condus la faptul că urmele de mâini, ridicate din scena infracțiunii, au devenit obiecte ale cercetărilor dactiloscopice. Primele ca-

zuri de folosire a rapoartelor de expertiză dactiloscopică, în calitate de probe judiciare în instanţele de judecată, s-au semnalat în Ungaria (1907), Anglia (1908), Norvegia (1910), SUA (1911), Rusia (1912) [3, p.21].

Este important să subliniem că sistemul dactiloscopic a coexistat cu bertillonajul până la 1914 – data când, la Monaco, Congresul internaţional al poliţiştilor a recomandat dactiloscopia ca principală metodă de înregistrare penală. Fără îndoială, ea este mult mai simplă şi mai exactă decât antropometria, numită uneori de către deţinuţi şi „procedură veterinară". După calculele matematice ale lui F. Galton, posibilitatea de coincidenţă a 10 amprente digitale ale unui individ cu 10 amprente ale altei persoane este extrem de redusă şi constituie 1:60 de miliarde de oameni. Actualmente, acest sistem de evidenţă rămâne a fi cel mai frecvent folosit, în unele ţări completându-se cu metoda amprentei genetice (ADN).

Desigur, progresul ştiinţific a contribuit prin procedeele şi mijloacele sale atât la descoperirea şi cercetarea infracţiunilor, cât şi la perfecţionarea metodelor de identificare a delincvenţilor. Astfel, o altă linie de dezvoltare a criminalisticii, după cum menţionează profesorul R. Belkin, a fost **elaborarea metodelor de expertiză a urmelor şi a altor obiecte materiale ca probe,** ridicate din câmpul infracţiunii [8, p. 3].

La începuturile criminalisticii acestea se preluau, mai cu seamă, din alte domenii, precum fizica, medicina, chimia, biologia, balistica militară etc. Încă în anul 1835, poliţistul englez H. Goddard (1891-1955), după urmele rămase pe glonţ de la particularităţile interiorului ţevii unei arme de foc, folosite în cazul unui omor, a reuşit să identifice arma concretă, contribuind astfel la stabilirea făptuitorului, însă bazele ştiinţifice ale acestei subramuri a criminalisticii – balistica judiciară – sunt legate de numele americanului Ch. Waite

(decedat în anul 1926). În anii '20 ai sec. XX, acesta afirma că mecanismul fiecărei arme lasă pe gloanţe şi pe tuburi de cartuş „amprente", destul de constante şi irepetabile. Colindând uzinele de armament din America şi Europa în perioada anilor 1919-1923, el a reuşit să colecţioneze peste 1500 de modele de arme de foc, prin intermediul cărora putea stabili provenienţa gloanţelor drept corpuri delicte. Însă balistica judiciară a atins culmi superioare doar după inventarea, în anul 1925, a microscopului de comparare, de către Ph. Gravelle, distins pentru această descoperire cu medalia de aur „Bernard" a Societăţii Londneze de microfotografie [9, p. 11]. Acest instrument făcea posibil ca două gloanţe (unul extras din cadavru, iar altul tras experimental din arma suspectă) să fie văzute şi examinate simultan, într-o singură imagine a microscopului.

O contribuţie însemnată la consolidarea şi dezvoltarea metodelor ştiinţifice de examinare a probelor materiale, numite metaforic şi „martori taciţi", „incoruptibili", au adus cercetătorii italieni C. Lumbroso (1836-1909) şi V. Ottolenghi, elveţianul R. A. Reiss (1875-1929), francezul Ed. Locard (1877-1952), germanul R. Heindl (1883-1958), americanul Mac Caughey, chiliana Miranda Pinto ş.a. La acea vreme, savanţii criminalişti acordau o atenţie sporită problemelor legate de expertiza manuscriselor şi a altor documente, frecvent disputate de către părţi în instanţele de judecată, de multe ori consemnându-se falsul total sau parţial al acestora. În 1895, C. Lumbroso, devenit deja cunoscut după lucrarea sa „L'uomo delinquente", consacrată teoriei „criminalului înnăscut", tipăreşte la Bologna cartea „Grafologia". Ideea centrală a lucrării consta în afirmaţia că procesul de scriere este o funcţie firească a organismului uman şi că scrisul prezintă „oglinda personalităţii" ce reflectă însuşirile josnice, „natu-

rale" ale omului. De fapt, după cum menţionează profesorul R. Belkin, aceasta era aceeaşi concepţie a „criminalului înnăscut", aşezată pe solul expertizei [8, p. 3].

Edmond Locard

La acest compartiment şi-au adus aportul şi cunoscuţii criminalişti A. Bertillon şi Ed. Locard, acesta din urmă creând, în 1910, la Lyon (Franţa), primul laborator de poliţie ştiinţifică, impunându-se şi prin publicarea, între anii 1931-1939, a unui valoros Tratat de criminalistică în 7 volume, în care se elaborează, pentru prima dată, metodica cercetării particulelor de praf şi a altor microobiecte, a poroscopiei dactiloscopice [23, p. 247-263]. De notat că metodele propuse de către aceşti savanţi în ramura scrisului şi a semnăturii nu au avut însă o fundamentare ştiinţifică destul de solidă, de unde şi utilitatea lor practică nesemnificativă.

Această direcţie de dezvoltare a criminalisticii privind cercetarea de laborator a probelor materiale a fost, în mare parte, susţinută şi de cercetătorii ruşi: V. Molcianov şi I. Skopnin, care au elaborat metode spectroscopice, chimice, roentgen şi biologice de analiză a orificiilor create prin folosirea armelor de foc; R. Borhman, care a propus metoda ridicării urmelor de adâncime lăsate de încălţăminte cu ajutorul soluţiei de ghips; E. Burinski (1849-1912), unul dintre întemeietorii fotografiei judiciare de examinare a probelor şi, în particular, a metodei separatoare de culori şi de sporire a contrastului, care a făcut posibilă citirea textelor invizibile şi restabilirea documentelor. Esenţa metodei consta în fotografierea de mai multe ori a aceluiaşi document şi obţinerea

multiplelor negative. Ulterior, acestea erau suprapuse unul peste altul, obținându-se o imagine „cumulativă" de un contrast sporit, în funcție de numărul negativelor. Aplicând această metodă, el a reușit să descifreze conținutul unor pergamente provenite din perioada domniei cneazului rus Dmitri Donskoi și descoperite în anul 1843, în timpul reparațiilor Kremlinului din Moscova. Pentru elaborarea metodei separatoare de culori și refacerea acestor texte, în anul 1898, E. Burinski obține premiul „M. Lomonosov" – cea mai mare distincție a Academiei de Științe a Rusiei [1, p. 14]. Laboratorul de fotografie judiciară din Sankt Petersburg, creat încă în anul 1889 de către acest pionier al criminalisticii ruse, a servit ca prototip la formarea primelor unități de expertiză din Europa de est (Kiev, Odesa, Moscova în anii 1913-1914), extinse ca număr și transformate în institute de cercetări științifice în anii '20-30 ai sec. XX în fosta URSS. Bilanțul activității sale fructuoase în ramura expertizei a fost încununat de publicarea, în anul 1903, a uneia dintre primele lucrări criminalistice originale din Rusia – „Expertiza judiciară a documentelor, efectuarea și utilizarea ei". În această lucrare, autorul formulează unul dintre principiile de bază ale dezvoltării criminalisticii – transformarea creativă și adaptarea constructivă a realizărilor altor științe la necesitățile actului de Justiție.

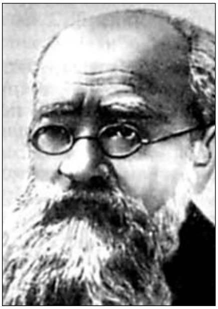

Evghenii Burinski

O importanță deosebită pentru consolidarea ramurii în cauză a avut-o activitatea de **elaborare și sistematizare a procedeelor de depistare și colectare a materialelor ce constituie probă incriminatorie** – orientare legată, mai cu seamă, de numele austriacului Hanns Gross (1847-1915), magistrat

şi profesor la universitatea din Praga şi din Graz, considerat, pe bună dreptate, întemeietor al criminalisticii. După două decenii de muncă în calitate de judecător de instrucţie, H. Gross îşi începe activitatea didactică la Universitatea din Cernăuţi, mai apoi – la Universitatea din Praga, unde a condus cu prima catedră de criminalistică din lume, iar din 1902 – la Graz, unde fondează primul muzeu criminalistic [8, p. 3]. În anul 1893, editează o lucrare monumentală cu un conţinut enciclopedic – „Manualul judecătorilor de instrucţie, al funcţionarilor de jandarmerie şi poliţie", considerată drept moment de referinţă în naşterea criminalisticii. Reeditată mai târziu, lucrarea apare sub o altă denumire – „Manualul judecătorilor de instrucţie în sistemul criminalisticii". H. Gross argumentează caracterul independent al acestui domeniu de cunoaştere, completează substanţial şi sistematizează tot arsenalul de metode şi mijloace de cercetare a infracţiunilor din perioada respectivă. Meritul autorului constă şi în crearea sistemului ştiinţei în cauză, propunând pentru intitularea acestei noi discipline termenul de „Criminalistică" (anul 1898). Lucrarea depăşeşte 1000 de pagini şi este structurată în 21 de capitole, fiind alcătuită din două părţi – Partea generală şi Partea specială. *Partea generală* conţine patru capitole: **1**. Despre judecătorul de instrucţie. **2.** Despre interogatoriu. **3**. Despre inspectarea locului. **4**. Acţiunile premergătoare descinderii la locul faptei. În acest compartiment, H. Gross, sprijinindu-se pe practica de anchetă, formulează recomandaţii de efectuare a unor acte de urmărire penală. Acordând o atenţie sporită surselor materiale ca probă de incriminare, auto-

Hanns Gross

rul subliniază, totodată, şi importanța declarațiilor făcute de persoanele interogate. Vorbind despre studierea persoanei infractorului, el apreciază negativ teoria lui C. Lumbroso privind criminalul înnăscut şi arată caracterul ei nefondat.

H. Gross acordă o importanță prioritară personalității anchetatorului, calităților morale, intelectuale şi volitive ale acestuia. El scrie: „Strict vorbind, anchetatorului trebuie să-i fie caracteristice cele mai bune calități pe care le poate întruchipa o personalitate: râvnă neîncetată şi ardoare, fermitate şi spirit de sacrificiu, ingeniozitate şi buna cunoaştere a oamenilor, cultură, atitudine strict respectuoasă față de orice om, sănătate de fier şi cunoştințe în toate domeniile... – aceste calități se presupun de la sine" [11, p. 9].

În *Partea specială,* autorul scoate în evidență o multitudine de alte aspecte, structurate în patru secțiuni, ce includ 17 capitole:

A. Mijloace auxiliare în sprijinul judecătorului de instrucție, în care se tratează problematica persoanelor versate (a specialiştilor de astăzi – n.a.), şi un alt capitol despre presă. Ca persoane versate, Gross menționează mai frecvent medicii legişti şi unii meseriaşi – lăcătuşi, armurieri, lemnari, citează exemple de folosire a cunoştințelor de specialitate ale unor vânători, numismați, dentişti, specialişti în microscopie, fizicieni, zoologi, chimişti, grafologi. Gross este adeptul grafologiei, însă respinge categoric chiromanția. Tot aici, el arată prioritățile fotografiei judiciare, a dactiloscopiei în comparație cu metoda antropometrică.

B. Cunoştințe deosebite necesare judecătorului de instrucție cuprinse în 6 capitole, în care se expun diverse procedee infracționale (ceea ce numim noi astăzi moduri de operare), argoul hoților, modul de viață şi particularitățile țiganilor, despre superstiții, informații privind armele, munițiile şi un dicționar medical.

C. Unele procedee artificiale, în care se descrie minuţios tehnica de alcătuire a schiţei locului faptei (pentru prima dată, se propune aşa-numitul plan desfăşurat al încăperii, în care este posibil a reda urmele depistate pe podea, pereţi şi tavan), se arată tehnologia de obţinere a mulajelor şi tiparelor de pe urme, multiplicarea desenelor, restabilirea documentelor rupte, arse etc. Tot aici se abordează şi problematica depistării, fixării şi ridicării urmelor de picioare, a urmelor de sânge, procedeele de descifrare a criptogramelor.

D. Despre unele infracţiuni în particular. În aceasta secţiune, autorul formulează recomandaţii de cercetare a leziunilor corporale, a furturilor, escrocheriilor, incendierilor, accidentelor feroviare etc., în care se arată şi modurile de comitere a acestora, cunoaşterea cărora, în opinia autorului, poate conduce la descoperirea lor [11].

Opera lui H. Gross a fost înalt apreciată de contemporanii săi din mai multe ţări şi continente, aceasta fiind o adevărată carte de căpătâi pentru toţi slujitorii Femidei. La Congresul Uniunii Internaţionale de Drept penal, desfăşurat la Linz, în august 1895, cu concursul substanţial al acestui savant, pentru „înarmarea magistratului cu cunoştinţe practice", s-a adoptat decizia de a include disciplina criminalistica în programa de studii a facultăţilor de drept. Anume la acest Congres, participanţii l-au numit pe H. Gross părintele criminalisticii.

Nemuritoarea sa lucrare, reeditată în limba rusă în 2002 la Moscova, a avut mai mult de 10 ediţii, multe aspecte menţinându-şi valoarea ştiinţifică şi practică până în zilele noastre.

Discipolii lui H. Gross din ţările Europei Occidentale (A. Niceforo, R. Reiss, E. Goddefroy, A. Veingardt, E. Annuschat ş.a.), inclusiv savanţi din România (M. Minovici, N. Mino-

vici, Ş. Minovici, M. Moldoveanu ş.a.) şi din Rusia (E. Burinski, S. Tregubov, V. Lebedev, N. Makarenko, I. Iakimov, S. Potapov ş.a.), au avut marele merit de a fi precursorii creării bazelor ştiinţifice ale acestui domeniu de cunoaştere. Dar ţinem totuşi să subliniem că autorii lucrărilor editate la acea vreme atât în Rusia prerevoluţionară, cât şi în alte ţări, în mare parte, au fost influenţaţi de viziunile cercetătorilor vest-europeni. Mulţi dintre ei (de exemplu, criminaliştii ruşi S. Tregubov, V. Lebedev, S. Potapov ş.a.) au ascultat lecţiile profesorului R. A. Reiss, organizate la Lausanne în 1911-1912 şi au luat cunoştinţă de activitatea laboratoarelor de poliţie ştiinţifică de la centrele criminalistice din Europa. Evident că literatura de specialitate din perioada respectivă era dominată şi de traduceri ale lucrărilor savanţilor occidentali, care satisfăceau doar parţial necesităţile practicii judiciare şi de expertiză. În acest sens, o mare însemnătate pentru afirmarea criminalisticii în Rusia a avut-o adoptarea Legii cu privire la înfiinţarea cabinetelor de expertiză din S. Petersburg, Moscova, Kiev, Odesa în perioada 1912-1914, colaboratorii cărora (N. Makarenko, S. Potapov, V. Ruseţki, V. Favorski ş.a.) erau preocupaţi şi de munca ştiinţifică. Congresul experţilor criminalişti din 1-9 iulie 1916, desfăşurat la Petrograd, a întrunit directorii administrativi şi locţiitorii cabinetelor de expertiză, judecători de instrucţie, medici legişti şi alţi specialişti - fizicieni, biologi, chimişti etc. Congresul a constatat nivelul înalt ştiinţific al cercetărilor de expertiză,

Mina Minovici

Rudolph Reiss

demonstrând faptul că în Rusia şi-a făcut apariţia o nouă ştiinţă şi activitate practică aflată în serviciul Justiţiei [1, p. 24].

Generalizând conţinutul activităţilor şi al publicaţiilor din acea perioadă, considerate drept jaloane în acest domeniu de cunoaştere, putem trage câteva concluzii:

• Majoritatea lucrărilor exprimă o idee comună privind formarea unei discipline de sine stătătoare – criminalistica, denumită mai târziu şi „tehnică penală", „poliţie tehnică", „poliţie ştiinţifică", în unele ţări denumirile păstrându-se până în prezent (Franţa, Italia, Spania ş.a.). Şi aceasta pentru că, la etapa timpurie de dezvoltare, tânăra ştiinţă încerca să soluţioneze sarcini doar de factură poliţienească. Sistemul antropometric, dactiloscopic, portretul vorbit, fotografia signalectică, fotografia metrică, studierea modurilor de comitere a infracţiunilor şi multe altele, erau destinate, în primul rând, pentru poliţie – „consumatorul" principal al acestor cunoştinţe şi mai apoi pentru alte organe judiciare.

Dezvoltarea de mai departe a jurisprudenţei a demonstrat însă, destul de convingător, că în activitatea de combatere a criminalităţii sunt necesare nu numai metode şi mijloace de expertizare a materialelor de probă, elaborate, de regulă, în cadrul disciplinei „poliţia ştiinţifică", dar şi cunoştinţe, procedee şi deprinderi mult mai vaste ce ţin de prevenirea, descoperirea şi cercetarea infracţiunilor în ansamblu – aspecte care formează, de fapt, conţinutul actual al ştiinţei criminalistica.

• După conţinut, această disciplină are un caracter mai curând eclectic şi include două mari despărţituri: 1) expunerea modurilor de comitere a infracţiunilor, a argoului criminal, a obişnuinţelor şi a altor particularităţi ale activităţilor infracţionale. 2) formularea unor recomandaţii privind organizarea descoperirii şi a cercetării cauzelor penale.

Deci, în lucrările de la acea vreme, se expun două genuri de activitate – diametral opuse şi interdependente – activitatea infracțională şi activitatea criminalistică de cercetare a acesteia.

• În practica de combatere a infracțiunilor se aplică cunoştințe nu numai din domeniul tehnicii şi al ştiințelor naturii, dar, ceea ce este important – şi din psihologie – idee la care criminalistica din spațiul URSS avea să revină mult mai târziu.

Deloc nu este obligatoriu să te mişti spre ceva…
Se poate pleca de la ceva… Importantă este mişcarea
sau schimbarea unei sau altei poziţii…
E. de BONO

Obişnuieşte spiritul să se îndoiască, iar inima să tolereze.
G. LICHTENBERG

Omul nicicând nu trebuie să se sfiască de erorile sale,
adică de faptul că astăzi el este mai înţelept decât ieri.
J. SWIFT

§3. Formarea şcolii sovietice de criminalistică

Sub aspect istoric şi conceptual, nu este greşit, în opinia noastră, a evidenţia şcoala sovietică de criminalistică, având în vedere contribuţia şi influenţa ei semnificativă asupra dezvoltării acestei ramuri în ţările fostului „lagăr socialist", dar şi pentru o înţelegere mai profundă a temeliilor, stării actuale şi perspectivelor de dezvoltare ale ei în ţările Comunităţii Statelor Independente (CSI), inclusiv în Republica Moldova. Premisele formării acestei şcoli au fost aşezate, după cum am menţionat mai sus, înainte de apariţia statului URSS, în perioada prerevoluţionară din Rusia de la începutul sec. XX. De asemenea subliniem că şcoala sovietică este descrisă, cu lux de amănunte, de către cunoscutul savant rus R. Belkin în monumentala sa lucrare „История отечественной криминалистики". [„Istoria criminalisticii naţionale"] M.: Editura NORMA, 1999. Unele date şi idei din această lucrare le-am utilizat la scrierea acestui paragraf.

Revoluţia din octombrie 1917, evenimentele legate de primul Război Mondial, dar şi de cel civil de pe teritoriul

Rusiei, precum şi haosul, foametea, dezastrul economic, însoţite de o erupţie infracţională nemaipomenită în perioada de după revoluţie, au generat un şir de transformări social-economice şi politice radicale, cu impact în primul rând asupra sferei ocrotirii ordinii de drept.

În cursul acestor reforme, a fost distrus sistemul judiciar al Rusiei ţariste şi instituită o nouă organizare judecătorească. Concomitent, se reînnoia şi personalul organelor de represalii. O mare parte din cadrele recrutate constituiau, însă, persoane slab instruite şi lipsite de experienţă, întrucât mulţi specialişti ai aparatelor de urmărire penală din „garda veche" (S. Tregubov, B. Brasol ş.a.) au emigrat în străinătate, alţii boicotau puterea sovietică sau trezeau suspiciuni ca „elemente străine cauzei proletariatului".

Situaţia criminogenă extrem de încordată de la acea vreme cerea de la organele speciale de urmărire cele mai active şi eficiente măsuri de contracarare a faptelor penale, implementarea realizărilor ştiinţelor tehnice şi naturale în această activitate, inclusiv posibilităţile ştiinţei proaspăt apărute – criminalistica.

Deci, perioada incipientă de consolidare a criminalisticii sovietice avea un caracter vădit practic, determinat de necesitatea luptei cu criminalitatea. Specialiştii cu experienţă rămaşi în ţară (V. Ruseţki, I. Iakimov, S. Potapov, P. Semenovski, N. Bokarius, N. Makarenko, V. Gromov, S. Golunski ş.a.) şi-au continuat cercetările începute anterior, axându-şi atenţia, mai cu seamă, asupra elaborării procedeelor şi metodelor de descoperire şi cercetare a faptelor penale. În acest sens, o mare însemnătate pentru afirmarea criminalisticii în spaţiul sovietic au avut-o lucrările pionierilor criminalişti de până la revoluţie. Unul dintre ei, S. Tregubov, consultant juridic al Ministerului de Justiţie, profesor de drept penal la Academia

Juridico-Militară şi la Şcoala Imperială de drept, avea să editeze, la Petrograd, în anul 1915 cartea „Bazele tehnicii penale. Procedee ştiinţifice de cercetare a infracţiunilor". Lucrarea, după cum recunoştea însuşi autorul, nu este pe deplin originală, deoarece conţinutul ei prezintă, de fapt, o expunere şi o completare a lecţiilor profesorului R. Reiss, predate în anul 1911 la Lausanne (Elveţia) în faţa a 16 ascultători ruşi ai departamentului judiciar [1, p. 16]. Printre aceştia a fost şi viitorul criminalist sovietic cu renume S. Potapov, care avea să elaboreze mai târziu bazele ştiinţifice ale identificării criminalistice. Lucrarea în cauză conţinea 16 capitole, dedicate mai cu seamă tehnicii criminalistice: **1**. Acţiunile de anchetă la locul faptei. **2**. Urmele de sânge. **3**. Urmele de picioare lăsate de om. **4**. Urmele digitale. **5.** Alte diverse urme. **6**. Cercetarea incendiilor şi a incendierilor. **7.** Cercetarea catastrofelor feroviare. **8**. Falsul în documente. **9**. Deschiderea scrisorilor şi falsificarea ştampilelor. **10**. Falsul hârtiilor de valoare. **11**. Restabilirea documentelor arse. **12.** Efectuarea percheziţiilor. **13**. Relaţiile tainice ale infractorilor. **14**. Utilizarea radiaţiilor ultraviolete. **15**. Stabilirea persoanei (identificarea) infractorului. **16**. Procedee de păstrare a probelor materiale şi expedierea lor pentru cercetare [1, p. 16].

Un alt reper important în formarea viitoarei şcoli sovietice de criminalistică a fost şi lucrarea semnată în 1916 de către B. Brasol: „Studii privind activitatea de anchetă. Istorie. Practică", consacrată problemelor tacticii efectuării unor acţiuni de urmărire penală. B. Brasol, printre primii, menţionează existenţa unui raport direct între reuşita cercetării infracţiunilor şi calităţile personale ale anchetatorului, cunoaşterea de către acesta a metodelor ştiinţifice de cercetare. Lucrarea constă din două părţi: prima conţine schiţe cu privire la dezvoltarea institutului de anchetă preliminară începând cu mo-

mentul scoaterii lui din cadrul organelor de poliție, în anul 1860, şi crearea institutului judecătorilor de instrucție. În a doua parte se expune „metodologia" cercetării la fața locului şi a percheziției în cauzele privind catastrofele feroviare.

Pe lângă lucrările menționate, în rândul cărora trebuie inclusă şi opera amintită mai sus a lui E. Burinski – „Expertiza judiciară a documentelor", în primul deceniu al sec. XX au fost publicate şi cărți cu un caracter criminalistic informativ ce conțineau indicații cu privire la tactica efectuării percheziției, cercetării la fața locului, arestului etc: „Dicționarul de căpătâi al polițistului" (L. Dobkeivici, Odesa, 1904), „Participarea poliției la activitatea de cercetare a faptelor penale" (V. Dolgoplecev, Varşovia, 1901), „Îndreptar pentru funcționarii de poliție în cauzele penale" (Chişinău, 1907) ş.a. [1, p. 19].

Deşi lucrările lui H. Gross erau deja traduse şi editate în limba rusă încă în anii 1895-1896 la Smolensk, în 1908 în St. Petersburg, criminalistica încă nu devenise cunoscută pe larg lucrătorilor practici din sfera justiției. Premisele afirmării definitive a acestui domeniu a fost posibil doar o dată cu crearea instituțiilor de expertiză judiciară, amintite mai sus, şi răspândirea cunoştințelor de specialitate prin traducerea literaturii vest-europene, îndeosebi a autorilor germani:

- R. Heindl – Tehnica penală. Din atelierul de urmărire penală (1925); Dactiloscopia şi alte metode de cercetare a infracțiunilor (1927);
- E. Annuschat – Arta descoperirii infracțiunii şi legile logicii (1927) - primul autor care a abordat problematica aplicării de către anchetator a raționamentelor logice, a regulilor de elaborare şi de verificare a versiunilor;
- H. Schneikert – Teoria privind semnalmentele de recunoaştere (1925); Introducere în tehnica penală (1926); Taina infractorului şi căile de descoperire a acesteia (1925).

De mare popularitate se bucura în această perioadă şi lucrarea fundamentală a lui Ed. Locard, „Manual de criminalistică", ultimul (al VII-lea) volum al căruia a fost tradus şi publicat la sfârşitul anilor treizeci, în care, pentru prima dată, se abordează problematica utilizării prafului şi a altor microobiecte în activitatea de descoperire a infracţiunilor.

În anii '20 ai sec. XX au fost publicate în traducere şi alte lucrări ale savanţilor occidentali (A. Osborn, S. Ottolenghi, A. Gelvik, H. Schneikert, G. Schtiber), cu tiraje între 3-5 mii de exemplare, şi, desigur, nu puteau să satisfacă cerinţele crescânde ale practicii, acestea fiind doar ca suplimente la cărţile autorilor ruşi. Aceste traduceri au contribuit totuşi substanţial la răspândirea cunoştinţelor de specialitate şi la apariţia primelor practici de aplicare a metodelor ştiinţifice în procesul penal sovietic.

În fosta URSS, criminalistica, în dezvoltarea sa, a parcurs câteva **etape:**

– Etapa empirică – anii 1917–1930, care se caracterizează prin acumulare de experienţă şi materiale empirice. Prima lucrare monografică de valoare este considerată, pe bună dreptate, cartea lui P. Semenovski (1883-1959) „Dactiloscopia ca metodă de înregistrare", editată la Moscova în 1923. Autorul pune în evidenţă o tipologie originală a desenelor papilare şi metoda de identificare a persoanelor după caracteristicele particulare ale acestor desene.

O serie de idei teoretice originale în perioada incipientă de dezvoltare se conţin şi în lucrările lui G. Manns (a. 1921), G. Akimov (a. 1924), N. Makarenko (a. 1926), în care se fac deja încercări de a determina obiectul criminalisticii, sarcinile, scopul şi sistemul acesteia. Bunăoară, G. Manns, profesor la Universitatea din Irkutsk, în lucrarea sa „Criminalistica – disciplină aplicată şi obiect de predare", consideră că obiec-

tul criminalisticii prezintă, pe de o parte, „modurile de comitere a infracţiunilor, particularităţile profesionale şi obişnuinţele infractorilor (argoul şi superstiţiile lor), iar pe de altă parte – procedeele de cercetare a infracţiunilor, inclusiv identificarea făptuitorilor" [8, p. 7].

La consolidarea criminalisticii sovietice de la sfârşitul anilor '20 contribuie şi cercetătorul V. Gromov (1869-1952), care face primii paşi în elaborarea teoriei versiunilor criminalistice şi a planificării cercetărilor, propunând în anul 1929 noţiunea de „metodică de cercetare a anumitor tipuri de infracţiuni", care a şi devenit mai târziu titlul ultimului compartiment al sistemului criminalisticii. Caracterizând activitatea lui V. Gromov, profesorul R. Belkin menţionează că spectrul de interese al acestui savant este „extrem de larg, activitatea sa creativă este uimitoare şi trezeşte profund respect" [1, p. 55]. Este suficient a remarca doar că multiplele sale lucrări erau foarte solicitate de către practicieni, iar unele dintre ele au fost reeditate de 5-6 ori. Având aproape 80 de ani, el participă activ, în anul 1949, la elaborarea primei cărţi de căpătâi a anchetatorului.

În această perioadă, o definiţie mai desfăşurată a criminalisticii este formulată de un alt renumit fondator al criminalisticii sovietice – I. Iakimov (1884-1954), în lucrarea sa „Criminalistica. Manual de tehnică şi tactică penală", editată la Moscova în 1925. „Criminalistica ca ştiinţă, notează autorul, are ca obiect de studiu cele mai oportune moduri şi procedee de aplicare a metodelor ştiinţelor naturii, tehnicii, medicinii în cercetarea infracţiunilor, precum şi studierea personalităţii fizice şi morale a infractorului în scopul acordării unui ajutor justiţiei în descoperirea adevărului material în cauza penală" [10, p. 5]. De asemenea menţionăm şi faptul, că Iakimov a fost primul savant în criminalistica sovietică

Ivan Iakimov

care a formulat noţiunea de urmă: „Urma prezintă tiparul unui obiect pe ceva, care permite a judeca despre forma sau utilitatea lui” [Citat după: 1, p. 42-43]. Tot în acest manual, autorul a făcut prima încercare de a expune bazele ştiinţifice ale înregistrări penale, pornind de la axioma empirică precum că fiecărui om îi este caracteristică o individualitate fizică, iar aceasta, combinată cu unele obişnuinţe şi deprinderi ale persoanei (mersul, manierele, gesturile, scrisul, vocea etc.), poate fi recunoscută cu uşurinţă [10, p. 34]. În lucrările sale ulterioare: „Arta interogării”, M., 1928. „Criminalistica. Tactică penală”, M., 1929. „Cercetarea”, M., 1935 şi altele, autorul formulează bazele teoriei operative de investigaţie, elaborează printre primii tactica prezentării spre recunoaştere, aspectul psihologic al interogării, problematica prevenirii infracţiunilor prin mijloace criminalistice.

Lucrările lui I. Iakimov, deşi acestea nu au fost scutite de influenţa viziunilor criminaliştilor vest-europeni, de supraestimare a urmelor materiale în activitatea de cercetare a infracţiunilor, comparativ cu probele obţinute din mărturiile verbale, au jucat un rol important în răspândirea cunoştinţelor de specialitate, în sistematizarea primelor experienţe de aplicare a metodelor ştiinţifice în lupta cu criminalitatea.

Aceste lacune au fost parţial depăşite de către autorii primului manual de criminalistică, tipărit în anii 1935-1936 în 2 volume şi destinat instituţiilor de învăţământ superior juridic. La elaborarea manualului au participat iluştrii savanţi criminalişti: S. Potapov, I. Iakimov, V. Gromov, P. Tarasov-Rodionov, S. Golunski, E. Ziţer. Lucrarea este structurată, după cum urmează:

1) Criminalistica. Vol. I: „Tehnica şi tactica cercetării infracţiunilor", M., 1935, constituit din trei părţi: **Partea I** – Principiile de bază ale criminalisticii (introducere, istoria dezvoltării criminalisticii). **Partea II** – Tehnica penală (înregistrarea şi recunoaşterea infractorilor. cercetarea probelor materiale şi a urmelor. cercetarea documentelor). **Partea III** – Tactica penală (schema tipică de cercetare. percheziţia şi ridicarea. cercetarea la faţa locului. interogarea. efectuarea expertizei. identificarea persoanelor şi confruntarea. încheierea cercetării şi forma de prezentare a dosarului).

2) Criminalistica. Vol. II: „Metodica cercetării anumitor genuri de infracţiuni", M., 1936, compartimentat în două părţi: **Partea I** – Metodica cercetării omorurilor şi a unor infracţiuni penale generale (cercetarea omorurilor obişnuite şi a actelor de terorism, jafurilor şi tâlhăriilor, infracţiunilor de viol, de incendiere. **Partea II** – Metodica cercetării sustragerilor din proprietatea socialistă, a infracţiunilor economice, a infracţiunilor săvârşite de persoane cu funcţii de răspundere (cercetarea sustragerilor din proprietatea socialistă, a delapidărilor, a producerii de mărfuri de proastă calitate).

Peste trei ani (1938-1939), acest manual, revăzut şi adăugit, a fost reeditat de acelaşi colectiv de autori, la care s-au alăturat şi V. Cervakov, A. Vinberg, B. Şaver.

Deşi manualul era prea politizat, iar unele interpretări, apreciate de pe poziţiile de astăzi, sunt depăşite şi chiar greşite, el a jucat un rol important în consolidarea criminalisticii sovietice, rămânând, inclusiv până la începutul anilor '50, singurul material didactic al cursului de criminalistică destinat instituţiilor de învăţământ superior. Pentru şcolile juridice, în care se pregăteau cadre profesionale de nivel mediu, în anul 1940 a fost elaborat manualul de criminalistică într-un singur volum, semnat de B. Şaver şi A. Vinberg, în care

această disciplină a fost sistematizată în două părţi: partea generală şi partea specială. În partea generală, autorii au inclus metodele şi procedeele de colectare, depistare, fixare şi expertizare a probelor, căutarea şi identificarea infractorului – recomandaţii aplicate conform necesităţilor în cercetarea tuturor categoriilor de cauze, iar în partea specială – cele mai oportune procedee şi metode de descoperire şi cercetare a anumitor categorii de infracţiuni.

Boris Şaver

Manualele enumerate mai sus reflectau nivelul de dezvoltare a criminalisticii ca ştiinţă. În acea etapă, din motive bine cunoscute, legăturile profesionale cu centrele criminalistice din Europa au fost, practic întrerupte. Concepţiile criminaliştilor străini au fost supuse unor revizii şi critici neîntemeiate, iar lucrările lor declarate drept dogmatice. În aceste manuale, dar şi în alte lucrări din domeniul criminalisticii, cu toate că se sublinia importanţa metodelor şi mijloacelor tehnico-ştiinţifice în aflarea adevărului în cauzele penale, practica organelor NKVD–KGB–MGB demonstra că nu arareori criminalistica era pusă în serviciul asigurării unor scopuri politice.

Totuşi, operele savanţilor criminalişti din această perioadă au jucat un rol hotărâtor în pregătirea cadrelor de profil în fosta URSS, altoindu-le preferinţe faţă de metodele ştiinţifice în lupta contra delincvenţilor.

– Etapă ştiinţifică (anii ’40–’50 ai sec. XX) de dezvoltare a criminalisticii sovietice – perioada de formare a teoriilor criminalistice particulare începe cu publicarea de către B. Şaver, în anul 1938, a articolului „Obiectul şi metoda criminalisticii sovietice” („Социалистическая законность”, 1938,

nr. 6), precum şi a altei lucrări semnate de S. Potapov, „Principiile identificării criminalistice" („Советское государство и право", 1940. nr. 1), ambele de o deosebită importanţă conceptuală, care au pus începuturile creării bazelor teoretice ale criminalisticii şi a uneia dintre conceptele ei principale – teoria identificării criminalistice.

Serghei Potapov

În perioada anilor 1941-1945, s-a întrerupt activitatea de cercetări fundamentale, dezvoltarea criminalisticii fiind conformată necesităţii acordării de ajutor organelor de drept în lupta cu criminalitatea atât în zona luptelor, cât şi în spatele frontului.

Totuşi, în regiunile mai îndepărtate de front, munca teoretico-ştiinţifică, privind, mai cu seamă, unele probleme practice actuale, se desfăşura din plin. Astfel, în anii 1942-1943, în or. Aşhabad (Turkmenistan), au fost publicate o serie de lucrări, precum: S. Golunski, „Interogarea în ancheta preliminară". S. Kubiţki, „Cercetarea la faţa locului în cauzele penale". M. Bogatâriov, „Urmele de transport auto şi urmele preluate de la faţa locului de la acestea" ş.a.

În această perioadă, au fost elaborate o multitudine de instrucţiuni, îndreptare şi ghiduri practice, în special pentru procurorii militari, anchetatorii flotei maritime etc. Practica simţea o necesitate acută de mijloace şi metode de detectare a actelor false, confecţionate de către serviciile speciale germane pentru agenţii lor infiltraţi în spatele frontului, dar şi pentru a stabili autenticitatea documentelor ce reglementau distribuirea produselor alimentare populaţiei. O actualitate sporită avea şi elaborarea metodicilor de cercetare a diverselor varietăţi de infracţiuni militare, comise cu aplicarea arme-

lor de foc. Identificarea acestora după gloanţe şi tuburi de cartuşe devenise, în acel timp, una dintre cele mai actuale probleme ale expertizei balistice. De utilitate mare se bucura şi lucrarea criminalistului B. Komarineţ „Identificarea dactiloscopică la distanţă" (M., 1937), întrucât Biroul Central de Înregistrare Penală se afla departe de linia frontului, dincolo de munţii Ural, şi informaţiile necesare se puteau obţine doar prin telefon sau telegraf, folosindu-se sistemul de codificare a particularităţilor desenului papilar, elaborat de către acest savant.

Trebuie menţionat că şi consolidarea ştiinţei, a avut o importanţă semnificativă asupra activităţii practice a organelor de drept. Dacă, până la mijlocul anilor '30, în URSS activa doar un singur sistem de asistenţă tehnico-criminalistică în organele de miliţie, apoi, începând cu anul 1936, în instituţiile de învăţământ superior din Moscova, Leningrad, Saratov, Kazan au început să fie create laboratoare criminalistice care, pe lângă pregătirea cadrelor de jurişti, executau expertize pentru organele practice şi, totodată, efectuau cercetări ştiinţifice pe baza expertizelor.

Imediat după război, se înfiinţează Laboratorul Central de criminalistică al Comisariatului Norodnic de Justiţie şi Institutul de Cercetări Ştiinţifice în domeniul criminalisticii al MAI din URSS (astăzi, respectiv, Centrul Federal de Expertiză Judiciară al Federaţiei Ruse de pe lângă Ministerul Justiţiei şi Centrul de Expertiză şi Criminalistică al MAI din Federaţia Rusă). În anul 1949, se fondează Institutul Unional de Cercetări Ştiinţifice în domeniul criminalisticii al Procuraturii URSS, reorganizat mai târziu în Institutul Unional de cercetări ştiinţifice asupra cauzelor criminalităţii şi pentru elaborarea măsurilor de prevenire a acestui fenomen) [12, p. 33]. Pe la începutul anilor '50 ai sec XX, în toate instituţiile de procuratură încep să fie fondate cabinete de criminalistică,

iar în statele lor de personal se introduce funcția de procuror criminalist.

Extinderea rețelei de instituții criminalistice a contribuit şi la sporirea numărului specialiştilor de înaltă calificare în acest domeniu. I. Krîlov scrie că dacă în perioada de până la război gradul de doctor habilitat în drept îl deținea doar S. Golunski, iar în timpul războiului apăruse încă un deținător de acest grad – N. Terziev, apoi în anii 1947-1950, numărul doctorilor habilitați a crescut până la 6 persoane (I. Iakimov, S. Potapov, A. Vinberg, S. Mitricev, M. Şalamov, S. Tihenko). În perioada anilor 1960-1970, numărul lor s-a ridicat mult mai mult, atingând cifra de 28 de doctori habilitați în drept cu specializare în criminalistică [15, p. 128].

Creşterea permanentă a numărului de teorii criminalistice particulare şi determinarea conținutului lor în primii ani de după război au scos în evidență necesitatea precizării unor categorii criminalistice doctrinare: obiectul de studiu, sistemul şi natura criminalisticii etc. În acest sens, un rol important au jucat discuțiile ştiințifice desfăşurate în anii 1952, 1955 în cadrul Conferințelor unionale sub egida Institutului Unional de Cercetări Ştiințifice în domeniul criminalisticii al Procuraturii URSS.

Stepan Mitricev

Ca urmare a acestor dezbateri, a fost respins conceptul tehnic-naturalist al criminalisticii susținut de G. Manss, E. Zițer ş.a. şi acceptată natura juridică a ei, argumentată de cunoscuții cercetători S. Mitricev, A. Vinberg, A. Vasiliev, S. Golunski.

Până la sfârşitul anilor '50, sistemul criminalisticii a fost dominat de ideile lui B. Şaver, aceasta fiind împărțită la

fel ca şi alte ştiinţe juridice, în partea generală şi partea specială. Abia în 1958, în manualul pregătit sub redacţia lui S. Mitricev, criminalistica este din nou prezentată tripartit: tehnica criminalistică, tactica de anchetă şi metodica particulară.

O contribuţie însemnată în dezvoltarea criminalisticii în această perioadă au adus-o disertaţiile susţinute de: I. Iakimov – Cercetarea de anchetă (1947). A. Vinberg – Bazele expertizei criminalisticii sovietice (1954), precum şi lucrările originale ale altor savanţi: B. Şevcenko – Bazele ştiinţifice ale traseologiei contemporane (1947). S. Potapov – Introducere în criminalistică, în care a fost elaborată concepţia de identificare criminalistică, precizată în lucrările altor cercetători: (N. Terziev, M. Segai, V. Koldin). B. Komarineţ – Identificarea criminalistică a armelor de foc după tuburile trase (1945). S. Potapov – Fotografia judiciară (1948). N. Selivanov – Fotografia judiciară operativă (1955). V. Orlov – Bazele identificării persoanei după scris (1952) ş.a.

Serghei Golunski

Pe la mijlocul anilor '50, începe o activitate de elaborare a teoriei versiunilor şi planificării cercetărilor (A. Vasiliev, S. Golunski, N. Iakubovici ş.a.), este reflectată problematica tacticii unor acţiuni de urmărire penală, inclusiv a experimentului de anchetă (L. Aroţker, 1951. N. Gukovski, 1958. R. Belkin, 1959), a tacticii interogării ş.a.

Prin urmare, în această etapă, criminalistica a devenit cunoscută ca o ştiinţă ce studiază procedeele şi mijloacele tehnice şi tactice de depistare, colectare, fixare şi expertizare a probelor judiciare utilizate în descoperirea şi prevenirea infracţiunilor (A. Vinberg, 1950), – definiţie care urma să fie folosită cu unele precizări neînsemnate în următoarele câteva decenii.

Abram Vinberg

La finele anilor '50, s-au extins mult cercetările teoretice în această ramură, aplicarea intensă a realizărilor ei în activitatea practică de luptă cu criminalitatea. În legătură cu aceasta, savanţii criminalişti şi-au orientat cercetările asupra problemelor generale teoretice, fapt care a condus la formarea unui nou compartiment al ei – „Bazele teoretice şi metodologice ale criminalisticii", plasat în faţa celorlalte trei – tehnica, tactica şi metodica criminalistică. A apărut iarăşi în vizorul cercetătorilor problema obiectului criminalisticii, a sistemului ei, naturii şi altor elemente conceptuale ale acestei ramuri. S-a resimţit necesitatea consolidării şi comprimării într-o singură teorie a tuturor celor particulare, elaborate deja sau aflate în curs de elaborare.

– Etapa a treia de dezvoltare a criminalisticii sovietice (anii '60 –'80 ai sec. XX) a fost determinată de necesitatea prioritară de elaborare a teoriei generale şi a metodologiei ştiinţei criminalistica.

Piatra unghiulară a acestei metateorii, de necesitatea elaborării căreia semnala încă la sfârşitul anilor '40 A. Vinberg, o constituie lucrările fundamentale ale lui S. Mitricev – Bazele tehnice ale criminalisticii sovietice (1965). R. Belkin şi A. Vinberg – Criminalistica şi probaţiunea (1969). N. Selivanov, V. Tanasevici, A. Eisman, N. Iakubovici – Criminalistica sovietică. Probleme teoretice (1978). A. Vasiliev, N. Iablokov – Obiectul, sistemul şi bazele teoretice ale criminalisticii (1984) ş.a..

O contribuţie deosebit de importantă la soluţionarea acestei probleme complexe a adus R. Belkin (1922–2002),

savant criminalist de primă mărime din Rusia, autor a peste 300 de lucrări în domeniul criminalisticii şi procedurii penale. Cu participarea sa au fost editate în jur de 25 de manuale de criminalistică. Sub conducerea acestui cercetător au fost pregătite şi susţinute peste 116 teze de doctorat [7, p. 5. 14, p. 6]. Operele profesorului R. Belkin au servit drept bază pentru crearea unei şcoli ştiinţifice de către discipolii săi. De fapt, această şcoală a început să se contureze încă pe la mijlocul anii '60 – perioadă când el a debutat cu un ciclu de lucrări consacrate, în exclusivitate, problemelor teoretice şi metodologice ale criminalisticii moderne. Într-o serie de volume, care au un caracter mai mult polemic decât academic, precum sunt „Colectarea, cercetarea şi evaluarea probelor" (1966). „Legea, ştiinţa procesual-penală şi criminalistica (1971). „Criminalistica. Probleme teoretice generale" (coautor A. Vinberg – 1973). „Curs de criminalistică sovietică. 3 vol." (1977-1979), reeditat şi revăzut în 1997, 2001). „Criminalistica: probleme, tendinţe, perspective" (1987). „Criminalistica: probleme la ordinea zilei. Chestiuni arzătoare ale criminalisticii ruseşti" (2001) şi multe alte, în care autorul analizează, dezbate, prognozează şi formulează noi idei şi recomandaţii pentru practica judiciară. În aceste lucrări, el a elaborat un concept integral al teoriei generale a criminalisticii, a formulat o nouă definiţie a obiectului ştiinţei în cauză, a propus o serie de noţiuni fundamentale ce ţin de tactica şi metodica criminalistică, a argumentat o nouă viziune asupra naturii criminalisticii. Pentru prima dată, R. Belkin a prezentat structura şi esenţa teoriei generale a

Rafail Belkin

criminalisticii, ca sistem de principii conceptuale, noţiuni şi categorii, definiţii şi conexiuni ce interpretează obiectul ştiinţei în ansamblu, în opera „Teoria leninistă a reflectării şi problemele metodologice ale criminalisticii sovietice" (1970). Aceasta este reflectată mai detaliat în Vol. 1 al „Cursului de criminalistică", publicat în 1977. La baza ei se află conceptul filozofic al reflectării ca fundament gnoseologic al criminalisticii ca ştiinţă.

Concluziile principale privind obiectul, sarcinile, metodele, legile de dezvoltare ale criminalisticii, alte categorii doctrinare, au îmbogăţit şi au precizat considerabil ştiinţa în cauză, deschizând noi direcţii de cercetare, elaborate ulterior de către criminaliştii acestui spaţiu, precum sunt:

- teoria privind modul de comitere a infracţiunilor şi de tăinuire a urmelor (G. Zuikov, Ig. Luzghin, V. Lavrov).
- elaborarea problematicii ce ţine de aplicarea psihologiei şi a logicii în activitatea de cercetare a infracţiunilor (A. Ratinov, A. Dulov, V. Vasiliev, A. Eisman, I. Luzghin), care, ulterior, s-au „desprins" de criminalistică, formând ramuri aparte.
- caracteristica criminalistică a infracţiunilor (R. Belkin, N. Selivanov, A. Vasiliev, N. Iablokov, V. Obrazţov).
- aplicarea cunoştinţelor de specialitate în activitatea de cercetare a infracţiunilor (N. Selivanov, V. Goncearenko, M. Saltevski, A. Levi, G. Gramovici, Iu. Koruhov, A. Volînski, V. Volînski, I. Sorokateaghin ş.a.).
- teoria situalogiei criminalistice (I. Gherasimov, L. Drapkin, V. Şikanov, O. Baev, T. Volceţkaia ş.a.).
- teoria şi practica combinaţiilor (operaţiilor) şi a deciziilor tactice, precum şi a riscului tactic (A. Dulov, R. Belkin, S. Ţvetkov, G. Zorin ş.a.).
- elaborarea bazelor conceptuale privind metodica criminalistică (A. Kolesnicenko, I. Vozgrin, V. Obrazţov).

- expertologia judiciară (A. Vinberg, A. Şleahov, N. Malahovskaia, Iu. Koruhov, V. Snetkov, A. Volînski, E. Rossinskaia, T. Averianova ş.a.).
- victimologia criminalistică (V. Burdanova, V. Şikanov, V. Bîkov).
- micrologia şi odorologia judiciară (M. Vander, A. Vinberg, M. Saltevski, V. Şikanov, G. Fiodorov)
- aplicarea maşinilor electronice de calcul în urmărirea penală, matematizarea şi algoritmizarea procesului de cercetare a infracţiunilor (N. Polevoi, R. Lanţman, Z. Kirsanov, L. Aroţker, N. Selivanov, A. Şatalov).

Cele menţionate mai sus permit a conchide că şcoala sovietică de criminalistică de până la 1991, luând în consideraţie spectrul şi nivelul cercetărilor, realizările ei, mai cu seamă în soluţionarea problemelor teoretice, poate fi plasată printre cele de frunte, prezentând o bază ştiinţifică şi practică solidă pentru dezvoltarea de mai departe a criminalisticii, prin eforturile comune ale savanţilor care activează astăzi în statele apărute în urma destrămării URSS, inclusiv în Republica Moldova.

A reacționa insuficient de rapid sau ineficient la ceea ce se întâmplă în jurul nostru este la fel ca și cum nu am reacționa deloc. Încremenirea în fața schimbărilor ce necesită reacție poate fi numită drept Lovitură dată de Viitor.
E. TOFFLER

Cine se străduiește să-și învingă natura sa, las' să nu-și pună sarcini nici prea grele și nici prea ușoare, deoarece în primul caz va fi mereu dezamăgit de eșecuri, iar în al doilea caz va obține puține succese, cu toate că va învinge adeseori.
F. BACON

Visul nu este un refugiu de la realitate, ci un mijloc de a ne apropia de ea.
S. MAUGHAM

§4. Dezvoltarea criminalisticii în țara noastră

În Moldova, istoria dezvoltării criminalisticii ca știință a sistemului de drept începe mai cu seamă in perioada aflării republicii în cadrul fostei Uniuni Sovietice. După cum afirma profesorul R. Belkin, istoria acestei științe rămâne comună pentru toți membrii acestei Uniuni, indiferent de limba în care actualmente o expunem [1, p. X].

Oricum, consolidarea acestei ramuri este strâns legată de procesul de formare a organelor de ocrotire a normelor de drept în RSS Moldovenească – parte constituentă a fostei URSS. Până la anexarea forțată a Basarabiei de către URSS, la 28 iunie 1940, folosirea metodelor și mijloacelor tehnico-științifice în activitatea de combatere a criminalității pe teritoriul Basarabiei s-a sprijinit pe sistemul de drept românesc, în structura căruia criminalistica ocupa o poziție distinctă.

La sfârşitul anilor '30 ai sec. XX, şcoala criminalistică din România era deja constituită, cu tradiții aproape centenare, slujită de personalități bine cunoscute. Se bucurau de popularitate lucrările profesorului C. Țurai „Elemente de poliție tehnică" (1937); E. Bianu „Tactica şi tehnica percheziționării" (1941); V. Sava „Manual de dactiloscopie" (1943) ş.a. Însă dezvoltarea ulterioară a criminalisticii naționale a fost influențată de şcoala sovietică de criminalistică, țara noastră aflându-se în spațiul URSS timp de jumătate de secol.

O dată cu declararea RSSM, în 1940, se desfăşoară lucrări de creare a sistemului judiciar al organelor Procuraturii, a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Interne (NKVD) – activități întrerupte de război şi reluate în 1944.

Prima subdiviziune de criminalistică, care se numea Biroul tehnico-ştiințific, în frunte cu I. V. Teriohin, expert criminalist superior, a fost înființată la 14 octombrie 1940 în cadrul serviciului special al Direcției de miliție a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Interne.

Patru ani mai târziu, această unitate este transformată în subsecție tehnico-ştiințifică (STŞ) în componența biroului operativ, condusă consecutiv, în diferite perioade, de P. K. Oleinikov (1944-1952), S. V. Alfiorov (1952-1955), N. I. Pekarovski (1955-1961), D. T. Pavlenok (1961-1965), în iunie 1965 aceasta fiind reorganizată în secție tehnico-ştiințifică a Direcției de miliție a Ministerului de Ocrotire a Ordinii Publice (MOOP RSSM).

Principala sarcină a unităților criminalistice din sistemul organelor afacerilor interne consta în acordarea sprijinului tehnico-ştiințific serviciilor operative de investigație, precum şi organelor de anchetă ale MAI, Procuraturii, MGB-KGB-lui în descoperirea şi cercetarea infracțiunilor, identificarea autorilor faptelor penale. Colaboratorii acestor unități

*Conducătorii serviciului criminalistic
al Ministerului Afacerilor Interne în epoca sovietică*

acordau ajutor criminalistic în realizarea măsurilor operative de investigații, acțiunilor de anchetă, în examinarea probelor materiale prin efectuarea unor expertize simple, tradiționale. În cazul în care apărea necesitatea efectuării unor investigații criminalistice mai complexe, lucrătorii organelor de anchetă, instanțele de judecată erau nevoite să se adreseze la instituțiile de expertiză judiciară ale Ucrainei din

oraşele Odesa, Kiev, Harkov, precum şi la Institutul Unional de cercetări ştiinţifice privind expertiza judiciară (Moscova), alteori – la institutele de ramură ale Academiei de Ştiinţe din republică.

Această stare de lucruri a existat până la 28.06.1962, dată când guvernul RSSM, prin hotărârea nr. 535-p, a decis înfiinţarea unui laborator criminalistic de cercetări ştiinţifice propriu pe lângă Universitatea de Stat din Chişinău, care peste puţin timp devine un centru ştiinţifico-practic de dezvoltare a acestei ramuri de drept în Republica Moldova.

Primul director al laboratorului, numit la 22.09.1962, a fost N. S. Volvaci, colaborator ştiinţific superior, invitat de la laboratorul similar din or. Odesa. A dirijat timp îndelungat cu această instituţie, ulterior reorganizând-o în laborator de cercetări ştiinţifice în ramura expertizei judiciare.

În 1971, o dată cu crearea Ministerului de Justiţie al RSSM, laboratorul este transferat în subordinea acestui minister, la început ca filială a Institutului Unional de cercetări ştiinţifice privind expertiza judiciară, iar mai târziu – ca instituţie republicană autonomă. Iniţial, structura laboratorului avea două secţii – de expertiză criminalistică şi de expertiză tehnică auto. Mai târziu, secţia de expertiză contabilă din cadrul Direcţiei de revizie şi control a Ministerului de Finanţe a fost de asemenea transferată în subordinea acestui laborator. Pe lângă efectuarea expertizelor judiciare şi participarea în calitate de specialişti la acţiunile de anchetă, personalul laboratorului desfăşoară şi cercetări ştiinţifice în domeniul expertizei judiciare şi criminalisticii în cadrul unor programe unionale.

În anii '60, îşi începe activitatea de colaborator al secţiei de expertize criminalistice cunoscutul criminalist S. Gh. Doraş, specialist în expertiza documentelor. Cercetarea scrisului şi a vorbirii în scris în actele executate în limba română au constituit preocupările de bază ale acestui savant şi pedagog,

dânsul susținând teza de doctorat pe această temă. La ora actuală, conferențiarul universitar S. Doraş desfăşoară o activitate prodigioasă la catedra Drept procesual penal şi criminalistică a facultății de Drept a Universității de Stat din Moldova, impunându-se prin editarea primelor două volume ale manualului de criminalistică, de o valoare incontestabilă pentru consolidarea şi dezvoltarea cunoştințelor criminalistice in țara noastră.

Cercetări ştiințifice solide se efectuau şi în secția de expertiză autotehnică, condusă în perioada anilor 1972-1978 de A. M. Țvang, care a pregătit, de asemenea, şi a susținut teza de doctorat în problema vizând ghidarea automatizată a amplificatoarelor de frânare ale automobilelor. În această secție, condusă ulterior de către cunoscutul specialist în materie M. V. Hapatnikovski, a fost elaborată o metodică autentică de evaluare a mijloacelor de transport auto şi a prejudiciului material cauzat acestora ca urmare a accidentelor rutiere.

Specialiştii laboratorului, în colaborare cu Institutul Unional de ramură, au realizat, prin metode instrumentale de investigație, o serie de cercetări privind expertiza țesuturilor textile arse, formarea unei bănci de date privind materialele fibroase şi articolele confecționate din ele etc.

V. Postevca, colaborator al acestei secții, a realizat un şir de cercetări ştiințifice privind examinarea chimică a articolelor confecționate din cauciuc şi polimeri, încheiate cu pregătirea şi susținerea tezei de doctor în acest domeniu. Experții biologi în comun cu colegii lor din Minsk, Kiev, Alma-Ata, Harkov, Moscova au efectuat o serie de analize complexe ale diferitelor obiecte drept corpuri delicte, în particular, a firelor de păr provenite de la animale, elaborând metodici particulare de cercetare, utilizate de specialiştii criminalişti din țară şi de peste hotare.

Mai târziu, în baza unei hotărâri a Guvernului Republicii Moldova, laboratorul este transformat în Institut Republican de Expertiză Judiciară şi Criminalistică de pe lângă Ministerul Justiţiei, condus consecutiv de către dr. M. Demcenco, S. Melnicenco, dr. hab., profesor M. Gheorghiţă. Prin legea nr. 371-XVI din 29.12.2005, Institutul capătă o altă denumire – „Centrul Naţional de Expertize Judiciare" (CNEJ), condus astăzi de către un practician experimentat, Gh. Creţu.

Structura Centrului include cinci laboratoare: de criminalistică. de fizică şi chimie legală. expertize autotehnice. expertize tehnico-incendiare. expertize judiciare economice.

Pe lângă aceasta, CNEJ are filiale în mun. Bălţi, or. Cahul, în care se efectuează, mai cu seamă, expertize autotehnice şi contabile-economice.

Serviciul criminalistic al Ministerului Afacerilor Interne s-a extins, pe măsură ce sporeau necesităţile practicii de aplicare a metodelor şi mijloacelor tehico-ştiinţifice în cercetarea infracţiunilor, fiind înzestrate laboratoarele cu utilaje şi dispozitive tehnice moderne.

În anii '60, în unele secţii raionale de miliţie mai importante, au fost instituite unităţi de experţi criminalişti, care şi-au asumat o parte din sarcini vizând participarea la acţiunile de anchetă, la activităţile operative de investigaţie, precum şi la efectuarea unor expertize tradiţionale. Din 1965 pînă în 1969, acest serviciu a fost condus de doctorul în drept I. K. Şahrimanian, ulterior – doctor habilitat în drept, profesor al Academiei de Miliţie din Moscova.

Pe parcursul anilor '60-'80, serviciul criminalistic al MAI a fost reorganizat de mai multe ori, fiind instituite: secţia tehnico-ştiinţifică, secţia tehnico-operativă, secţia de expertiză criminalistică. În acest răstimp, au apărut noi subsecţii: de expertize speciale (fizico-chimice, biologice, tehnice incen-

diare, ale produselor alimentare), de aplicare a tehnicii speciale, de implementare a sistemului monodactiloscopic de înregistrare şi urmărire penală ş.a. În acest răstimp, inclusiv până astăzi, serviciul a fost condus consecutiv de A. Nikitenko, V. Konev, F. Cornea, P. Gavrilan, S. Covalevschi, S. Bostan, N. Gaibu, A. Rotari, Gh. Crețu.

La începutul anilor '90, acestui seviciu i s-a dat o nouă denumire – Centrul de expertize şi examinări criminalistice, trecut în componența Departamentului de poliție criminală. Această restructurare a fost însoțită de o majorare semnificativă a personalului, care la ora actuală variază între 170-190 de specialişti ce activează în laboratoare create în fiecare comisariat de poliție din țară, îndrumate metodic de către Direcția tehnico-criminalistică a MAI din RM. Această Direcție, condusă astăzi de către un practician experimentat, Iu. Florea, cuprinde: secția evidențe criminalistice şi identificări. secția examinări speciale. secția bomb-tehnică. secția tehnică operativă. secția metodico-ştiințifică, precum şi laboratoare specializate: de transport auto, a comportamentului simulat (poligraf), radiologic, fonoscopic, de cercetare a drogurilor „Nord" [17].

De implementarea realizărilor ştiinței criminalisticii şi medicinii legale în practica de urmărire penală este preocupat şi Serviciul de medicină legală (SML) al Republicii Moldova, subordonat Ministerului Sănătății şi Protecției Sociale, care a fost instituit la 27 septembrie 1951. Astăzi, SML, condus de prof. univ., dr. habilitat în medicină Gh. Baciu, întruneşte peste 250 de angajați, dintre care circa 100 sunt medici legişti ce activează în toate centrele raionale [21]. Inițial, Serviciul, intitulat Birou Republican de expertiză medico-legală, a fost condus de Petru Areşev. Ulterior, din 1958, în fruntea acestei instituții, timp de 30 de ani, s-a aflat Petru

Maximov, care a contribuit substanţial la dezvoltarea medicinii legale şi a criminalisticii în ţara noastră.

Centrul de Medicină legală – coordonator metodic al Serviciului în ansamblu, se află în mun. Chişinău şi include două secţii municipale (tanatologie, secţia chimică) şi patru laboratoare specializate: investigaţii biologice. toxiconarcologie. histopatologie. laboratorul medico-criminalistic.

Un aport considerabil în dezvoltarea criminalisticii practice în Moldova şi-au adus şi lucrătorii Procuraturii, în special, serviciul procurorilor criminalişti, înfiinţat la începutul anilor '70 ai sec XX. Mulţi colaboratori ai Procuraturii, ai MAI din RM, ai altor organe de ocrotire a normelor de drept din aşa-zisa „garda veche", care s-au ocupat de cercetarea şi descoperirea crimelor grave, cunosc numele vestitului savant criminalist M. Pohis. Autor şi coautor al multor lucrări ştiinţifice, el a pregătit şi a susţinut teza de doctor în drept pe problema cercetării omuciderilor însoţite de dezmembrarea cadavrului, care nu şi-a pierdut actualitatea nici până în prezent. Nu mai puţin respect merită munca depusă de procurorii criminalişti O. Bîţco, S. Şcreabaci, A. Magdaliuc, cunoştinţele şi experienţa cărora au făcut posibilă descoperirea unei serii de crime cu un mare „ecou" în anii '80-'90 ai secolului trecut.

La consolidarea şi dezvoltarea ştiinţei criminalisticii în Moldova o contribuţie incontestabilă au avut-o şi alţi savanţi criminalişti, o bună parte dintre care îmbină lucrul ştiinţific cu activitatea de educaţie şi instruire a noilor generaţii de jurişti la Universitatea de Stat, Universitatea Liberă Internaţională, Academia de Poliţie şi la alte instituţii de învăţământ. Astfel, în diferite perioade, au fost pregătite şi susţinute teze de doctor în ramura criminalisticii de către A. Teleucă, D. Zabunov, V. Lungu, C. Mîrza, V. Hrustaliov, Gh. Golu-

benco, M. Gheorghiță. Profesorul universitar M. Gheorghiță a pregătit şi a susținut în 2001 teza de doctor habilitat în drept la specialitatea criminalistică, anticipată de publicarea unei monografii şi a altor materiale cu un caracter didactic pe probleme ce țin de cercetarea crimei organizate. În ultimii ani, el a tipărit şi alte lucrări în materie de tactică criminalistică [22], contribuind substanțial şi la realizarea unor manifestări ştiințifico-practice pe problemele criminalisticii şi expertizei judiciare [16].

La ora actuală, în legătură cu definitivarea reformei judiciare şi de drept în țară, armonizarea legislației naționale cu standardele europene, majorarea numărului facultăților de profil în instituțiile de învățământ superior şi mediu specializat, munca de cercetare ştiințifică a practicienilor şi a savanților criminalişti s-a înviorat. De un real folos pentru specialiştii din teren, dar şi pentru studenții facultăților de drept, sunt cărțile elaborate de colectivele de practicieni din cadrul MAI din RM, de la Centrul Național de Expertiză Judiciară de pe lângă Ministerul Justiției, Institutul de Reforme Penale, alte instituții, lucrări precum sunt: „Cercetarea la fața locului" (Îndrumar metodic). Ch., 2002. „Ghid de expertize judiciare". Ch., 2005. „Examinarea medico-legală a cadavrului la fața locului". Ch., 2004. „Expertiza judiciară în cauzele privind minorii" Ch., 2005 ş.a. Acest fapt este determinat şi de extinderea contactelor cu colegii din străinătate, de participarea activă a criminaliştilor moldoveni la diverse Simpozioane criminalistice internaționale, mai cu seamă în România, dar şi de stagiile făcute de aceştia pe diverse domenii de profil în țări dezvoltate (SUA, Israel, Turcia ş.a.), care, fără îndoială, influențează pozitiv şi activitatea practică de aplicare a noilor metode şi mijloace ştiințifice în combaterea criminalității [18].

Participanţi la simpozionul internaţional de criminalistică desfăşurat la Universitatea Liberă Internaţională din Moldova. Chişinău, 24-25 septembrie 2004

Cele menţionate permit a ne exprima convingerea că criminalistica naţională, sprijinindu-se pe bogata practică a criminalisticii sovietice, îmbinată eficient cu realizările actuale ale ţărilor dezvoltate, ale tehnologiilor informaţionale avansate, va evolua în continuare, astfel încât să contribuie cu propria experienţă la îmbogăţirea fondului general de cunoştinţe criminalistice pe plan mondial.

Bibliografie şi note

1. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики. М.: Издательство Норма, 1999.
2. Citat după: Баев О. Я. Основы криминалистики: курс лекций. М.: Экзамен, 2001.
3. Возгрин И. А. Введение в криминалистику: История, основы теории, библиография. СПб.: издательство " Юридический центр Пресс", 2003.
4. Алесковский С. Ю., Аубакиров А. Ф. Нетрадиционная криминалистика: Учебное пособие. Алматы: АЮ-ВШП «Адилет», 2003 // http:www.poligraf.sp.ru/kazahst.html.
5. Торвальд Ю. Век криминалистики: / Под. ред. Ф. М. Решетникова. –3-е изд. М.: Прогресс,1991.
6. Cârjan L. Tratat de criminalistică. Bucureşti, Ed. PINGUIN BOOK, 2005.
7. Белкин Р. С. Криминалистическая энциклопедия. М., 1998.
8. Аверьянова Т., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под ред. профессора Р. С. Белкина. М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА. М., 1999.
9. Măcelaru V. Balistica judiciară. Bucureşti, 1972.
10. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. Новое изд., перепеч. с изд. 1925 г. М.: ЛексЭст, 2003.
11. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд. переп. с изд.1908 г. М.: ЛексЭст, 2002.
12. Gheorghiță M. Criminalistica. Partea I. Introducere în criminalistică. Chişinău. 1995.
13. Криминалистика: Учебник / Отв. ред. Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2005.
14. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для вузов. 3-е изд., дополненное. М.: ЮНИТИ- ДАНА, Закон и право, 2001.
15. Крылов И. Ф. История отечественной криминалистики / Криминалистика: Учебник / Под ред. И. Ф. Крылова, А. И. Бастрыкина. М.: Дело, 2001.

16. Criminalistica la începutul mileniului trei: Constatări, tendinţe, perspective: Materialele simpoz. int. de criminalistică, 24-25 sept. 2004 / col. de red.: Mihail Gheorghiţă (preş.)…-Ch.: Î.I. „Angela Levinţa", 2005.
17. Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova. Direcţia Tehnico-criminalistică/http:mai.md.dirtehncrim_ro/ .
18. În ultima perioadă, savanţii şi practicienii criminalişti din Republica Moldova participă tot mai activ la lucrările diverselor simpozioane internaţionale de criminalistică. Legături strânse în acest sens s-au stabilit mai cu seamă cu colegii din România (Asociaţia Criminaliştilor din România, Societatea Română de Criminologie şi Criminalistică, Academia de poliţie «Alexandru Ioan Cuza» ş.a..
19. În Franţa, marcarea cu fier roşu a fost abolită de o lege adoptată la 31 august 1832. A se vedea în acest sens: Charles Diaz. La police technique et scientifique. Presses Universitaires de France, Paris, 2000.
20. Бастрыкин А. И. Дактилоскопия. Знаки руки. СПб.: Ореол, 2004.
21. Ziarul „Timpul" din 14 septembrie 2001.
22. A se vedea, spre exemplu: M. Gheorghiţă. Tezele generale ale tacticii criminalistice, Chişinău, 2004. Tactica cercetării la faţa locului, Chişinău, 2004. Tactica reţinerii bănuitului, învinuitului, Chişinău, 2004 ş.a.
23. Locard Edmond. Traité de criminalistique. Lyon.: Joannes DESVIGNE et ses FILS, 1931.
24. Хижняк Д. С. Процессуальные и криминалистические проблемы тактики следственных действий. М.: Издательство «Юрлитинформ», 2004.

Nu este nimic mai practic decât o bună teorie.
R. Kirchhoff

Inovaţiile nicicând nu vin de sus. Acestea totdeauna se ridică de jos, la fel ca şi copacii care nu cresc din cer spre pământ, dar de jos în sus, dacă seminţele lor odată au căzut de sus.
C. JUNG

Nu există nimic atât de perfect ca să fie liber de orice reproş.
ESOP

Capitolul II
OBIECTUL ŞI SISTEMUL CRIMINALISTICII

§1. Constituirea teoriei privind obiectul de studiu al ştiinţei criminalistica

Termenul „criminalistică" provine de la latinescul „crimen", „criminis" – acuzaţie de infracţiune („infractio", „infractionis").

Iniţial, acest termen însemna tot ansamblul de discipline juridico-penale, însă mai târziu, la finele sec. XIX, Hanns Gross, judecător de instrucţie şi profesor universitar austriac, a separat criminalistica de la acest ansamblu de ştiinţe, atribuindu-i statut autonom şi folosind primul această noţiune, pentru a da denumire unei noi ramuri ce tratează tehnica, tactica şi metodica cercetării infracţiunilor.

Dicţionarul explicativ al limbii române defineşte criminalistica drept „ştiinţă care se ocupă cu cercetarea mijloacelor şi cu elaborarea metodelor pentru prevenirea infracţiunilor, pentru examinarea probelor judiciare în vederea descoperirii infracţiunilor săvârşite şi a infractorilor" [2, p. 240].

Deci, dacă am caracteriza-o pe scurt, criminalistica prezintă ştiinţa ce contribuie la descoperirea şi cercetarea infracţiunilor, având menirea să asigure în aceste scopuri organele ocrotirii normelor de drept cu metode, mijloace, recomandaţii elaborate în baza celor mai noi realizări ale domeniilor naturii, tehnicii, ştiinţelor umanistice, ale altor ramuri de cunoaştere. Bunăoară, în baza descoperirilor din domeniul fotografiei generale, a apărut fotografia judiciară – parte componentă a tehnicii criminalistice. Realizările fizicii şi ale chimiei au fost puse la temelia cercetării documentelor, cunoaşterea legilor fiziologiei omului au deschis posibilităţi de examinare a scrisului de mână şi a semnăturii, utilizarea legităţilor psihologiei şi ale logicii au înlesnit elaborarea procedeelor de interogare şi planificare a investigaţiilor etc. Chiar şi misterioasele creste papilare de pe palmele mâinilor au fost decodificate graţie descoperirilor din biologie, medicină, apariţiei posibilităţilor tehnice de a le depista, fixa şi ridica de la locul faptei.

Încă de la începuturile sale, criminalistica a ţinut să-şi extindă şi să-şi precizeze domeniul său de cunoaştere. Obiectul de studiu al ştiinţei în ansamblu îl constituie toată realitatea lumii înconjurătoare. Totodată, fiecare din ramurile ştiinţei studiază o latură sau o anumită parte a acestei realităţi, fie materială sau ideală.

De aici şi întrebarea – ce studiază criminalistica, în genere, care este obiectul ei de studiu, locul său în sistemul ştiinţelor? Răspunsul la aceste întrebări ar elucida şi obiectivele criminalisticii, dacă acestea se deosebesc sau nu de sarcinile altor domenii, menite, de asemenea, să contribuie la combaterea criminalităţii: criminologia, dreptul penal, dreptul procesual penal etc.

Într-un şir de ţări occidentale, criminalistica este tratată similar - ca o ştiinţă a descoperirii şi cercetării infracţiunilor,

însă de multe ori aici se includ cunoştinţe din medicina legală, toxicologie, criminologie, psihologia judiciară şi din alte domenii de cunoaştere [3, p. 40-49].

Prin urmare, doar deosebirea distinctă a obiectului şi a sarcinilor îi poate oferi criminalisticii statut independent faţă de alte ştiinţe din cadrul ciclului juridico-penal.

Dacă ne-am referi succint la istoria dezvoltării teoriei despre obiectul de studiu al criminalisticii, am observa că literatura de specialitate atestă o mare diversitate de păreri în acest sens, care, în fond, redau evoluția științei și a viziunilor asupra obiectului ei de studiu în fiecare din etapele sale de dezvoltare şi existenţă.

De exemplu, întemeietorul acestei ştiinţe, Hanns Gross, în opera sa „Manualul judecătorilor de instrucţie în sistemul criminalisticii" (1898), considera criminalistica „o ştiinţă a stărilor de fapt în dreptul penal", adică o disciplină care studiază latura reală a faptelor ce cad sub incidența dreptului penal. „Criminalistica, prin natura sa – scria el la acea vreme – începe să acționeze atunci când dreptul penal, de asemenea, prin caracterul sau, își încheie activitatea: dreptul material penal are ca obiect de studiu crima şi pedeapsa, dreptul procesual penal cuprinde în sine regulile de aplicare a dreptului material penal. Însă prin ce mod a fost comisă infracțiunea, cum pot fi cunoscute şi descoperite aceste moduri de operare, care au fost motivele comiterii lor, ce scopuri au fost urmărite – despre toate acestea nu ne vorbeşte nici dreptul penal şi nici cel procesual penal. Aceasta constituie *obiectul criminalisticii* şi a părţii ei speciale – psihologia criminală" (cursivul nostru – G. G.) [4, p. VII].

Din definiţie se observă că, chiar de la începuturile criminalisticii, obiectul ei, adică fenomenele studiate de noul domeniu de cunoaştere, au fost conturate destul de clar şi acestea au rămas, în esenţă, neschimbate până la ora actuală:

pe de o parte, modurile de comitere a infracțiunilor, astăzi privite mai larg – activitatea infracțională, iar pe de altă parte, cunoaşterea şi descoperirea acestora, în accepția actuală – activitatea criminalistică de descoperire şi cercetare a infracțiunilor.

La acea primă etapă de dezvoltare a criminalisticii, în cadrul căreia se făceau doar acumulări importante de materiale empirice, obiectul ei era determinat şi ca „cele mai oportune moduri şi procedee de aplicare a ştiințelor naturii şi cunoştințelor tehnice în cercetarea infracțiunilor" (S. Tregubov, 1915), ca „mijloc de adaptare la necesitățile actului de justiție a realizărilor ştiințelor tehnice, naturale şi medicale" (I. Iakimov, anul 1924).

Din aceste definiții se întrevede opțiunea savanților de la acea vreme de a-i atribui criminalisticii un caracter pur tehnic, utilitar, intitulând-o şi „tehnică penală", „tehnică polițienească" – fapt determinat şi de necesitatea justificării apariției unei noi ştiințe cu un obiect distinct, comparativ cu cele juridice tradiționale. În aceste lucrări, dar şi în primele manuale de criminalistică, atenția savanților se axa doar asupra obiectului special al criminalisticii, menționându-se că această ştiință studiază doar ceea ce ea elaborează – procedeele tactice, tehnice, metodele de cercetare a infracțiunilor în baza generalizării practicii de anchetă şi utilizării datelor unor ştiințe naturale, tehnice etc. Poate doar poziția cunoscutului cercetător B. Şaver se deosebea în acest sens de toate celelalte prin faptul că a încercat să definească criminalistica nu prin ceea ce ea elaborează, dar prin ceea ce ea studiază – „procedeele şi modurile de comitere a infracțiunii, urmele rămase după săvârşirea acțiunilor criminale sau lăsate de infractor, datele ştiințelor naturale şi tehnice..." [18, p. 66]. Cu toate că această idee a rămas neobservată, aici,

indirect, se întrevăd unele elemente ale obiectului general al criminalisticii – activitatea infracțională și rezultatele reflectării ei în ambianța înconjurătoare – sferă socială, ce necesită o abordare științifică, la fel ca și oricare altă dimensiune a activității umane.

Ulterior, sistematizarea experiențelor practice a condus la delimitarea clară a compartimentelor de tehnică, tactică și metodică de cercetare a anumitor genuri de infracțiuni. A început să se înțeleagă că cercul fenomenelor studiate de acest domeniu este mult mai larg decât simpla percepere a criminalisticii ca o ramură tehnică aplicată.

La începutul anilor ’50 ai secolului trecut, în spațiul fostei URSS s-a statornicit noțiunea tradițională de criminalistică, reflectată anterior și în primele manuale de profil (anii 1935, 1938) ca știință ce vizează mijloacele tehnice, metodele și procedeele de depistare, fixare și examinare a probelor în scopul descoperirii și prevenirii infracțiunilor (A. Vinberg, S. Mitricev).

Această definiție, care reprezenta așa-numitul concept pragmatic al obiectului criminalisticii, a fost acceptată de mai mulți criminaliști de la acea vreme. În unele țări, inclusiv România, opinia în cauză, cu unele precizări, datorită rolului ei pozitiv în separarea obiectului și autonomizarea științei criminalisticii în ansamblu, este împărtășită și de savanții contemporani (C. Suciu, E. Stancu, I. Mircea, V. Bercheșan, L. Cârjan, V. Lăpăduși, L. Ionescu ș.a.).

Mai târziu, odată cu elaborarea teoriilor criminalistice particulare, dar și a celor general teoretice, această definiție a încetat să corespundă ideilor moderne cu privire la obiectul unui domeniu de cunoaștere. În a doua jumătate a anilor ’60 ai sec. XX, criminalistica a atins un grad mai avansat de dezvoltare, de aceea, obiectivul ei principal se credea nu doar

generalizarea şi sistematizarea datelor empirice, dar şi cunoaşterea legilor realităţii obiective ce acţionează în sfera fenomenelor studiate de ea. Fără a scoate în evidenţă legăturile iminente ce există între fenomenele ce urmează a fi cunoscute, este dificil a pătrunde în esenţa acestora. Cunoaşterea lor prezintă o premisă necesară pentru elaborarea unor noi mijloace tehnice şi tactice, recomandaţii metodice destinate descoperirii şi cercetării infracţiunilor. În anul 1967, R. Belkin şi discipolul său Iu. Krasnobaev au propus o nouă definiţie, bazată pe un alt concept – operaţional, la temelia căruia au fost puse legităţile realităţii obiective studiate de criminalistică [5, p. 25]. După o serie de modificări (1968, 1970), în ultima redacţie (1987), unul dintre aceşti autori – R. Belkin, a formulat-o astfel: „Criminalistica este ştiinţa privind legităţile mecanismului infracţiunii, apariţiei informaţiei despre infracţiune şi participanţii la aceasta, legităţile colectării, cercetării, aprecierii şi administrării probelor, cunoaşterea cărora serveşte drept bază de elaborare a mijloacelor speciale şi metodelor de investigaţie judiciară şi de prevenire a infracţiunilor" [6, p. 9].

Această definiţie a exprimat mai amplu gradul sporit de dezvoltare a criminalisticii, specificul ei în raport cu alte ştiinţe ce au ca obiect de studiu, de asemenea, activitatea infracţională şi sfera combaterii criminalităţii. Ea a trezit un interes ştiinţific deosebit prin însăşi ideea sa metodologică – studierea legităţilor ce ţin de sfera investigaţiilor judiciare, ceea ce reprezintă de fapt obiectul special al criminalisticii. Necesitatea evidenţierii acestui obiect se explică prin faptul că unul şi acelaşi fragment al realităţii obiective poate fi studiat de diverse ştiinţe, fiecare dintre ele urmărind un interes ştiinţific distinct.

Activitatea infracţională, ca **obiect general al criminalisticii**, expusă şi prezentată normativ în Codul penal, in-

clude în sine diverse genuri de comportament ilicit. Această activitate este studiată nu numai de criminalistică, dar şi de dreptul penal, de criminologie, sociologie, statistică, psihologie etc., fiecare valorificând aspectul său specific.

De fapt, obiectul general al criminalisticii nu este atât activitatea infracțională la general, cât, mai cu seamă, unele genuri, tipuri şi grupuri de infracțiuni aparte, datele generalizate ale cărora sunt necesare pentru a crea, respectiv, caracteristicile criminalistice ale acestor genuri, tipuri şi grupuri de infracțiuni, manifestându-se ca instrumente – matrice de descoperire a unor cauze concrete. Cât priveşte **obiectul special al criminalisticii**, adică legitățile ce se manifestă cu ocazia comiterii infracțiunilor şi cercetării lor, menționăm că nici în această problemă nu există unitate de păreri în literatura de specialitate.

Din definiția dată de profesorul R. Belkin reiese că fenomenele specifice de cunoaştere ale criminalisticii incluse în obiectul ei constituie: 1) legitățile mecanismului infracțiunii. 2) legitățile apariției informației despre infracțiune şi participanții la aceasta (inclusiv partea vătămată, uneltele şi instrumentele infracționale etc.. 3) legitățile activității organelor de drept privind descoperirea şi cercetarea infracțiunilor, adică colectarea, examinarea, evaluarea şi administrarea probelor. 4) „produsul" ştiințific nemijlocit al ştiinței, adică metodele, mijloacele, procedeele, numite de către autor „speciale" destinate cercetării judiciare şi prevenirii infracțiunilor.

În această listă, primele două grupe de legități relevă conexiunea dintre procesele ce au loc în cadrul evenimentului infracțional, a treia grupă – raporturile respective din sfera cunoaşterii acestui eveniment de către organele competente ale ocrotirii normelor de drept.

Analiza comparativă a definițiilor expuse de alți autori denotă atât receptivitatea în întregime a ideii profesorului

R. Belkin (I. Luzghin, G. Zuikov ş.a.), cât şi acceptarea ei cu unele rezerve (I. Panteleev, N. Selivanov ş.a.) sau dezacordul total cu ea (A. Vasiliev, V. Kolmakov ş.a.).

Savanţii criminalişti moldoveni (S. Doraş, M. Gheorghiţă ş.a.), acceptând în fond ideea principală a acestei definiţii, au exprimat opinii distincte în ce priveşte caracterul legităţilor studiate de criminalistică. Astfel, conferenţiarul universitar S. Doraş susţine că obiectul de cunoaştere al criminaliştilor îl constituie doar „legităţile procesului de creare şi administrare a probelor infracţiunii", în baza cărora se elaborează metodele şi mijloacele de cercetare criminalistică [25, p. 7]. Deci, în definiţie sunt incluse nu numai procesele de reflectare şi de cunoaştere a activităţii infracţionale, ci şi produsul ei ştiinţific. Însă, dacă am lua în consideraţie faptul că autorul în aceeaşi lucrare, la următoarea pagină indică modul de săvârşire a diferitelor infracţiuni ca element al obiectului de studiu al acestei ramuri, putem conchide că activitatea infracţională, a cărei latură importantă este modul de pregătire, comitere şi tăinuire a infracţiunii, constituie totuşi o componentă a obiectului ştiinţei. Cunoaşterea acestor moduri este necesară pentru a stabili varietăţile de urme lăsate ca rezultat al folosirii unui sau altui mod de operare şi, în consecinţă – a legităţilor ce determină procesul de apariţie a probelor „în devenire". Prin urmare, legătura dintre modul de comitere şi modul de descoperire a infracţiunii este o conexiune constantă, iminentă, care prezintă un deosebit interes pentru ştiinţa în cauză.

Pe lângă aceasta, folosirea de către autor a sintagmei „crearea probelor" o considerăm oarecum convenţională, întrucât la faţa locului apar date faptice, informaţii despre infracţiune şi autorul ei, care doar pe viitor, adică după expertizarea urmelor şi a altor materiale, se pot transforma în probe judiciare.

Profesorul M. Gheorghiță consideră că obiectul criminalisticii prezintă „legitățile reflectării persoanelor şi a obiectelor implicate în infracțiune", precum şi cele ce se manifestă în procesul de „...acumulare, cercetare şi utilizare a informației referitoare la pregătirea, comiterea, camuflarea infracțiunii..." [29, p. 8-9]. În această definiție, activitatea infracțională ca obiect de cercetare este schițată indirect, întrucât „acumularea... informației referitoare la pregătirea, comiterea, camuflarea infracțiunii" nu este altceva decât studierea activității infracționale în toate fazele ei de dezvoltare, cunoaşterea cărora direcționează şi elaborarea procedeelor de descoperire şi cercetare a acestora.

În doctrina criminalistică, după cum s-a menționat, există şi puncte de vedere cu totul deosebite de cele analizate (A. Vasiliev, V. Kolmakov, V. Koldin, V. Obrazțov).

Bunăoară, V. Obrazțov consideră criminalistica o știință despre tehnologia şi mijloacele de administrare practică a urmelor (activitatea de căutare şi cunoaştere) în urmărirea judiciară penală [7, p. 5]. Mai mult, el pune la îndoială faptul că studierea activității infracționale este cuprinsă de obiectul științei criminalistica, declarând destul de categoric că „aceasta poate fi obiect de studiu, însă nu şi a criminalisticii, ci a altei științe, dacă aceasta va avea loc (dea Domnul să nu se ajungă până acolo) – știința despre comiterea infracțiunilor ce poate aduce contribuții la sporirea eficacității lor" [8, p. 12].

Este greu de acceptat o astfel de abordare. Aici noi împărtăşim poziția acelor autori (N. Iablokov, A. Exarhopulo ş.a.), care consideră că investigarea infracțiunilor nu poate fi concepută în afara analizei şi reconstituirii celor întâmplate: cum a fost comisă infracțiunea, ce urme şi pe ce obiecte au rămas sau neapărat trebuiau să rămână în urma acțiunilor ilicite. Deci, investigarea criminalistică presupune în mod

obligatoriu căutarea manifestărilor anumitor legități ce însoțesc pregătirea, comiterea şi tăinuirea infracțiunilor. Această părere este împărtăşită de majoritatea savanților de profil, însă unii consideră că definiția propusă de profesorul R. Belkin necesită deja o rectificare.

Spre exemplu, O. Baev consideră că această determinare reclamă unele precizări, ca urmare a implementării principiului contradictorialității în activitatea judiciară. Astăzi, subliniază el, instanța de judecată îşi pierde calitatea de subiect al criminalisticii, de aceea termenul „investigație judiciară" a încetat să corespundă realităților de azi. Doar părțile ce rivalizează (acuzarea şi apărarea) devin consumatori adevărați ai mijloacelor criminalistice, adică procurorul ca acuzator de stat, pe de o parte, şi apărătorul inculpatului, pe de altă parte. Numai aceştia, exercitând funcțiile procesuale ce le revin, aplică metode şi mijloace criminalistice în scopul colectării şi prezentării spre examinare a dovezilor. Anume ei trebuie să convingă instanța de judecată de justețea şi soliditatea pozițiilor adoptate. Sarcina instanței de judecată constă în a „asculta, a analiza şi a pronunța o decizie legală şi întemeiată" [52, p. 9-10].

Pe bună dreptate, astăzi judecătorul nu rezolvă sarcini investigative, el validează probele prezentate, ascultă părerile părților ce concurează privind probitatea învinuirii, aprecierea ei juridică, personalitatea inculpatului, pedeapsa şi alte chestiuni legate de acuzare în baza cărora, călăuzindu-se de Lege şi de convingerea sa intimă, soluționează cazul. Cele menționate, însă, nu înseamnă, că judecătorul nu trebuie să dețină suficiente cunoştințe cu privire la posibilitățile criminalistice la efectuarea actelor de urmărire penală şi judiciară, inclusiv a expertizelor, constatărilor tehnico-ştiințifice şi medico-legale, criteriile de apreciere ale acestora etc.

Profesorul A. Exarhopulo argumentează necesitatea suplimentării definiţiei profesorului R. Belkin cu încă un grup de legităţi ce trebuie incluse în obiectul ei de studiu. Se are în vedere legităţile apariţiei informaţiei despre activitatea organelor de resort în procedurile procesual-penale. El menţionează că, „dacă infracţiunea se reflectă inevitabil în diverse urme (în sensul larg al cuvântului), atunci procedura de cunoaştere a acesteia se oglindeşte, de asemenea, în materialele dosarului penal şi în memoria participanţilor la investigaţie" [9, p. 12]. Aceste activităţi se reflectă, spre exemplu, în procesele verbale ale acţiunilor procesuale, în înregistrările audio sau video a rezultatelor realizării acestora etc. Pe bună dreptate, o astfel de adăugire ar avea şi efecte practice, întrucât numai după materialele dosarului se poate judeca despre calitatea cercetărilor, dacă s-au aplicat sau nu mijloace criminalistice, dacă s-au efectuat sau nu acţiunile necesare pentru stabilirea tuturor circumstanţelor cauzei.

În această ordine de idei, unii savanţi (N. Iablokov, A. Exarhopulo [9,11]), consideră pe drept inacceptabilă şi propunerea de a lărgi obiectul de studiu al criminalisticii (S. Ţvetkov, O. Baev, T. Volceţkaia ş.a.). Bunăoară, profesorul T. Volceţkaia susţine că criminalistica trebuie privită ca o „ştiinţă despre probarea faptelor juridice" [12, p. 5], recomandările căreia pot fi utilizate nu numai în dreptul procesual penal, dar şi în dreptul procesual în general.

În literatura de specialitate se menţionează pe bună dreptate că cunoştinţele criminalistice se folosesc pe larg în diverse sfere, inclusiv în cele ce nu ţin de activitatea judecătorească (activitatea bancară, asigurarea activităţilor de antreprenoriat, activitatea detectivilor etc.) – fapt care deloc nu presupune că trebuie lărgit obiectul de studiu al criminalisticii asupra acestor domenii [11, p. 32]. Criminalistica a apărut din necesitatea

practică de a asigura organele de urmărire penală cu metode şi mijloace tehnico-ştiinţifice de luptă contra criminalităţii – direcţie de dezvoltare care rămâne şi astăzi neschimbată.

Mai mult decît atît, în legătură cu implementarea principiului contradictorialităţii în activitatea judecătorească, modificarea unor funcţii ale avocaţilor, judecătorilor, procurorilor, se propune ca în obiectul ei să se includă şi studierea legităţilor legate de activitatea profesională a avocaţilor, elaborându-se recomandări privind tactica şi strategia de apărare [13, p. 44]. Cu alte cuvinte, criminalistica, la fel ca şi procedura penală, trebuie să se transforme într-o disciplină bazată pe principiul contradictorialităţii, care să elaboreze simultan recomandaţii concurenţiale, cu conţinut diametral opus, adresate consumatorilor principali ai criminalisticii – avocaţilor şi acuzatorilor de stat. Această opinie a fost deja analizată şi respinsă pe bună dreptate de către o serie de savanţi de profil în literatura de specialitate [9, 11, 14]. Profesorul R. Belkin subliniază, în legătură cu aceasta, că „nu există criminalistică de apărare, după cum nu există nici criminalistică de acuzare. Există, însă, noţiunea de aplicare a cunoştinţelor criminalistice de către apărător şi de către acuzator” [14, p. 87].

Activitatea apărătorului este dominată, în mare parte, de interesele clientului, profitându-se de lacunele în legislaţie, de greşelile procedurale comise în activitatea organelor de urmărire penală. Elaborarea unor astfel de recomandaţii pot fi calificate drept anticriminalistice, întrucât ele ar fi orientate spre opunerea de rezistenţă cercetărilor în cauză, devenind, în esenţă, absurde. Astfel de procedee pot fi formulate în cadrul altei discipline, în particular – avocatura. De aceea, are dreptate profesorul A. Exarhopulo atunci când declară că apariţia unei „criminalistici contradictoriale” va pune

punct dezvoltării criminalisticii ca știință chemată să contribuie cu mijloacele sale în lupta cu criminalitatea.

În ce ne privește, considerăm că evoluția oricărei științe este un proces continuu de autoidentificare și precizare a obiectului său de studiu, a locului ei în sistemul științelor. Orice definiție nu poate fi liberă de „lacune" ca să satisfacă exigențele tuturor savanților de profil, deoarece nici una din aceste definiții nu poate să redea imaginea deplină a ansamblului de fenomene ce constituie obiectul de studiu al științei criminalistica. Spre exemplu, I. Pjescak consideră că în definiție trebuie incluse nu numai legitățile apariției, dar și cele de dispariție a probelor, întrucât și unele și altele sunt studiate de criminalistică [10, p. 16].

Profesorul G. Zorin include în definiție, pe lângă „legități", și fenomenele cu caracter absurd, paradoxal [11, p. 33], contradictoriu, aflate în opoziție față de adevărurile unanim recunoscute, care în criminalistică poartă denumirea de „împrejurări negative". În acest sens, pot fi menționate și alte fenomene, nu mai puțin însemnate ca legitățile în cauză, cum ar fi, spre exemplu, „pierderea probelor" din diverse motive (obiective sau subiective), alte evenimente întâmplătoare.

Din cele menționate se poate trage o singură concluzie: că se pot face la infinit multiple încercări de a „îmbunătăți" definiția criminalisticii, de a formula o determinare „mai criminalistică" decât altele și, în acest sens, nicicând nu se va ajunge la un numitor comun. Diversitatea mare de formulări denotă nu atât diferența de păreri vis-a-vis de obiectul ei de studiu, cât mai curând deosebirile privind „esențialul în obiectul ei de studiu", ce trebuie inclus în definiție ca element individualizator ce separă știința în cauză de altele, adiacente, fără de care nu ar putea fi înțeleasă pe deplin nici chiar însăși noțiunea de criminalistică. Pentru H. Gross, acest „esențial"

îl constituiau modurile de comitere şi modurile de cercetare a infracţiunilor, pentru I. Iakimov - mijloacele de adaptare la necesităţile actului de justiţie a realizărilor ştiinţelor tehnice, naturale şi medicale, pentru A. Vinberg – mijloacele tehnice, procedeele tactice şi metodicile de descoperire şi cercetare a infracţiunilor, iar pentru R. Belkin şi adepţii săi – legităţile ce se manifestă cu ocazia comiterii şi cercetării infracţiunilor [9, p. 19].

Prin urmare, ţinând cont de cele menţionate, credem că orice definiţie formulată în acest sens are dreptul la viaţă atâta timp cât ea nu schimbă imaginea generală a criminalisticii şi sistemului ei. În caz contrar, pot apărea şi exista „în paralel" diverse „criminalistici", cu sisteme şi aparate categoriale diferite, ce pot deruta în mare parte pe studenţi, dar şi pe lucrătorii practici, devenind uneori inutile în activitatea de cercetare a infracţiunilor.

Indicele adevărat al oricărei ştiinţe este studierea de către aceasta a unui fragment al realităţii materiale, în scopul relevării şi analizei legăturilor ce există în această sferă, adică descoperirea unor legi obiective.

În acest sens, fenomenele şi procesele respective se analizează mai întâi la nivel empiric (colectarea, generalizarea, sistematizarea faptelor), mai apoi se scot în evidenţă legităţile lor esenţiale (legăturile corelative) la nivel teoretic. Acestea din urmă trebuie studiate şi acest moment urmează a fi reflectat în definiţie. Însă, în contextul celor relevate mai sus, credem că e corectă şi poziţia savanţilor care consideră că studierea legităţilor nu este singurul obiectiv al ştiinţei criminalistica. Obiectul ei cuprinde în fapt şi fenomenele ce apar accidental, întâmplător, care individualizează într-un fel fapta, o fac irepetabilă.

Deci, la determinarea obiectului de studiu al ştiinţei în cauză, pe lângă necesitatea „studierii legităţilor", trebuie să

menționăm, în primul rând, ținta căutării, a „dezvăluirii, relevării unor astfel de legități", precum și studierea evenimentelor întâmplătoare ce se întâlnesc adesea în procesul de cercetare a infracțiunilor. În plus, știința criminalistica ține cont și de cuceririle de ultimă oră, înregistrate în domeniile tehnicii, naturii, științelor umanistice, experiența pozitivă acumulată în această ramură pe plan mondial.

Pentru caracterizarea obiectului de studiu al criminalisticii, considerăm suficient a include în această noțiune aspectele sus-menționate și „produsul" ei științific, adică metodele, procedeele, mijloacele și recomandațiile elaborate de știință și destinate descoperirii și cercetării infracțiunilor.

Aici trebuie însă făcută încă o precizare.

În literatura de specialitate, după cum s-a menționat, majoritatea autorilor includ în definiția criminalisticii sintagma „ea studiază legități", acestea fiind enumerate. În legătură cu aceasta, apare o întrebare: trebuie oare să redăm în detaliu toate grupele de legități ce formează obiectul de studiu al științei în cauză și, în genere, dacă trebuie să menționăm, în definiție, că ea dezvăluie și studiază anumite legități?

Pornind de la faptul că, potrivit scientologiei contemporane, obiectivul oricărei științe, inclusiv al criminalisticii, este tocmai dezvăluirea și studierea unor legități, credem admisibil a înlocui în definiție locuțiunea potrivit căreia criminalistica este o „știință ce studiază legități" cu termenul precum că ea prezintă „o știință" care, în această calitate, are menirea să studieze legități. Această omisiune nu diminuează deloc și nu știrbește plenitudinea definiției obiectului ei de studiu. La ora actuală nu se mai pune la îndoială caracterul științific al criminalisticii și, în acest sens, prin activitatea sa creativă de generalizare și obținere a unor noi cunoștințe, ea urmărește un singur scop – descoperirea adevărului științ-

ţific, a legilor, legăturilor corelative ce există obiectiv în sfera luptei cu criminalitatea. Cu atât mai mult, cu cât criminalistica, după cum s-a menţionat, studiază nu numai legităţi, dar şi fenomene accidentale, care nu arareori prezintă obiectul de cercetare al practicienilor dreptului în activitatea lor profesională de combatere a criminalităţii. Unele activităţi, spre exemplu, studiate de criminalistică, dar comise în stare de iresponsabilitate, deşi conţin elementele constituente ale infracţiunii, ele nu sunt recunoscute într-o astfel de calitate. Acestea prezintă delicte şi instanţa de judecată în astfel de cazuri adoptă măsuri cu caracter medical.

Deci, aceste elemente, ce privesc unele legităţi, valabile şi necesare pentru a formula noţiunea de criminalistică, pot fi omise în definiţia obiectului de studiu al acesteia, care devine astfel mai laconică, mai simplă şi mai armonioasă [37].

Prin urmare, criminalistica în calitate de domeniu de studiu ştiinţific va cuprinde:

- însăşi activitatea de dezvăluire a legităţilor ca rezultat al studierii obiectelor, fenomenelor şi proceselor reale, legate de evenimentul infracţional şi procesul de cercetare a acestuia în faza de urmărire penală şi cea de judecată.
- studierea legităţilor scoase în evidenţă şi existente ale obiectelor, fenomenelor şi proceselor.
- analiza fenomenelor, a proceselor şi obiectelor întâmplătoare legate de infracţiune atât în faza de urmărire penală, cât şi în faza de judecată [37].

Luând în calcul aceste raţionamente, criminalistica poate fi definită, într-o formă mai generalizată, ca **ştiinţă ce studiază activitatea infracţională, mecanismul de reflectare a acesteia în sursele de informaţii, precum şi activitatea de stabilire a adevărului în cauzele instrumentate, prin meto-**

de, procedee şi mijloace speciale, elaborate în baza cunoaşterii acestor activități, a experienței pozitive şi a realizărilor științelor naturii, tehnicii, disciplinelor umanistice.

De aici se observă că criminalistica, în calitate de ştiință, are un dublu obiect de studiu:

1) legitățile realității obiective şi fenomenele întâmplătoare ce se manifestă cu ocazia acțiunilor cu caracter infracțional (pregătirea, comiterea şi tăinuirea infracțiunilor), inclusiv legitățile reflectării acestor fapte în mediul înconjurător şi în memoria oamenilor.

2) legitățile şi procesele accidentale ce determină munca de stabilire a adevărului în procesul de descoperire, cercetare si prevenire a unor astfel de fapte, inclusiv mecanismul de reflectare a acestor activități criminalistice în materialele dosarului penal şi în memoria participaților la cercetare.

Cu alte cuvinte, ea studiază, pe de o parte, comportamentul făptuitorului cu scopul de a-l cunoaşte şi preveni, iar pe de altă parte – activitatea organului de urmărire penală şi a altor criminalişti cu scopul de a o cunoaşte şi a o optimiza.

Fiecare dintre aceste elemente îşi are structura şi conținutul său.

1. Activitatea infracțională şi reflectarea ei în sursele de informații

Este de la sine înțeles că eficacitatea cercetării infracțiunilor presupune buna cunoaştere a acestora, de unde şi necesitatea permanentă de a le studia sistematic şi sub toate aspectele.

Dreptul penal, dreptul procesual penal, criminologia, alte ştiințe nejuridice (sociologia, medicina, psihologia) tratează mai cu seamă latura social-juridică a acestor fenomene, ceea ce este insuficient pentru a le cunoaşte într-atât, încât să putem elabora metode şi mijloace eficiente de combatere şi prevenire.

În literatura de specialitate se menționează, pe bună dreptate, că activitatea infracțională, care include în sine toate genurile de infracțiuni prezentate normativ în Codul penal, trebuie privită ca oricare alt gen de activitate umană, chiar ca proces tehnologic specific, în care făptuitorul acționează, utilizează mijloace infracționale, lasă diverse amprente în mediul înconjurător şi în memoria oamenilor [60, p. 38].

Deci, ea este o parte a realității sociale şi în acest sens prezintă unele trăsături specifice.

În primul rând, ea are un caracter destructiv şi nu făuritor, afectează ordinea de drept, macină ca o tumoare organismul social, deformează valorile general-umane, economia țării, amenință viața şi bunăstarea fiecăruia.

În al doilea rând, activitatea infracțională, ca derivată a fenomenelor sociale, se dezvoltă şi se modifică odată cu societatea şi, în acest sens, cele mai noi realizări ale ştiinței şi tehnicii, alte succese ale progresului, sunt folosite fără întârziere de către infractori în activitatea lor criminală. Sporeşte şi gradul de profesionalism, de organizare, dotare cu armament, tehnici şi tehnologii avansate, ceea ce conduce la transformarea acestui fenomen într-un flagel permanent ce amenință securitatea națională a statului.

În al treilea rând, activitatea infracțională prezintă o structură destul de complexă, similară oricărei preocupări sociale, un sistem ce conține o serie de elemente, dintre care cele mai principale, sub aspect criminalistic, considerăm că sunt următoarele: subiectul infracțiunii. mijloacele activității infracționale. obiectul atentatului. urmele activității infracționale [32, p. 33]. Să le analizăm succint.

- *Subiecții activității infracționale* sunt personajele principale ale infracțiunii (organizatorii, executorii, instigatorii etc.), capabile de a exercita activități ce se pot reflecta în

mediul înconjurător. Acestea posedă anumite calități: biologice, sociale, psihice, psihologice, care, de asemenea, se pot oglindi în amprentele materiale rămase la fața locului, dar şi în memoria oamenilor.

În acest sens, un interes deosebit îl prezintă caracteristicile care pot fi uşor determinate, sunt evidente, imuabile şi, în acelaşi timp, operante pentru descoperirea faptelor ilicite. Spre exemplu, semnalmentele exterioare frapante, desenul papilar digital, deprinderile şi aptitudinile profesionale ale făptuitorului etc.

Ținându-se cont de aceste caracteristici, se lansează diverse versiuni de urmărire penală, se organizează căutarea şi identificarea făptaşilor, se elaborează tactica de interogare a acestora, se demască declarațiile de rea-credință etc.

- *Mijloacele activității infracționale*. Această noțiune include cele mai diverse lucruri şi obiecte ce se utilizează pentru a se atinge scopul ilicit. Deci, ele trebuie înțelese cât mai larg: o armă de foc, un mijloc de transport, o substanță otrăvitoare sau dispozitiv exploziv, curent electric de înaltă tensiune, mijloace de legătură protejate, de observație şi interceptare ilegală etc. În timpul comiterii actului criminal, aceste obiecte creează urme materiale operante, pentru a reconstitui împrejurările cauzei, precum şi pentru a identifica autorul.

Ansamblul de mijloace infracționale poate fi divizat în câteva grupe esențiale: unelte (de spargere, instrumente, obiecte contondente, substanțe lichide, pulverulente ş.a.). arme (de foc, arme albe, dispozitive explozive ş.a.). surse de pericol sporit (mijloace de transport, dispozitive de uz curent, mecanisme de producere, fenomene fizice, substanțe cu efect puternic şi otrăvitor). forțe şi fenomene naturale puse în acțiune de către făptuitor (ruperea digului unui canal, surparea rocii în mină, tratarea pe ascuns cu radiații de înaltă frecvență etc.).

– *Obiectul atentatului* sub aspect criminalistic este omul şi lucrurile materiale ce-i aparţin sau îl înconjoară: de la o simplă yală a uşii până la sistemele bancare destul de complexe. Acest element trebuie deosebit de conceptul juridico-penal al obiectului infracţiunii, care abordează în principal sfera relaţiilor sociale. Deci, obiectul activităţii infracţionale este orice corp material aflat în stare solidă, lichidă sau gazoasă supus unei acţiuni nemijlocite şi susceptibil să o reflecte.

Personalitatea victimei sub aspect criminalistic trezeşte interes prin însuşirile şi raporturile sale cu alte persoane – elemente care înlesnesc descoperirea şi cercetarea faptei. De pildă, în cazul omuciderii, o importanţă deosebită prezintă modul de viaţă, anturajul, viciile, când şi cu cine a avut întrevederi victima înainte de deces etc. Astfel de date permit a elabora versiuni cu privire la persoana interesată de moartea victimei.

Important este să subliniem că marea diversitate de obiecte din scena infracţiunii, de asemenea, poate indica unele caracteristici ale făptaşului. Spre exemplu, împrejurările unui furt de bunuri din locuinţă pot semnala vârsta, sexul, particularităţile fizice ale autorului etc. [55].

– *Urmele activităţii infracţionale* în accepţia largă sunt diversele modificări ale stărilor de fapt şi ale obiectelor din lumea materială, dar şi din sfera relaţiilor sociale apărute ca urmare a comiterii unei infracţiuni. În sens restrâns, urma este orice consecinţă remanentă ivită în faza finală a procesului de reflectare a unui obiect pe suprafaţa sau în masa altuia.

Aceste urme, apărute obligatoriu şi nedorit de infractor în procesul acţiunilor infracţionale, trebuie considerate drept un rezultat colateral al acestora, scopul principal fiind satisfacerea unor necesităţi, dorinţe, pasiuni însoţite de pricinuirea daunelor fizice, materiale, morale valorilor protejate de

lege. Adunate, fixate şi expertizate procesual în cadrul acțiunilor de urmărire penală, urmele materiale, dar şi cele ideale, servesc ca surse de probă în activitatea criminalistică de investigație a infracțiunilor şi identificare a făptuitorilor.

Informația cu semnificație criminalistică privind elementele activității infracționale, dar mai cu seamă legăturile şi interdependența dintre ele permit a obține un tablou amplu al trăsăturilor criminalistice ale infracțiunii concrete. Generalizarea acestor date în cadrul studiilor complexe a unui număr reprezentativ de cauze de acest fel formează caracteristica criminalistică sau modelul informațional al anumitor genuri şi categorii de infracțiuni, care include şi imaginea proceselor de reflectare a lor în realitatea înconjurătoare în formă de urme – reflectare.

Deci, *procesele de oglindire a activităților ilicite* în câmpul infracțional prezintă, de asemenea, unul din obiectivele importante de studiu ale științei criminalistica. Nici una dintre științele existente nu îşi propune să examineze componentele materiale ce privesc reflectarea acțiunilor infracționale în scena unde acestea se desfăşoară. Fiind într-o conexiune reciprocă, determinată de unitatea de loc, de omogenitatea preocupărilor criminale, urmele materiale înfățişează un mecanism unic de comportament şi de manifestare al autorului.

Utilizarea judicioasă a acestor urme deschid posibilități de a reconstitui fapta, de a modela acțiunile făptuitorului, de a stabili unele caracteristici ale acestuia, utile pentru a-l identifica şi a descoperi cauza în ansamblu.

În accepția largă a cuvântului, activitatea poate fi interpretată ca un mod de existență al omului, o capacitate a acestuia de a modifica realitatea. Deci, este un act de influență exercitat asupra mediului material, un sistem de interferențe dinamice consecutive dintre om şi lucrurile ce-l înconjoară,

în care unul dintre obiecte influenţează, iar celălalt recepţionează această influenţă.

Prin urmare, infracţiunea, ca act operaţional, este legată de mediul în care aceasta se desfăşoară, exercitând influenţă asupra lui şi reflectându-se totodată în el.

Reflectarea prezintă una din însuşirile de bază ale materiei şi, în acest sens, orice fenomen în derulare se reflectă în obiectele, stările de fapt, persoanele cu care acesta interacţionează. Rezultatele acestor reflectări reprezintă multiplele amprente ale infracţiunii şi autorului ei, utile pentru a stabili adevărul în cauzele cercetate.

Apariţia urmelor şi a altor surse materiale de informaţie cu semnificaţie criminalistică are un caracter universal, constant, repetabil şi indispensabil, supunându-se legităţilor obiective comune oricărui proces de reflectare a diverselor activităţi, inclusiv a celor ilicite.

Pentru ca aceste urme, depistate în cursul cercetărilor, să devină probe judiciare, ele trebuie adunate, examinate, evaluate şi administrate conform cerinţelor legii procesual penale. Aceste operaţii efectuate de organele de ocrotire a normelor de drept se supun, de asemenea, unor legităţi ce trebuie stabilite de criminalistică, adică în ce condiţii, când, în urma căror acţiuni şi procese apar aceste urme, cât timp ele se păstrează, ca rezultat al căror factori şi cum se modifică [35, p. 17]. Aprofundarea cunoştinţelor despre aceste legităţi constituie, de fapt, esenţa dezvoltării criminalisticii ca ştiinţă. În baza cunoaşterii lor, dar şi a altor evenimente apărute întâmplător şi legate de infracţiune, se elaborează metode, mijloace, procedee şi recomandaţii practice de combatere şi prevenire a faptelor penale.

Prin urmare, pentru a cunoaşte activitatea infracţională şi mecanismul de reflectare a ei în sursele de informaţii, ştiinţa criminalistica dezvăluie şi studiază o serie de legităţi spe-

cifice, cele mai importante fiind următoarele:

▪ conexiunea dintre elementele structurale ale sistemului infracțiunii şi gradul de reflectare a acestora în caracteristica criminalistică a genului de infracțiuni.

▪ legăturile comportamentale dintre subiectul infracțiunii şi alți coparticipanți, precum şi cu victima, ce pot precede, însoți sau succede săvârşirea infracțiunii.

▪ influența stărilor de fapt, a modului de comitere a infracțiunii, a calităților subiective ale făptaşului asupra particularităților de desfăşurare a actului infracțional.

▪ repetabilitatea necesară a procesului de apariție a urmelor, care constă în faptul că la săvârşirea acțiunilor concrete, în condiții similare, vor apărea urme analogice (spre exemplu, la tragerea sub un unghi față de suprafața unui obiect dur, glonțul în totdeauna va lăsa o urmă de ricoşeu).

▪ apariția informației legate de evenimentul infracțional în conştiința victimei, a martorilor, bănuiților şi învinuiților, luându-se în considerație factorii meteorologici, psihofiziologici etc. Aici se are în vedere că în criminalistică se ține cont şi se folosesc realizările altor științe (psihologia, fiziologia) privind însuşirile biologice, fiziologice, psihologice ale omului. Sprijinindu-se pe cunoştințele despre aceste legități, criminalistica elaborează diverse procedee criminalistice de obținere a informației verbale obiective în cadrul cercetărilor.

Ca să se înțeleagă mai clar acest ultim aspect, oarecum destul de abstract, citâm un exemplu legat de audierea persoanelor.

Dacă, la începuturile criminalisticii, recomandațiile ei se bazau în mare parte pe generalizarea materialelor empirice, mai târziu, acestea se făceau numai după ce deveneau cunoscute toate legitățile, inclusiv cele dezvăluite de alte ştiințe şi care caracterizează fenomenul în ansamblu.

La acea etapă se recomanda, spre exemplu, să fie interogată urgent victima, martorul ocular, pentru a se obţine informaţii cât mai precise şi veridice, necunoscându-se toate aspectele specifice ce determină procesele de percepere şi reproducere a informaţiei.

Caracterul selectiv şi „stingerea" memoriei este o legitate de percepere şi păstrare în conştiinţă a informaţiei. O altă legitate se manifestă prin faptul că procesul dispariţiei informaţiei din memorie nu este o curbă în descreştere. Grafic, ea se prezintă sub formă de depresiuni şi vârfuri de impulsuri, ceea ce înseamnă diminuarea sau sporirea volumului de informaţie recepţionat. Evoluţia acestui proces depinde de o seamă de factori – capacitatea memoriei, condiţiile şi motivaţia perceperii, necesitatea memorizării etc. De aceea, victima, spre exemplu, poate relata mai exact şi mai deplin despre evenimentul infracţional peste câteva zile (de regulă, peste 5-7 zile) decât imediat după atentatul asupra sa. Acest fenomen se explică simplu: aflându-se sub imperiul celor întâmplate (emoţii, teamă, suferinţe), partea vătămată nu poate să-şi amintească unele detalii, iar mai târziu, calmându-se, le reproduce mai amplu şi mai exact [35, p. 5-6].

Acest exemplu denotă faptul că procesul de percepere şi stocare în memorie a informaţiei se caracterizează prin acţiunea simultană a unui complex de legităţi, uneori contradictorii. Prin urmare, numai luarea în calcul a tuturor acestor factori deschide posibilităţi de a formula recomandări eficiente, sprijinindu-ne pe caracterul obiectiv de desfăşurare a acestui fenomen, în cazul nostru – de obţinere a informaţiei la audierea persoanelor.

2. Activitatea de investigaţie şi stabilire a adevărului în cauzele instrumentate, reflectarea ei în materialele dosarului şi în memoria participanţilor la cercetare

Ştiinţa criminalistică studiază practica de descoperire şi cercetare a infracţiunilor în scopul elaborării unui cadru optim de realizare a acesteia. Deci, este o activitate de căutare şi cunoaştere ce permite a stabili situaţiile tipice de urmărire penală ce apar pe parcursul cercetărilor pentru a elabora recomandaţii, procedee şi mijloace specifice de soluţionare a acestora în cadrul diverselor varietăţi de infracţiuni.

Raportată la activitatea infracţională, activitatea de descoperire şi cercetare a infracţiunilor este antagonistă şi generată de prima. Se desfăşoară, de regulă, în condiţiile unei opuneri de rezistenţă din partea făptaşilor. Deci, între aceste activităţi există o legătura organică, care presupune că la elaborarea metodelor şi procedeelor de investigaţie a infracţiunilor trebuie luate în calcul şi analizate modurile de pregătire, comitere şi tăinuire a acestora de către făptaşi.

Obiectivul principal al activităţilor cu caracter criminalistic rezidă în descoperirea infracţiunilor şi identificarea autorilor, elaborarea măsurilor de prevenire a astfel de fapte pe viitor.

Această activitate cuprinde câteva varietăţi: activitatea de cercetare a infracţiunilor. activitatea operativă de investigaţie. activitatea de expertiză judiciară, activitatea criminalistică de prevenire a infracţiunilor. activitatea de cercetare ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică [54, p.24].

Activitatea de cercetare a infracţiunilor este una din principalele preocupări criminalistice şi include urmărirea penală, în parte şi activitatea judecătorească. Cunoştinţele criminalistice, mijloacele tehnico-ştiinţifice în cadrul acestor activităţi se utilizează în mai multe scopuri:

- determinarea mecanismului infracţiunii, a metodelor şi mijloacelor de tăinuire a ei.
- identificarea făptuitorului după urmele materiale sau după semnalmentele exterioare.

- probarea existenței (sau inexistenței) faptei evenimentului infracțional după amprentele lăsate la fața locului.
- depistarea, colectarea şi expertizarea urmelor şi a altor materiale de probă.
- obținerea declarațiilor de la diverse persoane privind împrejurările comiterii infracțiunii.
- stabilirea grupei generice şi individualizarea uneltelor infracționale.
- obținerea unor date informative şi de evidență criminalistică ş.a.

Conform Legii procesual penale a RM, ofițerul de urmărire penală (persoana care efectuează urmărirea penală) aplică de sine stătător mijloacele tehnico-criminalistice în cursul actelor de urmărire sau recurge la ajutorul unui specialist în acest sens.

Aşadar, urmărirea penală este o activitate complexă, care constă în efectuarea de acte procesuale şi de investigație operativă în scopul stabilirii circumstanțelor cauzei, colectării, administrării şi verificării probelor, executată de organul de urmărire în strânsă colaborare cu unitățile de expertiză judiciară şi cu subdiviziunile operative de investigații. Toate aceste activități sunt reglementate de legea procesual penală, dar şi de alte legi organice [40]. Structura lor, de altfel, ca şi altele de acest gen, conțin mai multe elemente similare activităților infracționale: obiectul, subiectul, scopul, procedeele probatorii, situațiile de urmărire penală ş.a.

De menționat însă că şi colectarea probelor este o activitate foarte importantă şi prezintă, de fapt, prima etapă în ***procesul de administrare a probelor.*** Ea cuprinde un şir de acțiuni intermediare:

- depistarea probelor, ceea ce înseamnă căutarea sau relevarea unor date faptice cu caracter probant şi adunarea lor.

- fixarea probelor, adică întipărirea sau luarea de imagini ale acestor date în ordinea stabilită de lege în scopul cercetării, aprecierii şi utilizării lor ulterioare.
- ridicarea probelor – activităţi ce asigură posibilitatea folosirii acestor probe, a cercetării lor (mai cu seamă când este vorba de probele materiale).
- păstrarea probelor – luarea de măsuri pentru a conserva datele faptice şi sursele lor purtătoare în condiţii optime.

Din cele menţionate mai sus, observăm că obiectivul acestei etape este acumularea materialelor necesare stabilirii adevărului în cauzele cercetate. Urmează ca materialele date să fie analizate şi cercetate, ca să putem opera cu ele în procesul de probaţiune.

Etapa a doua de administrare a probelor – examinarea lor, constă în cunoaşterea de către organul de urmărire penală sau de instanţa de judecată a conţinutului acestora, verificarea autenticităţii lor, dacă acestea se potrivesc sau nu altor probe strânse la dosar. Deci, este un proces de „extragere”, în care se ia cunoştinţă de informaţia ce se conţine în probele acumulate.

Următoarea etapă constă în aprecierea probelor – operaţie logică de stabilire a admisibilităţii şi apartenenţei probelor, a raporturilor dintre ele, determinarea importanţei şi a căilor de utilizare a acestora în scopul constatării adevărului.

În fine, ultima etapă – utilizarea probelor, prezintă o activitate de operare şi manevrare (demonstrare) cu probele în activitatea de probaţiune, elucidarea tuturor împrejurărilor, care în totalitatea lor constituie obiectul probaţiunii în cauza concretă.

Dacă, la etapa de urmărire penală, cunoştinţele criminalistice se aplică îmbinându-se armonios cu cele juridice,

atunci în sfera expertizei acestea se folosesc fără nici o modificare, deoarece expertiza este fundamentată nemijlocit pe rezultatele acestei ştiinţe, sprijinite, la rândul lor, pe cunoaşterea anumitor legităţi (spre exemplu, a mecanismului de formare a urmelor materiale – de mâini, de picioare, de dinţi, lăsate de alte părţi ale corpului uman, de mijloacele de transport, de instrumente etc.).

În linii mari, *expertiza judiciară* este o activitate practică aplicată efectuată în scopul cercetării unor situaţii de fapt (fenomene, procese, obiecte materiale, organismul uman etc.) în baza anumitor cunoştinţe de specialitate de către persoane competente în ştiinţă, tehnică, artă, meşteşug, pentru a afla adevărul în cauzele penale, civile, administrative.

În lucrările ştiinţifice şi în legislaţia naţională, expertiza judiciară este apreciată şi ca „activitate ştiinţifico-practică" [41] sau ca „proces şi rezultat al unei cercetări ştiinţifice" [42, p. 5] – opinii discutabile, care au fost deja analizate în literatura de specialitate [33, 38].

Credem că analiza probelor materiale în cadrul expertizei, deşi, aparent, se aseamănă cu cercetarea ştiinţifică, prezintă o serie de particularităţi inerente activităţii practice şi nu celei ştiinţifice. Aici se aplică metode, procedee şi mijloace fundamentate ştiinţific pentru a soluţiona sarcini practice de aflare a adevărului în diverse cauze judiciare, pe când scopul cercetărilor ştiinţifice constă în dezvăluirea şi studierea unor noi legităţi şi legi ale realităţii obiective, stabilirea unor fapte, verificarea unor ipoteze ştiinţifice. Persoanele competente nu efectuează aici cercetări ştiinţifice în sensul analizat, dar aplică în sferele lor de activitate soluţiile deja existente, validate ştiinţific şi verificate în practică.

În ceea ce priveşte recunoaşterea expertizei ca „activitate ştiinţifico-practică", o considerăm, de asemenea, îndoielni-

că. Profesorul T. Averianova este în acest sens mai categorică, socotind-o „lipsită de corectitudine", întrucât o astfel de soluție permite a considera „științifico-practică" aproape oricare activitate practică înalt tehnologizată, spre exemplu, construirea mașinilor, lucrările din gospodăria sătească realizate conform cerințelor științei agrotehnice, operațiile chirurgicale până la incizia unui furuncul sau extirparea unui dinte bolnav [38, p. 158].

Activitatea operativă de investigație se exercită în mod public și secret de către subdiviziuni speciale ale organelor de stat. Scopul principal rezidă în depistarea, prevenirea și curmarea infracțiunilor. căutarea și urmărirea persoanelor ce se ascund de organele de urmărire penală, precum și a persoanelor dispărute fără urmă. colectarea de informații despre evenimentele și acțiunile ce pun în pericol securitatea statului, sfera militară, economică sau ecologică a Republicii Moldova.

Activitatea criminalistică de profilaxie a infracțiunilor este o componentă a sistemului național de profilaxie a infracțiunilor, o activitate orientată nemijlocit spre înlăturarea cauzelor și condițiilor comiterii acestora. Ea nu urmărește scopul de a lichida definitiv fenomenul infracțional declarat în condițiile dominării ideologiei comuniste. Istoria demonstrează că infracționalitatea este specifică oricărei orânduiri obștești, supunându-se unor legități sociale. Deci, este vorba doar de a minimaliza impactul ei negativ asupra societății și statului și de a diminua parametrii ei cantitativi și calitativi pentru apărarea drepturilor și intereselor cetățenilor, a securității lor individuale. Această activitate include un sistem de metode, mijloace elaborate special pentru depistarea cauzelor ce determină, înlesnesc sau favorizează săvârșirea infracțiunilor, precum și a unor măsuri ce împiedică sau curmă acțiunile ilicite. Ea este realizată de ofițerii de urmărire penală, procu-

rori, colaboratorii serviciilor operative de investigații, experții unităților criminalistice, precum şi de instanțele judecătoreşti în cadrul dezbaterilor judiciare.

În ceea ce priveşte *activitatea criminalistică de cercetare ştiinţifică şi ştiinţifico-didactică,* trebuie subliniat că tocmai cercetările ştiinţifice au condus la apariţia acestui domeniu de cunoaştere, în baza lor ştiinţa criminalistică continuă să se dezvolte. Dar activitatea ştiinţifico-didactică, promovată, de regulă, de către profesorii instituţiilor de învăţământ, rezidă în elaborarea manualelor, a cursurilor teoretice, programelor şi altor materiale didactice necesare pregătirii iniţiale şi formării continue a criminaliştilor.

Între activitatea infracţională şi diversele activităţi criminalistice menţionate mai sus există legături directe şi diametral opuse, modificându-se sub influenţa lor reciprocă.

Deci, sub aspectul activităţii criminalistice de descoperire şi cercetare a infracţiunilor, obiectul cercetărilor ştiinţei în cauză servesc, mai frecvent, următoarele legităţi:

- orice activitate infracţională creează urme şi se consumă în timp şi spaţiu.
- consumarea unui fenomen legat de infracţiune produce, în aceleaşi condiţii, aceleaşi efecte.
- există un raport invers proporţional între timpul scurs de la data săvârşirii faptei şi şansele de descoperire a infracţiunii şi de identificare a autorului acesteia.
- apariţia şi repetarea permanentă a situaţiilor tipice de urmărire penală ce denotă caracterul situaţional al cercetării diverselor infracţiuni.
- stabilitatea alegerii, în cadrul cercetărilor, a mijloacelor şi metodelor de depistare, fixare, ridicare, cercetare, apreciere şi utilizare a informaţiei cu semnificaţie criminalistică.
- necesitatea permanentă de corelare a caracterului tipic

şi atipic în activitățile subiectului cercetării infracțiunilor ce realizează căutarea, fixarea, ridicarea şi cercetarea urmelor ca reflectare a infracțiunii.

- tipizarea comportamentului infracțional în cadrul urmăririi penale a subiecților infracțiunii, a victimelor şi martorilor, luându-se în considerație factorii spațiali, temporali, psihosociologici etc. [11, p. 27].

Din cele menționate, se observă că procesul de colectare a informației probante are, înainte de toate, un caracter informațional-psihologic, legat de posibilitățile actuale de detectare şi decodificare a informației existente în urmele concrete ale infracțiunii. Legitățile care se manifestă cu această ocazie îşi fac drum printr-o multitudine de întâmplări, întrucât evenimentul infracțional are un caracter situațional, ce este reflectat în mod individual în sistemul tipic general al infracțiunii. De aceea, în cadrul culegerii informației despre fapta relevantă trebuie să se ia în considerație nu doar legitățile apariției ei, dar şi legitățile ce caracterizează modificarea acesteia (distrugerea, falsificarea). Un exemplu elocvent în acest sens pot servi împrejurările negative, care constau în neconcordanța urmelor caracterului evenimentului, când fie că se creează urme care nu trebuie să existe în cazul desfăşurării fireşti a evenimentului, fie că nu există urme, când acestea trebuie să apară în mod obligatoriu.

Sporirea potențialului cunoştințelor tehnico-ştiințifice, modificările radicale în viața social-economică şi, respectiv, în fenomenul infracțional, dictează necesitatea dezvăluirii unor noi legități din sfera luptei cu criminalitatea, astfel ca ştiința în cauză să facă față exigențelor societății contemporane.

Din cele relatate se observă că criminalistica prezintă un domeniu specific de cunoaştere ce vizează, pe de o parte, activitatea infracțională în diversele sale manifestări, iar pe

de altă parte, antipodul ei – activitatea de descoperire şi cercetare a infracţiunilor, apariţia căreia este determinată tocmai de prima activitate şi indisolubil legată de ea.

Numai stăpânind legităţile acestor genuri de activitate umană, dar şi realizările de ultimă oră în diverse domenii ale ştiinţei, este posibil a elabora recomandări, procedee şi tehnici de maximă rigurozitate, asigurând astfel ofiţerii de urmărire penală, procurorii, judecătorii de instrucţie, avocaţii, experţii şi alţi practicieni ai organelor de drept cu o bază ştiinţifică solidă în activitatea lor profesională de luptă contra criminalităţii.

Aceasta constituie, de fapt, destinaţia socială a criminalisticii, utilitatea ei practică.

Dacă nu se expun păreri contrare,
nu avem de unde o alege pe cea perfectă.
HERODOT

Noi nu ne încumetăm la multe nu pentru
că acestea sunt anevoioase,
ele sunt anevoioase tocmai pentru că nu îndrăznim să le facem.
SENECA

Soldatul înțelept știe cum să se aranjeze în rând acolo
unde rândurile lipsesc, cum să poarte arma dacă nu sunt arme,
cum să se apropie de inamic, dacă acesta încă nu este.
LAO–ZI

§2. Modele sistematice de criminalistică pe plan mondial

În majoritatea țărilor vest-europene, în SUA, Canada, în statele economic avansate ale Asiei, criminalistica s-a format şi se dezvoltă ca o disciplină polițienească cu caracter aplicativ, pragmatic, menită să elaboreze metode şi mijloace de colectare şi expertizare a probelor materiale, să pună la punct şi să implementeze sisteme automate de stocare şi prelucrare a informației cu semnificație criminalistică. De aici şi specificul ei: pe de o parte, înzestrarea laboratoarelor de profil cu tehnici şi tehnologii de vârf, aplicarea pe scară largă a mijloacelor electronice de calcul, a celor mai noi realizări ale ştiinței în investigațiile de expertiză, iar pe de altă parte – o atenție redusă analizei problemelor teoretice şi metodologice. Anume acest fapt determină prezența diferitelor păreri, uneori contrare, ale savanților occidentali privind obiectul, sistemul, natura criminalisticii, corelația ei cu alte ştiințe

juridico-penale. Există deosebiri evidente chiar în denumirea acestei ramuri: tehnică poliţienească (police technique), poliţie ştiinţifică (police scientifique), ştiinţă poliţienească (polizeiwissenschaft), ştiinţe legale (forensic science) ş.a.

Constituindu-se la hotarul secolelor XIX-XX ca un domeniu de cunoaştere a modurilor şi formelor de activitate a infractorilor şi a metodelor ştiinţifice aplicabile în investigaţiile diferitelor crime (H. Gross, R. Reiss), ulterior, criminalistica s-a răspândit în diverse ţări dezvoltându-se sub influenţa sistemelor de drept ale acestor state, a particularităţilor de organizare a structurilor poliţieneşti în cadrul cărora se fondau subdiviziunile criminalistice. Ca urmare, la ora actuală, pe plan mondial putem distinge câteva şcoli de criminalistică – modele ce cuprind concepţii deosebite privind noţiunea şi structura ştiinţei în cauză.

În acest sens, există modele cu sisteme bine conturate şi modele nonsistematice.

Modelele sistematice conţin, de regulă, unu, două, trei, patru sau mai multe compartimente.

La primul sistem poate fi atribuită criminalistica ţărilor romanice (Franţa, Italia, Spania ş.a.), anglo-saxone (Marea Britanie, Irlanda ş.a.), precum şi celor din America Latină (Argentina, Brazilia etc.), în care criminalistica este redusă la partea sa tehnică.

În această doctrină, formulată mai clar de savantul francez Marcel Leclère, noţiunea de criminalistică conţine două elemente constitutive: poliţia tehnică şi poliţia ştiinţifică. Primul vizează „un ansamblu de metode şi tehnologii menite constatării faptei şi autorului ei, administrării probelor de culpabilitate a acestuia", al doilea – „un ansamblu de cunoştinţe şi metode destinate stabilirii dovezilor externe ce privesc vinovăţia făptaşului prin expertizarea şi exploatarea indiciilor materiale" [48, p. 10-11].

Aceste două componente sunt etape logice şi succesive, pe de o parte – de descoperire, colectare şi conservare a urmelor şi altor probe materiale ridicate din scena infracţiunii, iar pe de altă parte – convertirea acestor indici materiali din „probe în devenire" în probe expertale, obţinute ca rezultat al investigaţiilor ştiinţifice de laborator.

Lucrările clasice ale acestei ramificări a criminalisticii mondiale sunt cele semnate de cunoscuţii savanţi Ed. Locard, A. Bertillon, R. Reiss, G. Galton, S. Ottolenghi, J. Vucetici ş.a.

Autorii francezi şi belgieni includ în această noţiune şi medicina legală, toxicologia, psihologia judiciară, însă nu evidenţiază problemele tacticii şi metodicii de cercetare a infracţiunilor. Unii autori consideră că criminalistica se integrează cu naturaleţe în sânul criminologiei [52, p. 6], alţii, dimpotrivă, le consideră total diferite [51, p. 8].

În statele anglo-saxone, noţiunea de criminalistică este înlocuită cu termenul „investigaţie ştiinţifică" ("science investigation") sau, astăzi, în limbajul simpozioanelor internaţionale, mai frecvent – „ştiinţe legale" ("forensic sciences") care includ medicina legală şi toxicologia.

Ea este definită ca un domeniu de cunoaştere privind aplicarea în procedurile judiciare a metodelor medicinii legale şi a altor ştiinţe tehnice şi naturale.

Sistemul bipartit (tehnica şi tactica cercetării infracţiunilor), prezent în primele lucrări didactice ale criminalisticii sovietice, astăzi persistă în criminalistica Germaniei şi Austriei. Adepţii acestei şcoli consideră criminalistica un ansamblu de procedee tactice şi tehnice aplicate în cadrul cercetării infracţiunilor. Tactica este definită ca „o teorie despre cele mai oportune activităţi sub aspect economic, tehnic, psihologic", desfăşurate în cadrul descoperirii şi prevenirii faptelor penale, iar tehnica criminalistică - drept „un sistem de mij-

loace, metode şi procese", prin mijlocirea cărora şi în prezența probelor materiale fapta comisă trebuie să fie descoperită (F. Geerds, 1977). Unii savanți germani consideră criminalistica o ramură a criminologiei ce include, pe lângă tactica şi tehnica criminalistică, şi medicina legală (Kleinschmidt, Zeling). Metodica cercetării anumitor categorii şi grupuri de infracțiuni nu este considerată element structural al ştiinței criminalisticii.

Tot aici trebuie inclusă şi ideea savantului rus B. Şaver de a structura criminalistica, la fel ca şi ştiințele juridice în partea generală şi partea specială, care a dominat în spațul ex-sovietic de la sfârşitul anilor '30 până la mijlocul anilor '50 ai sec. XX. Astăzi, această părere, la care ne vom opri mai detaliat în § 4 al acestui capitol, îşi are noi adepți, care argumentează reanimarea ei în noile condiții de dezvoltare a criminalisticii ruseşti.

Structura tripartită a criminalisticii a fost inițiată de fondatorul acestei ştiințe, Hanns Gross, în nemuritoarea sa lucrare „Manualul judecătorilor de instrucție în sistemul criminalisticii" (1898), care, deşi şi-a divizat opera în partea generală şi partea specială, în structura activităților de urmărire penală evidenția trei niveluri: tehnic, tactic şi metodic. Acest sistem a obținut cea mai largă răspândire în multe țări ale lumii, inclusiv în cele din fosta URSS, astăzi rămânând neschimbat şi în unele țări ale fostului lagăr socialist.

Sistematizarea *în patru părți* complimentează sistemul tripartit cu încă o componentă – teoretică metodologică, ce denotă gradul sporit de dezvoltare al sistemului, caracteristic ştiinței criminalistice din URSS după anii '70 ai sec. XX, din actuala Federație Rusă şi din multe state ex-sovietice, inclusiv din Republica Moldova. Prezența acestui compartiment, devenit deja tradițional în acest spațiu, permite criminalisticii

să folosească cu randament maximum potențialul cunoștințelor științifice pentru a soluționa sarcinile sale speciale.

Structura criminalisticii alcătuită din *mai multe elemente (5-7)* este susținută de o serie de autori contemporani din Rusia. La această opinie ne vom opri mai detaliat în § 4, aici însă notăm că sistemul oricărei științe prezintă „scheletul" ei, marcând hotarele și structura cunoștințelor sale. Totodată, el trebuie să rămână întotdeauna deschis, întrucât autoizolarea exclude dezvoltarea sistemului, posibilitatea de a-și îmbogăți conținutul. Pe de altă parte, restructurările neîntemeiate ale sistemului clatină construcția științei în ansamblu și pot conduce la dispariția lui.

Drept model *nonsistematic* al științei în cauză poate fi considerată actuala criminalistică a SUA, care s-a desprins de la doctrina polițienească ce reunea un ansamblu de date cu caracter penal, procesual penal, criminalistic și etică polițienească.

Această școala a apărut sub influența doctrinelor europene, mai cu seamă, a modelului anglo-saxon de criminalistică, precum și a legislației procesual penale americane, conservatoare în esență și dominată de filozofia pragmatismului, larg răspândită în prima jumătate a secolului trecut. Sub influența acestui curent, în primul sfert al sec. XX în jurisprudența americană s-a format școala realistă, postulatul principal al căreia că dreptul „este o artă și nu o știință, sfera emoțiilor și a intuiției și nu a gândirii raționale și a logicii" [citat după: 61, p. 55]. Această premisă teoretică a servit la crearea, în anii '40 ai secolului trecut, a conceptului de criminalistică drept artă a cercetării infracțiunilor [39, p. 10], care a și împiedicat aplicarea metodologiei științifice în analiza sistemului ei.

Recunoscută ca știință doar în anii '50 ai sec. XX, astăzi ea prezintă un compartiment tehnic al doctrinei polițienești, bazat pe logică, principii și cunoștințe validate științific.

Caracterul specific al criminalisticii din SUA, Canada se observă din definiția ei, formulată în 1963 de Asociația Criminaliştilor din California, conform căreia aceasta este „o profesie şi o ramură ştiințifică, orientată spre perceperea, individualizarea şi evaluarea probelor fizice prin aplicarea realizărilor ştiințelor naturale în cauzele juridice" [16, p. 69]. Această definiție, acceptată mai târziu şi de alți criminalişti americani, restrânge conținutul ştiinței în cauză la nivelul compartimentului de tehnică criminalistică, fapt explicat prin aceea că problemele tacticii şi ale metodicii sunt abordate de o altă disciplină polițienească, denumită „Bazele cercetării penale". Din acest motiv, uneori se pune semnul egalității între termenii „cercetare penală" şi „criminalistică", atribuind-i astfel caracter juridic.

Sarcina generală a criminalisticii americane, ca, de altfel, şi a criminalisticii altor țări occidentale, constă în a contribui la realizarea obiectivelor procesului penal, în special, la probarea vinovăției persoanei învinuite. În literatura de specialitate din SUA, referitor la această problemă, există două puncte de vedere: 1) în procesul de urmărire penală, este necesar a colecta doar probele de acuzare. 2) trebuie căutate şi ridicate toate probele, inclusiv cele ce disculpă persoana învinuită.

În practică, toată procedura de anchetă şi de tactică criminalistică are, de fapt, caracter de învinuire, explicat prin conceptul contradictorial al procesului penal american. Conform acestui principiu, partea acuzatoare şi partea apărării sunt privite ca părți adverse cu drepturi egale şi, în această situație, fireşte, partea acuzatoare nu este interesată să adune probe care ar consolida poziția apărării [61, p. 55].

Începând cu anii '60 ai sec. XX, jurisprudența americană tot mai mult este influențată de o altă ideologie filozofică, axată pe aplicarea metodelor matematice, statistice, a compu-

terelor în analiza datelor empirice. Începând cu această perioadă, criminalistica americană depune eforturi semnificative pentru a valorifica prompt şi cu eficienţă maximă realizările ştiinţelor tehnice şi naturale în cercetarea faptelor penale, focalizându-şi atenţia asupra elaborării mijloacelor tehnice performante, sistemelor automatizate de stocare şi examinare a mijloacelor materiale de probă.

Confruntând aceste modele conceptuale de criminalistică, credem că mai progresiste sunt structurile care au la bază un aparat teoretico-metodologic mai dezvoltat. Organizarea sistematică a cunoştinţelor ştiinţifice deschide posibilităţi de a perfecţiona structura lor, elementele subsistemelor, interacţiunea şi influenţa reciprocă a acestora, strategia utilizării potenţialului general de cunoştinţe, asigură calitatea în pregătirea cadrelor, în organizarea funcţionării practice a instituţiilor criminalistice.

Totodată, trebuie menţionat că dezvoltarea tehnologiilor informaţionale resimţite în ultima vreme, mai cu seamă progresele mari din domeniul comunicaţiilor, au condus la o internaţionalizare a tuturor aspectelor sociale şi, implicit, a fenomenului criminalităţii. Creşterea fără precedent a acestuia se observă practic pretutindeni şi impune structurile de stat să caute şi să implementeze noi măsuri de contracarare a acestui flagel. Poliţia ţărilor occidentale se înzestrează cu cele mai noi metode şi mijloace tehnice, care asigură o reacţie rapidă la săvârşirea faptelor penale, controlul informaţional asupra acestora.

Caracterul transfrontalier al infracţionalităţii (falsificarea valutelor, a cărţilor de credit, terorismul, traficul de fiinţe umane, traficul de droguri, contrabanda etc.) conduce la perfecţionarea activităţii şi a structurilor internaţionale poliţieneşti (Organizaţia Internaţională de Poliţie Criminală -

Interpol, Organizaţia Mondială a Vămilor, Europol ş.a.) în combaterea acestui gen de infracţiuni.

Cu concursul acestor organizaţii se creează baze de date electronice, conexate în reţele computerizate ce deservesc organele de drept. Spre exemplu, reţeaua informaţională automatizată închisă, ce deserveşte poliţiile unor state dezvoltate, precum SUA, Marea Britanie, Franţa, Japonia, Canada permite a obţine informaţia necesară accesând această reţea chiar din salonul maşinii de poliţie [49, p. 38].

O atenţie sporită se acordă şi laboratoarelor de expertiză criminalistică, înzestrate cu cele mai avansate echipamente analitice.

Este dezvoltată la nivelul exigenţelor actuale şi aşa-numita criminalistică de teren în ţările occidentale, adică metodele şi mijloacele aplicate în cadrul cercetării la faţa locului, la percheziţie, la prezentarea spre recunoaştere ş.a. Laboratoarele criminalistice mobile sunt dotate cu mijloace de analiză-expres a narcoticelor, a sângelui, a explozivului etc., cu detectore de metale, detectoare de cadavre, cu echipament special pentru reţinerea făptaşilor înarmaţi, dar şi pentru munca în condiţii nefavorabile, extreme ş.a.

Sunt folosite tot mai larg sistemele biometrice de prevenire a atentatelor criminale: mijloace tehnice de control şi de acces ce exclud pătrunderea neautorizată în anumite locuri, portul armelor, transportarea drogurilor, a explozivelor etc.

Criminalistica din ţările dezvoltate a soluţionat şi alte probleme arzătoare, precum elaborarea şi implementarea sistemelor automatizate de procesare a informaţiei de natură dactiloscopică, balistică, vocalografică, gabitoscopică, de aplicare a altor mijloace analitice în cadrul interogărilor, în special a poligrafului. Acesta se aplică în lupta cu criminalitatea în mai mult de 20 de state dezvoltate, inclusiv SUA, Japonia,

Turcia ş.a., eficacitatea diagnosticării persoanelor implicate în infracţiune dovedindu-se a fi destul de înaltă.

Totuşi, menţionând eficacitatea semnificativă a activităţii instituţiilor criminalistice din SUA şi din alte state ale Uniunii Europene, în literatura de specialitate se subliniază, pe bună dreptate, că aceasta se datorează nu atât gradului înalt de evoluţie a criminalisticii din aceste ţări, cât, mai cu seamă, nivelului superior de avansare economică a acestor state, ce permite implementarea în activităţile organelor de poliţie şi de urmărire penală a tehnologiilor industriale, informaţionale şi analitice înalte, precum şi dirijării ştiinţifice a muncii [49, p. 18].

Nu vă faceți planuri mici, ele nu au capacitatea
de a vă provoca emoții.
N. RERIH

Pentru noi, este puțin să obținem succes, trebuie ca
prietenii noştri să sufere eşec.
F. LA ROCHEFOUCAULD

Ştiința trebuie să genereze idei. Dacă nu există idei,
nu există nici ştiință. Cunoaşterea faptelor prezintă valoare
numai în măsura în care acestea conservă idei: faptele
ce nu conțin idei sunt gunoaie pentru capul şi creierul nostru.
V. BELINSKI

§3. Sarcinile şi metodele criminalisticii

Funcția socială a criminalisticii conturează şi sarcinile ei, prin care trebuie să se înțeleagă prevestirea imaginară a rezultatelor dezvoltării acestei ramuri, trasarea căilor şi a mijloacelor necesare atingeri lor în perspectivă.

Sarcina generală este, fără îndoială, *asistența ştiințifică* şi sprijinul organelor ocrotirii normelor de drept în activitatea lor profesională de descoperire a infracțiunilor. Acest obiectiv derivă din scopul procesului penal formulat în art.1 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, care este soluționat de organele de urmărire penală, avocatură, procuratură, instanțele de judecată etc.

Prin descoperirea infracțiunii în sens criminalistic se are în vedere o astfel de stare a cauzei instrumentate, când în cadrul cercetărilor sunt stabilite date faptice relevante pentru soluționarea justă a acesteia, inclusiv persoana în privința căreia: a) se poate înainta învinuirea (descoperire incom-

pletă). b) este alcătuit rechizitoriul, aprobat de către procuror (descoperire completă). c) sentinţa a intrat în vigoare (descoperire definitivă).

Deci, criminalistica, apărută din necesităţile practice de luptă împotriva fenomenului delincvent, pe lângă alte discipline ce ţin de ciclul criminal, contribuie efectiv prin mijloacele şi metodele sale specifice la soluţionarea acestei sarcini generale – combaterea şi prevenirea criminalităţii. Conţinutul ei poate fi precizat prin formularea **sarcinilor speciale**, caracteristice doar acestei ramuri ştiinţifice care, tradiţional, se reduc la următoarele:

a) dezvăluirea şi analiza legităţilor ce fac temelia obiectului de studiu al criminalisticii, dezvoltarea de mai departe a teoriei generale şi a celor particulare drept condiţie necesară pentru lărgirea bazelor teoretice şi sporirea eficacităţii practice a recomandaţiilor ei.

În condiţiile actuale, acest obiectiv capătă o actualitate sporită. Relaţiile economiei de piaţă, ce se afirmă tot mai puternic în societatea noastră, asociate cu o concurenţă acerbă, cu lupta pentru pieţele de desfacere, tendinţa de a obţine supraprofituri necontrolate, cu „reglările de conturi" între organizaţiile criminale, internaţionalizarea şi profesionalizarea acestora etc., dar şi „polarizarea" societăţii, însoţită de sărăcirea celor mai largi mase de populaţie, conduc la modificarea substanţială a situaţiei criminogene. Aceste fenomene noi necesită o analiză şi cunoaştere a legităţilor ce determină mecanismul de comitere şi tăinuire a diverselor activităţi comerciale criminale, a infracţiunilor cu caracter economic, internaţional etc.

b) elaborarea noilor mijloace şi metode de colectare, examinare şi utilizare a probelor bazate pe noile tehnologii informaţionale, perfecţionarea celor existente. Realizarea aces-

tei sarcini este determinantă în contextul funcţiei sociale a criminalisticii. După unele calcule [34], numai organelor Ministerului Afacerinilor Interne le sunt necesare circa 600 de tehnici în sensul larg al cuvântului, 2/3 din care ţin de mijloacele de descoperire şi cercetare a infracţiunilor. Este evident că elaborarea tuturor acestor mijloace privind soluţionarea întregului spectru de probleme poate fi realizat doar cu eforturile comune ale criminalisticii mondiale. Actualmente munca este specializată pe plan global: există firme specializate de anvergură, producătoare de mijloace tehnico-criminalistice, instituţii de forţă ce dispun de personal ştiinţific, programatori, ingineri, echipajul necesar etc., activitatea cărora este axată preponderent pe elaborarea şi producerea unor astfel de mijloace şi procedee de profil, pe care nu ezită să le procure chiar şi statele puternic industrializate [56].

c) elaborarea şi perfecţionarea bazelor organizatorice, tactice şi metodice ale urmăririi penale şi a dezbaterilor judiciare.

d) studierea criminalisticii ţărilor dezvoltate, implementarea experienţei pozitive a acestora în practica de descoperire, cercetare şi prevenire a infracţiunilor comise în ţara noastră.

Evoluţia ştiinţei în cauză este impulsionată în mare măsură de dinamica şi structura criminalităţii actuale, aflată mereu în schimbare, ca rezultat al schimbărilor în societate. De aici derivă şi necesitatea soluţionării unor **sarcini concrete** ce privesc realizarea şi aprofundarea unor noi cercetări ştiinţifice în direcţiile devenite la ora actuală prioritare, precum sunt:

- asistenţa criminalistică a activităţii de combatere a crimei organizate şi a corupţiei, narcomaniei, mituirii, contrabandei, traficului de organe umane şi de persoane, a terorismului, banditismului, asasinatelor la

comandă, infracţiunilor informatice, economice, ecologice etc.

- implementarea unor sisteme automatizate de înregistrare şi evidenţă criminalistică, de programare şi algoritmizare a cercetării infracţiunilor ş.a.

Aceste obiective au, de regulă, un caracter provizoriu şi suplimentează conţinutul celor speciale. Totuşi, la ora actuală, odată cu apariţia noilor fenomene despre care s-a vorbit mai sus, apare şi necesitatea precizării unor aspecte ale obiectivelor criminalisticii.

În literatura de specialitate s-a semnalat deja [35, p. 16] că, la elaborarea recomandaţiilor sale, criminalistica trebuie să ia în calcul nu numai faptul că a sporit mult profesionalismul şi gradul de informare al infractorilor în ceea ce priveşte activitatea, procedeele şi metodele folosite de organele de urmărire penală şi cele operative de investigaţie. Nu poate fi trecut cu vederea nici faptul că criminalitatea îşi consolidează bazele teoretice ale activităţii sale infracţionale, tot mai frecvent organizează la nivel profesional opunere de rezistenţă organelor de urmărire penală şi judiciară. În reţeaua globală Internet, dar şi în diversele tratate, memorii publicate de lumea interlopă există o multitudine de informaţii despre modul cum poate fi trişat anchetatorul, cum poate fi înşelat poligraful („detectorul de minciuni"), cum poate fi confecţionat un dispozitiv explozibil etc.

Prin urmare, savanţii criminalişti trebuie să analizeze şi aceste surse din arsenalul criminal, ca să elaboreze recomandaţii eficiente şi adecvate situaţiei create, altfel spus, să studieze teoria şi practica tacticii infracţionale. Dacă, mai înainte, pentru a satisface necesităţile practicii de luptă contra criminalităţii sub aspect criminalistic era suficient, în esenţă, să cercetezi modurile de comitere a infracţiunilor, particularităţile

urmelor rămase, caracteristica persoanei infractorului, astăzi, evident, aceasta nu mai satisface actualele exigenţe. Pentru reuşita luptei cu criminalitatea, se cere a se investiga activitatea infracţională în toate manifestările sale ca gen de activitate umană independentă şi prejudiciabilă.

Sarcinile ce stau în faţa criminalisticii şi specificul obiectului de cercetare determină şi **metodele ei de cunoaştere.**

Metoda, în accepţia cea mai largă a cuvântului, este modul de percepere, însuşire şi transformare a realităţii lumii înconjurătoare, o modalitate de cunoaştere a realităţii, de soluţionare a unor sarcini. În cazul nostru, *metodele criminalisticii reprezintă procesele de formare a cunoştinţelor criminalistice, precum şi ansamblul de operaţii, procedee inerente activităţii de descoperire şi cercetare a infracţiunilor.*

Cunoştinţele criminalistice obţinute de către ofiţerii de urmărire penală, procurori, avocaţi, de alţi slujitori ai Justiţiei în cadrul instituţiilor de învăţământ superior specializat nu prezintă un scop în sine. Acestea se manifestă doar ca mijloc, instrument de dobândire a noi cunoştinţe despre faptele penale instrumentate în scopul descoperirii şi cercetării lor. Metodele de cunoaştere folosite aici sunt destul de diversificate, arsenalul lor sporeşte odată cu dezvoltarea şi integrarea ştiinţelor, fie că sunt elaborate de ea însăşi, fie că se preiau din alte ramuri, adaptându-le la specificul investigaţiilor criminalistice. În practică, acestea se aplică mai cu seamă în sistem, adică în cadrul unor metodici adaptate sarcinilor şi obiectelor cercetării criminalistice.

Problema metodologiei în lucrările ştiinţifice de la începuturile criminalisticii se întrevedea doar în linii generale. Spre exemplu, Hanns Gross menţiona, în operele sale, doar unele metode particulare de muncă cu urmele infracţiunii. Savantul rus I. Iakimov în anii ’20 ai sec. trecut, vorbea des-

pre adaptarea la actul de justiţie a unor metode preluate din ştiinţele naturii şi tehnicii.

Deci, în sistemul cunoştinţelor criminalistice, metodologia s-a evidenţiat relativ târziu, manifestându-se de fapt ca un indiciu de maturizare a acestei ştiinţe.

În etapa empirică de dezvoltare a ştiinţei, se creau sisteme de muncă practică a poliţiştilor, detectivilor, judecătorilor de instrucţie, pornindu-se nemijlocit de la comportamentul infractorilor, adică luându-se în calcul legităţile activităţii infracţionale. Ulterior, dezvoltarea şi perfecţionarea acestor procedee de lucru se realiza prin studierea şi analiza tot mai profundă a acestor legităţi. Astfel, în schimbul procedeelor de recunoaştere a infractorilor după unele semnalmente întâmplătoare („defilarea deţinuţilor"), au fost introduse sisteme de înregistrare şi identificare bazate pe realizările antropometriei, osteologiei şi ale altor ştiinţe.

Cele mai eficiente procedee, aprobate de practică, erau fixate şi sistematizate de către savanţii de profil, fiind catalogate drept recomandaţii ştiinţifice. Un exemplu elocvent de sistematizare în acest sens prezintă lucrarea fundamentală a lui H. Gross „Manualul judecătorilor de instrucţie în sistemul criminalisticii".

Prin urmare, teoria privind metodele criminalisticii, care de fapt a semnificat trecerea spre etapa teoretică a ştiinţei, se formează în etapele ei mai târzii. Comparativ cu etapa incipientă de dezvoltare, în faţa criminalisticii, la etapa ei metodologică, se punea nu numai sarcina de a fixa şi descrie metodele folosite în practică de către anchetatori şi experţi, ci şi un obiectiv mai înalt – de a prognoza şi proiecta noi metode, inclusiv cu aplicarea celor mai moderne mijloace de modelare, formalizare, tehnologii matematice computerizate.

O etapă importantă în dezvoltarea metodologiei în cau-

ză a fost clasificarea metodelor criminalistice, realizată conform diferitelor criterii, în funcție de sarcinile științei și practicii criminalistice.

Astfel, după procedurile de lucru cu informația relevantă, în literatura de specialitate [49, p. 43] se evidențiază metode de depistare, fixare, decodificare a informației, crearea unor sisteme informaționale. În funcție de obiectivele procesului de cercetare a purtătorilor de informație, există metode analitice, de comparație, de sintetizare (apreciere). În funcție de sarcinile alegerii metodei și aprecierii ei, o anumită importanță are clasificarea lor în: organoleptice și instrumentale, cu caracter nemijlocit și indirect, cantitative și calitative, determinate – univoc și statistic – de probabilitate ş.a.

Teoria metodologiei acordă o atenție sporită interpretării celor mai semnificative noțiuni ale ei: „metodă”, „procedeu”, „mod”, „modalitate”, „metodică”. Acestea se folosesc de multe ori în vorbirea curentă ca sinonime, practic la fel sunt interpretate și de Dicționarul explicativ al limbii române [43, p. 626], pe când în metodologia criminalistică lor li se acordă o semnificație distinctă.

Astfel, profesorul N. Selivanov, ierarhizând aceste noțiuni, consideră că procedeul este un element component al modului de acțiune (spre exemplu, procedeu de iluminare în cazul microfotografiei), iar acesta din urmă constituie parte componentă a metodei (de pildă, metoda microfotografiei), care, fiind îmbinată cu alte metode și procedee, formează în totalitatea lor metodica soluționării unei sarcini finale [49, p. 44].

Această opinie își are explicația sa legată de structura activității criminalistice, orientată spre atingerea obiectivului final prin soluționarea sarcinilor intermediare. Acestea din urmă se rezolvă prin aplicarea unor mijloace, procedee și

moduri de acţiune, determinate de situaţie, combinaţia lor în ansamblu formează noţiunea de metodică, ce asigură atingerea scopului final.

Spre exemplu, metodica de relevare a unor texte acoperite sau alterate cuprinde mai multe sarcini intermediare: înălbirea petei, detectarea unor grafisme în textul deteriorat, restabilirea textuală a conţinutului. Fiecare dintre aceste sarcini se soluţionează prin aplicarea diverselor procedee şi metode criminalistice: fotografia separatoare de culori, fotografia în radiaţii infraroşii, metoda amplificării contrastului etc.

În acest context, este necesar a delimita şi noţiunile de „metodică", „metodologie", care, de asemenea, sunt folosite neunivoc în literatura de specialitate din spaţiul românesc, mai cu seamă pentru a intitula ultimul compartiment al criminalisticii ca ştiinţă.

În unele manuale editate recent, se acreditează ideea că denumirea de „metodică", folosită pentru a marca această parte a criminalisticii, este „oarecum improprie" şi că mai potrivit ar fi să o numim „metodologia criminalistică". În sprijinul ei se aduce noţiunea de metodologie, inserată în Dicţionarul enciclopedic român, Vol. III, Bucureşti, 1965, p. 340-341 şi definită ca „ansamblu de metode folosite într-o anumită ştiinţă, al cărui fundament îl constituie sistemul celor mai generale legi şi principii ale ştiinţei respective...". Cu părere de rău, autorii aici încheie, apreciind „că orice alte comentarii devin inutile" [44, p. 23].

Fără a insista asupra unei analize profunde a acestor argumente, ţinem să menţionăm că, în primul rând, definiţia în cauză priveşte o ştiinţă în totalitate şi nu un compartiment al acesteia. în al doilea rând, şi aceasta este important, ansamblul de metode trebuie să aibă la bază „sistemul celor mai generale legi şi principii ale ştiinţei respective". Este îndoielnic

faptul ca principiile criminalisticii, teoriile doctrinare, legile de dezvoltare ale ştiinţei să se discute în ultimul compartiment. Acesta cuprinde metodici particulare de cercetare a anumitor genuri de infracţiuni, care includ în sine sfaturi, metode, recomandaţii ştiinţific argumentate ce constituie produsul final al ştiinţei. Bazele metodologice ale ştiinţei în ansamblu se tratează, de regulă, în prima parte a criminalisticii, înaintea celorlalte capitole sau compartimente.

Oricum, din definiţia de sus se observă că metodologia nu se reduce numai la sistemul ei de metode folosite în cercetările ştiinţifice. Recunoaşterea metodologiei doar ca totalitate de metode ar însemna o interpretare simplistă, pragmatică a acestei noţiuni, denumită uneori şi „metodologie în sens restrâns al cuvântului". Profesorul R. Belkin scrie, cu această ocazie, că „o astfel de interpretare plasează pe un plan secundar sensul filozofic, concepţia ei despre lume, diminuează însemnătatea materialismului dialectic, care prezintă metodologia ştiinţifică universală" [50, p. 41-42].

Prin urmare, metodologia prezintă cunoştinţe teoretice sistematizate într-un anumit fel şi, în acest sens, este un sistem de idei şi nu simple modalităţi de cercetare. Însă, pe de altă parte, ar fi greşit să credem că metodele nu au nici o atribuţie cu metodologia. Aceasta este o altă extremă, la fel de incorectă în procesul de percepere a esenţei ei. Teoria despre metodele de cunoaştere ale ştiinţei, inclusiv metodele de formare a unor construcţii teoretice, prezintă un element component al metodologiei. Deci, este vorba numai de faptul că teoria privind metodele de cunoaştere nu epuizează prin sine conţinutul metodologiei. Într-un anumit sens, orice teorie îndeplineşte şi funcţii metodologice, întrucât indică direcţia şi scopul cercetării. Metodologia se sprijină pe teorie, pe legităţile dezvăluite şi studiate de ştiinţă ca să creeze pro-

cedee de cunoaştere şi de însuşire practică a realităţii. De aici şi legătura dintre ele: metodologia se bazează pe teorie, iar teoria deserveşte metodologia, diferenţa dintre ele având doar un caracter funcţional.

Generalizând cele spuse, *metodologia criminalistică poate fi definită ca un sistem de cunoştinţe teoretice, ce reflectă procesele, metodele şi formele de cunoaştere ştiinţifică în domeniul criminalisticii.*

Cât priveşte intitularea ultimului compartiment al criminalisticii prin sintagma „metodica criminalistică” sau „metodica cercetării şi prevenirii anumitor genuri şi grupuri de infracţiuni”, o considerăm potrivită în sensul că exprimă mai precis esenţa şi conţinutul acestei părţi finale ca sistem de teze ştiinţifice, în baza cărora se elaborează ansambluri practice de recomandaţii şi prescripţii cu privire la organizarea şi realizarea investigaţiilor diverselor varietăţi de infracţiuni, prezentate normativ în legea penală.

În spaţiul fostei URSS, un aport substanţial la elaborarea fundamentelor metodologice ale criminalisticii l-au adus cunoscuţii cercetători R. Belkin, A. Vasiliev, A. Vinberg, I. Luzghin, S. Mitricev, A. Eisman ş.a. Lucrările unora dintre ei, îndeosebi ale profesorului R. Belkin, au influenţat considerabil crearea bazelor metodologice ale criminalisticii moderne. Opiniile acestui savant, expuse în prima parte a „Cursului de criminalistică”, retipărit în 1997 la Moscova în 3 volume, sunt împărtăşite de mai mulţi criminalişti şi reflectate în diversele manuale şi lucrări didactice publicate în ultima vreme.

Majoritatea autorilor consideră, pe bună dreptate, destul de reuşită propunerea profesorului R. Belkin de a ierarhiza toate metodele de cunoaştere ale criminalisticii în trei niveluri: metoda universală (dialectică materialistă). metodele general-ştiinţifice (generale) şi speciale (particulare).

Orice activitate de cunoaştere se supune *legii universale a dialecticii materialiste,* care este determinantă şi în investigaţiile criminalistice. Un rol fundamental îl joacă aici teza privind capacitatea materiei de a reflecta şi de a fi reflectată începând cu formele simple de interacţiune dintre două obiecte materiale şi terminând cu cele mai complexe, ce vizează întipărirea faptelor şi a împrejurărilor în memoria oamenilor. Dialectica presupune studierea oricărui fenomen în dinamică, in dezvoltare, depăşindu-se elementele contradictorii în scopul aflării adevărului. O astfel de abordare reclamă ca în orice situaţie să se ţină cont de legităţile generale de dezvoltare a fenomenelor ce se cer a fi analizate. Prin urmare, metoda dialectică preîntâmpină cercetarea unilaterală a cauzelor penale, deschide posibilităţi de a cunoaşte obiectiv esenţa lucrurilor în profunzime. Fără a ţine cont de modificările ce se produc încontinuu în obiectele ce ne înconjoară şi care au nimerit în orbita infracţiunii, este imposibil a formula o concluzie despre identitatea persoanelor sau a lucrurilor ce au suferit astfel de schimbări cu scurgerea timpului, fie din exploatare sau ca rezultat al unor alterări intenţionate.

Din metoda dialectico-materialistă derivă alte metode utilizate în cercetările criminalistice, şi anume cele *general-ştiinţifice,* comune mai multor ştiinţe cu caracter tehnic, natural sau umanistic, *care se sprijină, bunăoară, pe logică:*

- *analiza şi sinteza.* Analiza este o cercetare bazată pe studiul sistematic al fiecărui element aparte. Sinteza înseamnă îmbinarea unor elemente separate care pot constitui un întreg al elementelor dispersate prin analiză, astfel încât să obţinem noi cunoştinţe despre legăturile şi interdependenţele lor. Analiza presupune separarea (teoretică) a unui obiect sau fenomen până la nivelul elementelor, asigurând astfel

plenitudinea şi caracterul multilateral al cercetărilor. Aceasta se realizează la expertizarea microobiectelor, a unor semnături şi texte scurte etc. Stadiul de sintetizare prezintă o apreciere a informaţiei obţinute din analiză.

Spre exemplu, prin sinteză se evaluează dacă totalitatea caracteristicilor coincidente ale semnăturilor comparate este sau nu irepetabilă, adică individualizatoare.

În calitate de instrumente de analiză şi sinteză se folosesc diversele clasificări criminalistice: ale semnalmentelor exterioare ale omului, ale armelor de foc, ale caracteristicilor scrisului, ale versiunilor etc..

- *inducţia şi deducţia.* Inducţia este o formă fundamentală de raţionament, care realizează trecerea de la particular la general, adică trăgându-se concluzii generale din analiza unor fapte izolate. O astfel de pistă de investigaţie se creează în cazul în care informaţiile despre circumstanţele faptei şi despre făptaş sunt foarte puţine, criminalistul se sprijină mai cu seamă pe experienţa personală, intuiţie, pe practica unor exemple anterioare de acest fel.

Deducţia, dimpotrivă constituie un raţionament ce realizează trecerea de la general la particular. Aceasta este eficientă mai ales în cazul în care se cercetează infracţiunile comise prin folosirea unor moduri tipice, similare. Drept punct de pornire pentru organul de urmărire penală vor servi legităţile cunoscute de ştiinţa criminalistică şi reflectate în metodicile particulare de cercetare a unor genuri de infracţiuni – modele matrice informaţionale ale acestora.

Spre exemplu, la cercetarea omorului însoţit de dezmembrarea cadavrului se va porni de la ideea unei strânse legături între victimă şi infractor, de unde şi sarcina primordială – stabilirea identităţii cadavrului victimei.

- *ipoteza* este o presupunere cu caracter provizoriu, for-

mulată pe baza unor fapte cunoscute, date experimentale sau pe baza intuiției etc..

- *analogia* prezintă o formă de raționament ce realizează activitatea de cunoaştere de la particular spre particular, o concluzie verosimilă de asemănare a unei însuşiri prezente la două obiecte sau fenomene, făcută în baza asemănărilor stabilite prin analiza altor însuşiri ale acestor obiecte.

Spre exemplu, după comiterea uneia sau mai multor infracțiuni de către un făptaş identificat şi reținut de poliție, se descoperă o altă infracțiune săvâşită prin acelaşi mod de operare, temei pentru care se formulează o concluzie de probabilitate că şi aceasta din urmă a fost comisă de acest infractor.

- *abstractizarea* este o operație a gândirii prin care se desprind şi se rețin unele caracteristici şi relații esențiale ale obiectului cercetării [43, p. 4].

- *generalizarea* constituie o operație logică prin care se trece de la noțiuni cu o sferă mai restrânsă şi un conținut mai bogat la noțiuni cu o sferă mai largă şi un conținut mai restrâns [43, p. 417].

O altă grupă de metode *au ca suport folosirea organelor senzoriale* şi de rațiune ale omului:

- *observația* – perceperea metodică, nemijlocită şi intenționată a unui obiect sau a unui proces. Obiectele specifice supuse observației în practica criminalistică de către savanții criminalişti, de practicienii din organele ocrotirii normelor de drept sunt urmele infracțiunii, semnalmentele statice şi dinamice ale anumitor persoane, activitățile infracționale sau evenimentele percepute indirect, adică prin mijlocirea altor persoane etc..

- *descrierea* – specificarea unor caracteristici ale obiectului prin observație şi măsurare. Manifestându-se ca mijloc de fixare a informației, această metodă include în sine nu

numai diversele procese-verbale ale actelor de urmărire penală, rapoartele de expertiză sau de constatare tehnico-ştiinţifică, dar şi alcătuirea schiţelor, a desenelor etc., inclusiv fotografierea şi înregistrarea video.

- *măsurarea* – redarea însuşirilor unui obiect prin parametrii lui cantitativi confruntaţi cu mărimile etalon (ruletă, greutate de cântar etc.).

În criminalistică, sunt supuse mai frecvent măsurării următoarele obiecte:

- diverse însuşiri ale obiectelor (numărul lor, mărimea, greutatea, temperatura etc.).
- latura cantitativă a raporturilor spaţiale (depărtarea dintre obiecte, hotarele spaţiului etc.).
- latura cantitativă a raporturilor de timp (frecvenţa şi durata unor procese, fenomene).
- viteza de deplasare a mijlocului de transport, a omului, animalului, altor obiecte.

- *comparaţia* – examinarea simultană şi aprecierea corelativă a două sau mai multor obiecte prin confruntare, juxtapunere sau suprapunere. Comparaţia este o operaţie logică, în cadrul căreia se folosesc o serie de procedee logice, precum analiza, sinteza, abstractizarea, generalizarea şi analogia.

- *experimentul* - reproducerea artificială a unui fenomen sau proces în anumite condiţii în scopul studierii şi stabilirii legăturii lui cu alte fenomene şau procese.

Experimentul se foloseşte în toate subramurile criminalisticii pentru a verifica, preciza sau a obţine noi date relevante pentru cauză: crearea unor metodici de expertizare a probelor materiale, elaborarea unor procedee tactice de efectuare a acţiunilor de urmărire penală, determinarea celor mai adecvate căi de cercetare a infracţiunilor.

- *modelarea* - înlocuirea obiectului original ce trebuie stu-

diat cu un model, adică cu un analog corespunzător, în care sunt reproduse trăsăturile esenţiale ale obiectului autentic.

În criminalistică se folosesc pe larg modele materiale, dar şi ideale (logice, memoriale), întrucât ele permit a obţine informaţii despre obiect în lipsa lui. La cele materiale se cataloghează diversele mulaje de ghips, portrete-robot, impresiunile digitale ale persoanelor implicate în cauză, reconstruirea stărilor de fapt de la faţa locului, a figurii umane după craniu etc.

Un rol important în activitatea criminalistică de investigaţie a infracţiunilor îl joacă şi modelele ideale la care pot fi atribuite versiunile criminalistice (operative de investigaţie, de urmărire penală, bazate pe expertize etc.). Oricum, trebuie reţinut că toate aceste modele-copii ale obiectelor studiate reflectă doar parţial însuşirile şi calităţile lor şi în acest sens, rămân totdeauna limitate.

- *metodele matematice şi cibernetice* se implementează intens în criminalistica contemporană, întrucât volumul sporit de informaţie acumulat de ştiinţă necesită forme adecvate de stocare, procesare şi utilizare şi, desigur, cu aplicarea computerelor. Strict vorbind, aplicarea metodelor matematice în cercetările criminalistice este un indice de maturizare a acestui domeniu. La ora actuală, fără a aplica tezele logicii matematice, este greu de dezvăluit şi de studiat noi legităţi ce ţin de obiectul de studiu al criminalisticii.

Practica criminalistică este astăzi de neînchipuit chiar şi fără aplicarea unor simple calcule: stabilirea vitezei mijlocului de transport după urmele de frânare, determinarea înălţimii făptaşului după urmele de încălţăminte, distanţa de la care s-a împuşcat din arma de vânătoare după diametrul dispersării alicelor etc.

La fel de frecventă este şi aplicarea metodelor matematice în activitatea de expertiză judiciară (cercetările balistice,

autotehnice, traseologice etc.), evidențele criminalistice (mai cu seamă în sistemele automatizate de căutare şi identificare dactiloscopice, balistice, gabitoscopice etc.), modelarea computerizată, spre exemplu, pentru a reconstitui stările de fapt de la locul unei catastrofe tehnologice sau al unei explozii, unui incendiu de proporții.

- *metodele euristice* sunt incluse în categoria metodelor general ştiințifice ale criminalisticii în ultimele decenii. Euristica (de la grecescul heurisko - arta de a descoperi, a găsi) reprezintă ştiința ce studiază procesele de cugetare creativă în scopul descoperirii unor noi cunoştințe. Metodele euristice se aplică pentru a descoperi fapte noi, adevărul în situațiile de urmărire penală neobişnuite.

A treia verigă o constituie *metodele speciale ale criminalisticii,* structurate în două grupe.

1. Metode criminalistice propriu-zise, adică elaborate de însăşi ştiința în cauză şi valabile pentru cercetările criminalistice realizate în cadrul tuturor compartimentelor ei: identificarea criminalistică, versiunile criminalistice, prognozarea şi diagnostica criminalistică, planificarea şi organizarea cercetărilor. O mare parte dintre metodele speciale se elaborează pentru a soluționa sarcini tehnico-criminalistice, tactice şi metodice, şi anume:

- metode tehnico-criminalistice (fotografice, traseologice, balistice, gabitoscopice, de descoperire, fixare şi cercetare a urmelor în condiții de teren, de interpretare a urmelor la fața locului, de expertizare a probelor în condiții de laborator etc.).
- metode tactico-criminalistice sprijinite pe datele logicii, ale psihologiei, organizării ştiințifice a muncii, pe tezele teoriei adoptării deciziilor, a dirijării reflexive, a reflexiilor euristice ş.a.

- metode criminalistice de prevenire, descoperire şi cercetare a infracţiunilor (metode de cercetare programată, crearea unor algoritmi de cercetare şi modelare criminalistică ş.a.).

2. Metode preluate din alte ştiinţe sau transformate şi adaptate creativ la propriile necesităţi:

- metode fizice şi chimice de examinare a morfologiei (structurii exterioare), a compoziţiei, structurii şi însuşirilor diverselor substanţe, materiale şi articole.
- biologice de analiză a urmelor de sânge, spermă, salivă, fire de păr de natură umană şi animalică, particule provenite de la diverse plante etc.
- sociologice, utilizate pentru colectarea datelor despre caracteristica fenomenelor şi obiectelor cercetate (anchetarea în cadrul studierii dosarelor penale sau intervievarea colaboratorilor organelor de drept). Acestea sunt cercetări cu caracter ştiinţific pentru a stabili, de exemplu, condiţiile ce au determinat, înlesnit sau favorizat comiterea infracţiunii, analiza modurilor de operare a infractorilor etc..
- psihologice, aplicate mai cu seamă în cadrul tacticii criminalistice pentru studierea actelor comportamentale ale diverşilor subiecţi ai procesului penal etc..
- statistice, folosite pentru analiza caracteristicilor fenomenelor analizate.
- antropologice şi antropometrice, aplicate, spre exemplu, pentru identificarea victimei unui omor după rămăşiţele osteologice ş.a.

Metodele sus-menţionate sunt folosite în cadrul cercetărilor ştiinţifice, dar şi pentru a soluţiona judicios obiectivele criminalisticii practice – de creare a mijloacelor şi procedeelor de detectare, ridicare şi examinare a probelor, de desco-

perire şi prevenire a infracţiunilor. Fiecare dintre aceste metode are limitele sale în cunoaşterea fenomenelor, a obiectelor şi proceselor studiate. De aceea, aplicarea acestor metode nu se realizează izolat una de alta, ci numai într-o legătură reciprocă, în sistem. Deci, atât în activitatea practică, cât şi în cercetările ştiinţifice, pot fi folosite aceleaşi metode de cunoaştere, esenţa cărora rămâne neschimbată, indiferent de sfera aplicării lor.

În concluzie, trebuie subliniat că metodele ştiinţei criminalisticii diferă prin scopul şi condiţiile de aplicare de cele ce se folosesc în practică de către ofiţerii de urmărire penală, de experţi sau procurori. Astfel, în procesul de probaţiune, metodele de cunoaştere şi de stabilire a adevărului aplicate în cadrul instrumentării cauzelor reale sunt strict *raportate la cerinţele legii* procesual penale. Totodată, utilizarea acestora, mai cu seamă a celor preluate din alte ştiinţe şi adaptate nevoilor actului de justiţie, este posibilă numai după o verificare şi validare ştiinţifică severă a *eficacităţii şi inofensivităţii* lor pentru om şi mediul înconjurător şi, desigur, în deplină *concordanţă cu normele etice şi cu legislaţia în vigoare.*

Problema este doar discrepanța dintre ceea ce avem şi ceea ce ne dorim.
E. DE BONO

Problemele de importanță vitală nicicând nu pot fi înlăturate definitiv. Dacă într-o zi ele ni se vor părea soluționate, aceasta va fi numai în detrimentul cauzei. Probabil, sensul şi scopul existenței unor astfel de probleme constă nu în rezolvarea lor, ci în aceea ca noi să muncim neîncetat asupra lor.
C. JUNG

Fără tentativă nu putem obține succes.
W. JAMES

§4. Evoluția şi problemele actuale ale sistemului criminalisticii

Ca oricare altă ştiință, criminalistica, în procesul de evoluție, şi-a aşezat cunoştințele într-un sistem logic argumentat, ceea ce mărturiseşte despre independența sa şi gradul sporit de maturizare şi generalizare teoretică a materialului.

De-a lungul istoriei sale, structura ei a fost supusă de nenumărate ori unor revizuiri şi modificări. Autorii primelor lucrări ştiințifice de profil nu evidențiau în speță sistemul criminalisticii, socotind-o mai curând o totalitate de informații utile pentru lucrătorii practici ai organelor de urmărire penală şi judiciare. Acest lucru poate fi observat chiar şi în opera întemeietorului acestei ştiințe, Hanns Gross – „Manualul judecătorului de instrucție în sistemul criminalisticii” (1898). Având în vedere modul de structurare a conținutului, doar cu mari rezerve se poate vorbi despre o lucrare sistematizată în sensul analizat.

La fel de diversificate, uneori eclectice, sunt şi operele altor pionieri ai criminalisticii.

În spațiul fostei URSS, lucrarea care s-a impus printr-un aport substanțial în crearea sistemului criminalisticii a fost cartea intitulată „Criminalistica. Îndrumar de tehnică şi tactică penală", apărută la Moscova în 1925 şi semnată de către cunoscutul savant rus I. Iakimov. El a divizat criminalistica în tehnica penală, tactica penală şi metodologie, aceasta din urmă reflectând doar aplicarea metodelor tehnicii şi tacticii penale în cercetarea infracțiunilor [17, p. 352].

Acest sistem trinomic, cu precizările substanțiale făcute de V. Gromov la compartimentul de metodică, şi-a găsit reflectare şi în primul manual de criminalistică destinat instituțiilor juridice de învățământ superior, editat în 2 volume: Volumul I. "Tehnica şi tactica cercetării infracțiunilor". M., 1935. Volumul II. „Metodica cercetării anumitor categorii de infracțiuni". M.,1936.

Mai târziu, o dată cu publicarea în anul 1938 de către cercetătorul rus B. Şaver a unei lucrări fundamentale [18, p. 56-82], în care criminalistica a fost structurată la fel ca şi alte ştiințe juridice ramurile, în partea generală şi partea specială, această noțiune a dispărut însă din vocabularul ştiințific pentru o perioadă de aproape 15 ani. Doar la mijlocul anilor '50 ai secolului trecut când alți reputați criminalişti (A. Vinberg, A. Vasiliev, S. Mitricev), în cadrul multiplelor discuții ştiințifice, au argumentat ideea de a reveni la sistemul tripartit al criminalisticii, conceptul în cauză a început să fie folosit pe larg drept categorie ştiințifică. Treptat, şi-a făcut apariția şi al patrulea compartiment în fața celorlalte trei – teoria generală a criminalisticii, elaborată şi propusă la începutul anilor '70 de către cunoscutul savant rus R. Belkin. În această parte, pe lângă aspectele introductive (obiectul,

sistemul, sarcinile etc.), s-a propus a se plasa şi teoriile criminalistice ce au însemnătate metodologică pentru toate celelalte compartimente – tehnica, tactica şi metodica criminalistică şi care, sumar, ar reflecta integral obiectul de studiu al criminalisticii. La acest subiect vom reveni mai jos cu unele precizări. Aici doar amintim că atât vizavi de structură, cât şi de conţinutul acestui compartiment, între savanţii de profil la ora actuală nu există o unitate de păreri.

Ţinând cont de discuţiile ce se desfăşoară şi astăzi în literatura de specialitate este, de asemenea, prematur a vorbi chiar şi despre formarea definitivă a părţilor ei constituente într-un sistem unanim acceptat.

Bunăoară, A. Eisman propune structurarea criminalisticii în cinci părţi, adăugându-se la cele patru tradiţionale şi „Introducerea în ştiinţă" [19, p. 9]. De asemenea, a fost compartimentat şi manualul elaborat sub redacţia lui A. Filippov şi A. Volînski, adăugându-se un nou element, „Organizarea descoperirii şi cercetării infracţiunilor. Versiunile criminalistice" [20, p. 187]. A. Dulov propune să se adauge compartimentul „Strategie criminalistică", în care să fie incluse problemele ce nu-şi găsesc locul în actualul sistem al criminalisticii, mai cu seamă cele ce ţin de organizarea cercetării infracţiunilor în condiţiile opunerii de rezistenţă organelor de urmărire penală [21, p. 27]. G. Zorin argumentează necesitatea divizării criminalisticii în şapte părţi: 1. Teoria criminalisticii. 2. Metodologia criminalisticii. 3. Strategia criminalisticii. 4. Tactica criminalistică. 5. Metodica criminalistică. 6. Tehnica criminalistică. 7. Expertiza criminalistică [Citat după: 14, p. 78].

Într-adevăr, în ultima vreme se observă divergenţe de păreri privind plasarea temelor cursului de criminalistică în compartimentele ei tradiţionale. Astfel, înregistrarea crimi-

nalistică, caracteristica criminalistică a infracțiunii, versiunile, problematica interacțiunii organelor de urmărire cu alte servicii şi masele largi de populație în cadrul cercetării cauzelor penale, alte teme, autorii unor manuale şi programe de criminalistică le-au schimbat locul, plasându-le în alte compartimente decât cele obişnuite. Problema aici constă mai cu seamă în a determina cercul de teorii şi categorii criminalistice ce merită a fi catalogate în rangul celor doctrinare şi, respectiv, a le plasa în primul compartiment, general-teoretic. În opinia noastră, astfel de teorii pot pretinde locul respectiv numai dacă acestea dezvăluie un segment al obiectului de studiu al criminalisticii, fie legitățile activității infracționale, fie cele ce determină apariția informației despre infracțiune şi participanții la comiterea acesteia, sau cele ce condiționează activitatea organelor de drept orientată spre cunoaşterea adevărului în cauzele penale.

Deci, nu există o unitate de păreri în această problemă. Profesorul V. Bahin are dreptate când observă ca ideea exprimată de A. Dulov în acest sens nu poate rezolva pe deplin problema, întrucât noul compartiment propus de către acest savant se poate transforma, de asemenea, într-o colecție de elemente incompatibile [35, p. 10]. Dar însăşi ideea de „strategie criminalistică" are, în opinia noastră, dreptul la existență, avându-se în vedere un concept polițienesc general de luptă contra criminalității, preconizat pentru un termen mai îndelungat. La ora actuală, aceste chestiuni se rezolvă, de regulă, ca funcții ale unor servicii departamentale şi se prezintă ca programe de stat în lupta cu criminalitatea [22], care, de fapt, nu se abordează la nivelul discuțiilor ştiințifice. Credem că, luând în considerare şi experiența pozitivă a țărilor avansate, în perspectiva dezvoltării de mai departe a sistemului criminalisticii, s-ar putea vorbi despre elaborarea unor măsuri şi

recomandaţii criminalistice conceptuale de luptă împotriva criminalităţii în ansamblu, în cadrul unui compartiment definitoriu – „Strategia criminalistică" [9, p. 104]. Desigur, este puţin probabil că aceste recomandaţii şi măsuri vor avea un caracter pur criminalistic, mai curând şi juridico-penal, criminologic, operativ de investigaţie, de organizare şi dirijare etc.

În etapa actuală, în opinia noastră, criminalistica ca domeniu al ştiinţei şi disciplină de studiu, compus din patru părţi, în fond, corespunde conţinutului său. De-a lungul anilor, ea a fost aprobată de practica pedagogică a mai multor generaţii de savanţi în pregătirea cadrelor de jurişti, dovedindu-şi eficacitatea şi în cercetările ştiinţifice. De aceea, orice încercare de a schimba sistemul tradiţional va clătina neapărat fundamentele construcţiei ştiinţei în ansamblu, „scheletul" ei, care-i conferă uniformitate şi stabilitate. Credem că, deocamdată, nu există motive atât de serioase ca să introducem modificări de aşa natură. Poate, mai degrabă, unele transformări în interiorul lui, precizări privind criteriile distincte ce trebuie aplicate pentru a repartiza temele în compartimente, dar şi succesiunea acestora. Pentru delimitarea problemelor ce par a fi „străine", „limitrofe" actualei structuri, sunt suficiente compartimentul „Teoria generală a criminalisticii" şi „Tezele generale", situate în faţa celorlalte trei compartimente, unde îşi pot găsi locul multe subiecte noi, apărute în mod firesc în ultimul timp, ca rezultat al dezvoltării criminalisticii. Desigur, pe măsura evoluţiei ştiinţei, vor fi necesare şi transformări structurale, încât ea să reflecte adecvat realizările de vârf ale criminalisticii în perioade istorice concrete.

Când vorbim despre criteriile de sistematizare a cunoştinţelor în părţile ei constituente, de principiile didactice de prezentare a materialului, avem în vedere două lucruri im-

portante. Primul, că aceste cunoştințe sunt reunite în fiecare din compartimentele ei după obiect. partea general-teoretică – după specificul legităților realității obiective studiate de ştiința criminalistică. tehnica criminalistică – după mijloacele tehnice şi operațiunile de lucru cu sursele materiale de informație ale infracțiunii şi împrejurările legate de ea. tactica criminalistică – după procedeele de realizare a acțiunilor de urmărire penală. metodica criminalistică – după metodele, mijloacele şi procedeele tehnico-tactice de cercetare a anumitor genuri şi grupuri de infracțiuni.

În al doilea rând – că principiul enunțat mai sus este alternat şi cu alte criterii, absolut necesare la sistematizarea cunoştințelor ştiințifice şi prezentarea materialului în cursul de criminalistică pentru buna lor însuşire, şi anume:

1) de la general la particular.

2) de la simplu spre complex.

3) de la cunoştințe fundamentale, sintetizate, spre cunoştințe practice, aplicate.

Acest ultim criteriu este un argument în plus ce justifică necesitatea creării primului compartiment al ştiinței – „Teoria generală a criminalisticii", unanim acceptat în spațiul fostei URSS.

Aici, trebuie însă făcute şi alte precizări.

În unele manuale, apărute în ultima vreme, consecutivitatea compartimentelor tradiționale este inversată. Parțial, acest lucru se observă la G. Zorin, la care ne-am referit mai sus, dar mai cu seamă la V. Kornouhov, care sistematizează materialul în 5 părți în felul următor: 1) Teoria generală. 2) Metodicile de cercetare a infracțiunilor. 3) Tactica efectuării acțiunilor de anchetă. 4) Tehnica criminalistică. 5) Efectuarea expertizei judiciare [23, p. 18]. Analizând argumentele citate de către acest autor, s-ar părea că are dreptate, întrucât

urmele materiale studiate de tehnica criminalistică desigur că prezintă un obiect particular comparativ cu acțiunile de urmărire penală, care, la rândul lor, devin de asemenea obiecte particulare raportate la scara investigațiilor desfăşurate în cauza dată. Cu această ocazie, profesorul A. Exarhopulo notează că criteriul folosit de autorul în cauză este „sfera aplicării recomandațiilor criminalistice", specific obiectului ştiinței şi nu cursului de criminalistică, deoarece acesta pune aici în aplicare însuşi conținutul recomandațiilor respective [9, p. 93]. În sistemul tradițional al criminalisticii, recomandațiile tehnicii criminalistice de aceea devin „generale", fiindcă sunt preconizate pentru munca cu urmele materiale la general, indiferent de specificul cauzei (omor, jaf, furt etc.). Particularitate în funcție de genul infracțiunii capătă nu recomandațiile tehnicii sau regulile tacticii, dar specificul de realizare a acestora potrivit situației ce s-a creat în procesul de urmărire penală.

Pe bună dreptate, este greu de acceptat conceptul acestui manual, întrucât nu se poate începe studierea criminalisticii cu particularitățile cercetării anumitor genuri de infracțiuni, necunoscând regulile generale de lucru cu urmele materiale, principiile de efectuare a actelor de urmărire penală etc. De asemenea, nu poate fi acceptată nici teza susținută de V. Kornouhov precum că materialul în elementele sistemului tradițional al criminalisticii este plasat după principiul „de la simplu la complex". Tehnica criminalistică nu poate fi considerată „mai simplă" pentru percepere şi însuşire din motivul că ea este plasată în fața tacticii şi a metodicii criminalistice, materialul nu devine mai complex odată cu trecerea de la un compartiment la alt compartiment. Acest principiu, însă, cu siguranță este din plin folosit la developarea conținutului unor teme din compartimentele sistemului, ale istoriei cri-

minalisticii etc., întrucât fenomenele complexe pot fi însuşite numai începând cu studierea unor materii mai simple.

Este îndoielnică, în acest context, şi reanimarea ideii de compartimentare a materialului criminalisticii în Partea generală şi Partea specială, susținută de către o serie de autori în literatura de specialitate [8, 23], dându-i sistemului un aspect asemănător structurii ştiințelor juridice ramurale. În fond, conținutul şi consecutivitatea elementelor tradiționale ale criminalisticii: bazele teoretice şi metodologice cu aspectele sale introductive, tehnica, tactica şi metodica criminalistică, aranjate în două niveluri, s-au păstrat, modificându-se doar denumirea lor. De aceea, este greu de acceptat un astfel de sistem, care nu dezvăluie noi legături ale elementelor structurale, fiind lipsite şi de o nouă încărcătură didactică.

Deci să revenim la structura şi conținutul primului compartiment al ştiinței criminalistica, „Teoria generală a criminalisticii" sau „Fundamentele teoretice şi metodologice" ale disciplinei de studiu. Ea necesită o analiză mai profundă, întrucât tezele ei, în mare parte destul de abstracte, sunt însuşite, având în vedere experiența didactică, la un nivel mai scăzut de către studenți. Şi aceasta, mai cu seamă, deoarece conceptul şi structura compartimentului în cauză este înțeles în mod diferit de către înşişi cercetătorii de profil.

În publicațiile apărute în spațiul românesc, problema în cauză a fost abordată de mai mulți savanți. Bunăoară, cercetătorul român N. Zamfirescu observă doar în mod delicat că „nu este greşit *să discutăm* (sublinierea ne aparține – G. G.) despre o teorie generală a criminalisticii", propunând şi structura ei alcătuită din trei teorii ce înfățişează subsistemele criminalisticii, şi anume: tehnica criminalistică – „teoria egalității suficient judiciare sau teoria identității probante". tactica criminalistică – „teoria cunoaşterii şi poziționării judiciare

a acțiunilor infracționale şi a făptuitorilor acestora sau teoria individualităților”. metodica criminalistică – „teoria organizării probațiunii” [24, p. 28]. Întrucât autorul nu desfăşoară în continuare aceste teorii, nu este pe deplin clar conținutul lor, adică ce se are în vedere. Dacă admitem că „teoria identității probante” nu este altceva decât teoria identificării, atunci apreciem că, pe bună dreptate, ea are un caracter universal, cel puțin pentru tehnica şi tactica criminalistică. Cu toate acestea, obiectul de studiu al compartimentului tehnică nu se reduce numai la procesele de identificare a obiectelor nimerite în orbita infracțiunii. Teoria în cauză nu reprezintă, spre exemplu, activitatea de detectare, fixare, interpretare şi ridicare a urmelor şi altor surse de informație cu semnificație criminalistică, elaborarea procedeelor şi mijloacelor de colectare a probelor etc. De asemenea, şi „teoria cunoaşterii şi poziționării judiciare a acțiunilor infracționale şi a făptuitorilor”, care doar parțial exteriorizează obiectul de studiu al tacticii criminalistice. Cât priveşte „teoria organizării probațiunii”, credem că ea ține mai cu seamă de dreptul procesual penal, în cadrul căruia se studiază preponderent problematica probațiunii şi mai puțin de criminalistică, ce are un alt obiectiv – să elaboreze metode, mijloace şi recomandații menite să contribuie la descoperirea şi cercetarea infracțiunilor.

Deci, după cum observăm, tentativa autorului de a restrânge şi a integra conținutul fiecărui compartiment în totalitate sub „umbrela” unei singure teorii este sortită eşecului. În genere, este puțin probabil a formula teorii de un astfel de grad înalt de generalizare, creând poate chiar suprateorii, care ar reprezenta părțile criminalisticii, atât de complexe şi diversificate în ansamblul conținutului lor.

În cazul dat, trebuie apreciată o altă idee, ce are drept de existență şi de realizare, idee care poate fi desprinsă din pro-

punerea profesorului N. Zamfirescu – crearea unei teorii generale pe baza a trei *blocuri* de teorii particulare, ce ar exprima respectiv subsistemele criminalisticii – tehnica, tactica şi metodica criminalistică, adică ştiința respectivă în ansamblu.

Savantul moldovean S. Doraş consideră că criminalistica conține compartimentele tehnică, tactică şi metodică, „anticipate de anumite elemente introductive şi de metodologie criminalistică" [25, p. 9]. Autorul a plasat aceste „elemente" în primul capitol al manualului său „Criminalistica. Vol. 1. Tehnica criminalistică". Chişinău, 1996, intitulat: „Noțiunea, sistemul şi sarcinile criminalisticii, metodele şi principiile fundamentale ale criminalisticii, legătura criminalisticii cu alte ştiințe". Întrucât teoria identificării criminalistice este expusă aici în afara acestui capitol, mai jos, în fața problematicii de tehnică criminalistică, este evident că această teorie se referă numai la acest compartiment, ceea ce trezeşte unele îndoieli [25, p. 271]. Teoria în cauză elaborează principii şi categorii ce au însemnătate metodologică nu numai pentru cercetările de identificare tehnică criminalistică, dar şi pentru identificarea, realizată în cadrul soluționării sarcinilor tactice, în particular, în cadrul efectuării a unui astfel de act de urmărire penală cum este prezentarea spre recunoaştere. Tezele acestui concept au însemnătate metodologică şi pentru unele activități operative de investigație ce țin de căutarea şi identificarea infractorilor. Deci, teoria identificării are o valoare general-teoretică şi locul ei în sistemul criminalisticii, credem, trebuie să fie într-un compartiment aparte, în fața tuturor celor trei despărțituri ale criminalisticii. Acest fapt este confirmat şi de structura multiplelor manuale apărute în spațiul ex-sovietic după anii '70-'80 ai secolului trecut.

În manualele apărute recent în România, semnate de către cunoscuții cercetători Gh. Alecu şi L. Cârjan, materialul

este structurat în patru compartimente, ambele având în față „Fundamentele criminalisticii".

Salutând cu căldură aceste noi demersuri „sistematice" pentru criminalistica românească, menționăm, fără a insista la o analiză temeinică, valoarea incontestabilă a acestora că, şi aici, structura noilor compartimente este distinctă. Spre exemplu, „temeliile" manualului elaborat de către conferențiarul universitar Gh. Alecu cuprind obiectul, metodologia, legătura criminalisticii cu alte științe, istoricul acesteia, identificarea criminalistică şi prevenirea [26, p. 11].

Tratatul semnat de către profesorul L. Cârjan include, pe lângă aspectele teoretice introductive (obiectul, sistemul, metodele, principiile, istoricul şi locul criminalisticii în sistemul științelor), încă 3 elemente – identificarea criminalistică, criminalistica şi mass-media, capcane criminalistice [27, p. 821-822], ultimele două componente trezind îndoieli că pot fi catalogate în rangul teoriilor doctrinare şi incluse, respectiv, în primul compartiment al criminalisticii. Conținutul lor include, în mare parte, recomandații concrete, aplicative ce țin de problematica interacțiunii anchetatorului cu mass-media şi cu masele largi de populație în activitatea de cercetare a infracțiunilor, precum şi de mijloacele de prevenire a acestora (capcanele criminalistice), de aceea locul lor, credem, poate fi doar în tezele conceptuale şi în cadrul compartimentelor de tactică şi metodică criminalistică.

Discutabile aici sunt şi schimbările de titlu ale compartimentelor: din „tehnică criminalistică" în „criminalistica tehnică", din „tactica criminalistică" în „criminalistica tactică", din „metodologia criminalistică" în „criminalistica metodologică", creând impresia că există „în paralel" mai multe criminalistici.

Problema structurii primei despărțituri a criminalisticii este abordată mai amplu de către profesorul M. Gheorghiță,

care, punând semnul egalității între locuțiunile „Introducere în criminalistică" și „Teoria generală a criminalisticii", consideră că „acest compartiment conține probleme teoretice de ordin general, care au importanță metodologică pentru alte compartimente..., precum și unele probleme, aspecte ce nu pot fi încadrate în celelalte părți componente ale criminalisticii" [28, p. 18]. În opinia autorului, aici trebuie incluse problematica introductivă (obiectul, sistemul, metodologia, istoria etc.) și următoarele teorii criminalistice particulare: identificarea și diagnostica criminalistică, modelul și caracteristica criminalistică a infracțiunii, tipologia criminalistică a infractorilor, teoria versiunilor, interacțiunea anchetatorului cu serviciile operative și alte subdiviziui la cercetarea infracțiunilor, evidențele criminalistice și profilaxia infracțiunilor [29].

Această opinie ni se pare întemeiată și, cu unele precizări, poate fi acceptată. Autorul a inclus în structura primului compartiment o serie de teorii ce se referă atât la doctrina infracțiunii, cât și la doctrina cunoașterii acesteia de către organele competente – aspecte care constituie, de fapt, obiectul de studiu al științei criminalistica. Totuși, pare îndoielnic faptul că lipsa unor temeiuri pentru a „încadra unele probleme, aspecte" în celelalte părți componente ale criminalisticii poate servi drept argument suficient pentru catalogarea lor în rangul celor doctrinare din primul compartiment. Bunăoară, subramura „evidențele criminalistice", inclusă de către autor în prima parte a criminalisticii, împreună cu versiunile criminalistice, planificarea cercetărilor, situațiile de urmărire penală etc.

Tradițional, teoria înregistrării criminalistice, ce include aceste evidențe, cu toate că doar parțial este cuprinsă de noțiunea „tehnica criminalistică", a fost și, credem, trebuie să rămână un element inseparabil al compartimentului de teh-

nică, la fel ca şi „utilizarea maşinilor electronice de calcul", alte subramuri apărute recent în cursul dezvoltării criminalisticii. Profesorul A. Exarhopulo menţionează, cu această ocazie, pe bună dreptate, că „ar fi mai logic să revedem definiția tehnicii criminalistice, interpretând mai larg însuşi termenul „tehnica" [9, p.102].

În opinia noastră, înregistrarea criminalistică nu este altceva decât o „asistență informațională a descoperirii şi cercetării infracțiunilor" – element component al asistenței tehnico-criminalistice a acestor procese – teorie particulară în dezvoltare, ce ține de partea tehnică a criminalisticii.

În acest sens, la fel de diversificate sunt şi opiniile autorilor ruşi. Bunăoară, structura Teoriei generale a criminalisticii, în viziunea fondatorului ei R. Belkin, este alcătuită din mai multe elemente: introducere în teoria generală a criminalisticii. teorii (doctrine) criminalistice particulare. doctrina privind metodele criminalisticii (metodologia în sensul îngust al cuvântului). doctrina despre limbajul criminalisticii. sistematica criminalistică [30, p. 34].

În opinia cercetătorului A. Exarhopulo, partea generalteoretică a criminalisticii trebuie să includă în sine acele teorii şi doctrine care dezvăluie legitățile realității obiective, studiate de această ştiință, şi anume: legitățile dezvoltării a însăşi ştiinței criminalistica. legitățile ce pot fi observate în mecanismul comiterii infracțiunii, inclusiv legitățile apariției informației despre infracțiune. legitățile activității organelor de drept, orientate spre cunoaşterea evenimentului infracțional, stabilirea adevărului în dosarul penal şi prevenirea infracțiunilor [30, p. 34].

Profesorul I. Vozgrin consideră că structura acestei părți trebuie să oglindească rezultatele cercetării obiectului ştiinței, scopurile şi sarcinile ei, sistemul, metodele, sursele, legă-

turile ei cu alte domenii de cunoaştere, istoria apariţiei şi dezvoltării ştiinţei, starea ei în ţările din străinătate, precum şi principiile, limbajul şi legile de dezvoltare ale criminalisticii. Pe lângă aceasta, în opinia autorului, acest compartiment trebuie să cuprindă şi un şir de teorii doctrinare, precum ar fi identificarea criminalistică, stabilirea grupei generice, diagnosticul, prognosticul, mecanismul şi modurile de comitere a infracţiunilor, asistenţa criminalistică a activităţii de investigaţie judiciară şi alte aspecte ce au importanţă general-teoretică şi metodologică [32, p. 7].

Publicaţiile recente de profil atestă şi alte opinii, la fel de diverse şi distincte, cu privire la structura părţii general-teoretice a criminalisticii [57, p. 13].

Deci nu există o unitate de păreri în acest sens. Problema constă nu numai în determinarea cercului de doctrine şi teorii ce merită a fi plasate, graţie elaborării lor temeinice, în prima parte a criminalisticii, dar şi în lipsa anumitor criterii de selectare şi sistematizare a unor astfel de doctrine. Poate, doar includerea aici a aspectelor scientologice (de la lat. scientia – scientologie – disciplină care studiază ştiinţa ca fenomen social, dezvoltarea şi structura acesteia, organizarea, locul şi rolul ei în societate [43, p. 960]), metodologice ale criminalisticii şi teoria identificării nu generează obiecţii.

În literatura de specialitate s-a menţionat deja, pe bună dreptate, că principalul criteriu care ne-ar permite să catalogăm o teorie în rangul celor doctrinare şi, respectiv, să o includem în primul compartiment al criminalisticii, este ca ea să dezvăluie un fragment al obiectului de studiu al ştiinţei – fie cel ce ţine de activitatea infracţională sau de reflectarea ei în sursele de informaţie (urmele materiale, ideale), fie cel ce vizează conceptul de cunoaştere a evenimentului infracţional de către organele competente de drept [9, p. 15].

De fapt, o atare variantă de sistematizare a materialului ni se pare similară cu cea expusă mai sus – în baza a trei blocuri de teorii ce înfăţişează tehnica, tactica şi metodica criminalistică. Şi aceasta pentru că fiecare compartiment îşi are obiectul său distinct ce reprezintă, de fapt, un anumit segment al obiectului de studiu al ştiinţei în ansamblu. Tehnica criminalistică – legităţile ce privesc mai cu seamă mecanismul de formare a urmelor materiale ca rezultat al activităţilor infracţionale. tactica criminalistică – legităţile ce însoţesc preponderent procesul de cunoaştere şi investigare a faptelor penale de către organele de urmărire. metodica criminalistică are ca obiect de studiu particularităţile activităţii infracţionale şi ale legăturilor iminente ce există între ele, care, luate în consideraţie, pot optimiza procesul de descoperire şi cercetare a cauzelor concrete. Aceste particularităţi mai frecvent vizează modul de comitere a infracţiunilor, stările de fapt şi mecanismul infracţiunii, urmele tipice lăsate de făptuitor, trăsăturile personalităţii infractorului etc.

Prin urmare, primul compartiment ce reprezintă teoria generală a criminalisticii, pe lângă aspectele scientologice, trebuie să cuprindă un şir de teorii particulare, care în totalitatea lor ar constitui un model idealizat de cunoştinţe teoretice, acumulate de acest domeniu de-a lungul anilor.

Aşadar, teoria generală a criminalisticii nu poate fi privită ca un simplu compartiment ce „coexistă" alături de celelalte – tehnica, tactica şi metodica criminalistică, dar un complex deosebit de cunoştinţe abstracte, o noţiune colectivă despre toate fenomenele studiate de părţile ei structurale şi, în acest sens, noţiunea „teoria generală" este într-un fel identică cu noţiunea „ştiinţa criminalistică" [9, p. 91]. Diferenţa constă doar în faptul că în structura teoriei generale lipsesc recomandaţiile cu caracter practic, aplicativ. Deci, conţinutul ei

are un caracter pur teoretic. În esență, orice disciplină dezvoltată prezintă un sistem de teorii, diverse ca nivel de elaborare şi grad de generalizare.

De aceea, în opinia noastră, locul acestui compartiment în structura schematică a ştiinței şi cursului de criminalistică trebuie să fie deasupra celorlalte trei compartimente, îndeplinind şi funcții metodologice deosebite: a unifica într-un tot întreg toate elementele ei componente, a generaliza, sistematiza, comprima şi simplifica volumul de cunoştințe ce sporeşte neîncetat, încât să se asigure posibilitatea controlului intelectual al acestora.

Revenind la problema sistemului ştiinței în cauză, trebuie subliniat faptul că astăzi majoritatea manualelor şi cursurilor de specialitate din spațiul fostei URSS, dar şi din alte țări, tratează criminalistica drept un sistem de cunoştințe alcătuit tradițional din patru compartimente principale – concept la care aderăm şi noi:

- teoria generală a criminalisticii (în unele manuale - fundamente teoretice şi metodologice, care ni se pare mai corect pentru intitularea doar a primei părți a cursului de criminalistică şi nu a compartimentului ei de ştiință).
- tehnica criminalistică.
- tactica criminalistică.
- metodica criminalistică (metodica cercetării anumitor genuri şi grupuri de infracțiuni), toate în unitatea lor, constituind suportul ştiințific în lupta contra criminalității.

Justețea acestei argumentări o ilustrează în mod convingător conținutul lor:

1. Teoria generală a criminalisticii (fundamente teoretice şi metodologice) este baza metodologică, „pilonul" fundamental al construcției ştiinței ca atare în totalitate.

Aici sunt cuprinse cunoştințe despre obiectul, sistemul

şi metodele criminalisticii, principiile şi sarcinile concrete, locul şi legătura ei cu alte ramuri ştiinţifice, formând astfel o veritabilă introducere în domeniu şi o imagine idealizată a ştiinţei în cauză.

Astfel, pornind de la reflectarea obiectivă a realităţii materiale, este de asemenea indicat un ansamblu de idei îndrumătoare, un sistem primar de cunoştinţe teoretice, care reprezintă, în esenţă, teorii particulare „extrase" din conţinutul celor trei compartimente şi care servesc drept călăuză în elaborarea metodelor, a mijloacelor şi procedeelor practice respective, ce ţin de tehnica, tactica şi metodica criminalistică.

În această ordine de idei, pot fi menţionate teoria privind formarea urmelor infracţiunii, a identificării şi diagnosticării criminalistice, a modului de pregătire, comitere şi tăinuire a infracţiunii, a versiunilor şi planificării investigaţiilor criminalistice, a altor teorii criminalistice ce au o importanţă metodologică pentru celelalte compartimente şi care, la rândul lor, se diversifică odată cu dezvoltarea ştiinţei.

Din cele expuse rezultă că structura acestui compartiment este alcătuită din trei blocuri de cunoştinţe: 1) bazele scientologice ale criminalisticii. 2) bazele metodologice ale criminalisticii. 3) sistemul de teorii criminalistice particulare.

Deci, după cum sublinia şi fondatorul acestui compartiment, R. Belkin, teoria generală a criminalisticii constituie un sistem de principii conceptuale, noţiuni şi categorii, definiţii şi conexiuni ce interpretează obiectul ştiinţei în ansamblu [58, p.42].

Părţile constituente ale ştiinţei în cauză se fondează, la rândul lor, pe principii şi metode concrete de analiză a infracţiunilor şi a activităţilor criminalistice de cercetare a acestora, aşa cum se observă din cele ce urmează.

***2**. Tehnica criminalistică* prezintă un ansamblu de cuno-

ştinţe ştiinţifice cu caracter sintetic, în baza cărora se elaborează metode, procedee şi diverse tehnici, destinate colectării, examinării şi utilizării informaţiei cu semnificaţie criminalistică. Sub aspect practic, ea cuprinde tot arsenalul de mijloace şi metode destinat colectării şi analizei materialelor de probă.

Compartimentul este structurat în două părţi:

2.1. Tezele generale ale tehnicii criminalistice în care se abordează noţiunea, sistemul şi sarcinile ei, clasificarea, principiile, formele şi condiţiile de aplicare a metodelor şi mijloacelor tehnico-criminalistice, noţiunea şi conţinutul conceptului de asistenţă tehnico-criminalistică a descoperirii şi cercetării infracţiunilor, precum şi alte aspecte tehnico–ştiinţifice.

2.2. Mijloacele tehnico-criminalistice, procedeele şi metodicile de lucru cu materialele de probă.

Fundamentul acestui compartiment îl formează atât datele unor ştiinţe tehnice, cât şi naturale, incluse în mai multe subramuri considerate astăzi tradiţionale: fotografia criminalistică, înregistrarea audio şi video. cercetarea criminalistică a urmelor (traseologice. a materialelor, substanţelor şi articolelor. odorologice şi fonoscopice). cercetarea criminalistică a armelor şi urmelor acestora. cercetarea criminalistică a documentelor. gabitoscopia criminalistică. asistenţa informaţională a activităţilor criminalistice.

O direcţie relativ nouă de cercetare a acestui compartiment poate fi considerată cercetarea criminalistică a informaţiei computerizate şi a mijloacelor-suport ale acesteia, a dispozitivelor şi substanţelor explozive ş.a.

3. *Tactica criminalistică* constituie, de asemenea, un sistem de teze ştiinţifice şi recomandaţii practice, elaborate în baza dezvăluirii şi studierii legităţilor din sfera organizării, planificării şi efectuării urmăririi penale şi judiciare, menit

să optimizeze procesul de investigație a infracțiunilor, realizat în condiții de împotrivire reală sau potențială, directă sau indirectă din partea unor subiecți şi organe cu interese deosebite de cele ce preocupă organele de urmărire penală.

Tactica criminalistică este alcătuită la fel ca şi compartimentul sus-menționat, din două părți:

3.1. Tezele generale ale tacticii criminalistice ce includ atât problematica obiectului, structurii, sarcinilor şi principiilor tacticii, cât şi bazele ştiințifice ale organizării activităților de urmărire penală, precum:

- planificarea cercetării infracțiunilor.
- tactica interacțiunii organelor de urmărire penală cu cele operative de investigație, precum şi cu subdiviziunile de expertiză şi criminalistică.
- valorificarea sprijinului maselor largi de populație, a mijloacelor mass-media în activitatea de prevenire, descoperire şi cercetare a infracțiunilor.
- teoria criminalistică privind versiunile criminalistice.
- teoria criminalistică privind situațiile de urmărire penală.
- teoria criminalistică privind procedeele tactice aplicate în activitatea de urmărire penală.
- teoria criminalistică privind operațiile şi combinațiile tactice.
- teoria criminalistică privind decizia tactică a organului de urmărire penală ş.a.

3.2. Tactica pregătirii, a efectuării şi fixării rezultatelor acțiunilor de urmărire penală, indicate în Codul de procedură penală, la care pot fi catalogate: cercetarea la fața locului (art. 118). audierea persoanelor (art.104-112. 153). confruntarea (art. 113). verificarea declarațiilor la locul infracțiunii (art. 114). prezentarea spre recunoaştere (art. 116. 117). exa-

minarea corporală (art. 119). examinarea cadavrului (art. 120). reconstituirea faptei (art. 122). experimentul în procedura de urmărire penală (art. 123). efectuarea percheziției (art. 125-131). ridicarea de obiecte sau documente (art. 126-131). examinarea şi ridicarea corespondenței sechestrate (art. 134). tactica utilizării cunoştințelor de specialitate (constatarea tehnico-ştiințifică şi medico-legală, reglementată de art. 139-141 şi efectuarea expertizei prevăzută de art.142-152).

În literatura de specialitate autohtonă există şi alte păreri cu privire la sistemul acțiunilor de urmărire penală. În această listă sunt incluse şi punerea bunurilor sub sechestru, prezentarea materialelor de urmărire penală părților antrenate în proces, comunicarea despre dispunerea expertizei, comunicarea raportului de expertiză sau a declarației că nu poate prezenta concluzii, alte activități procesuale [46, p. 123-124], față de care există unele rezerve precum că toate acestea au calitatea acțiunii de urmărire penală.

O interpretare atât de largă pune, de fapt, semnul egalității între acțiunile de urmărire penală şi acțiunile procesuale.

În opinia noastră, nu toate acțiunile procesuale prezintă acțiuni de urmărire penală, întrucât nu toate urmăresc scopul de a colecta, examina şi aprecia probele judiciare în urma efectuării lor – criteriu esențial de delimitare a acestora [47, p. 23]. Spre exemplu, punerea bunurilor sub sechestru, care are un anumit scop, indicat expres în lege - de a asigura repararea prejudiciului cauzat de infracțiune sau eventuala lor confiscare şi nu administrarea probelor ca atare.

Trezeşte îndoieli că şi celelalte activități, indicate mai sus, pot să răspundă exigențelor față de acțiunea de urmărire penală, chiar şi prin prisma altui criteriu invocat, pe bună dreptate, în literatura de specialitate – învingerea unei rezistențe, împotriviri din partea unor persoane cu interese deo-

sebite de cele ce preocupă organele de urmărire penală [46, p. 17]. Spre exemplu, este puțin probabil că trebuie să învingem împotrivirea cuiva în cazul „comunicării despre faptul că expertul nu poate prezenta concluzii" sau al „comunicării materialelor de urmărire părților în proces".

În sensul larg al cuvântului, „tactica" drept mod de acțiune, credem, poate fi folosită cu precădere doar în cazul în care apare necesitatea de a depăşi rezistența cuiva sau la ceva. În afara unor conflicte de interese, reale sau potențiale, directe sau indirecte în atingerea unor scopuri de către subiecți, scade şi necesitatea de tactică a acțiunii de urmărire penală. Acestea trebuie privite doar ca acțiuni procesuale, care au ca scop obținerea de informație inițială pentru realizarea altor acte de urmărire penală. Acestea nu sunt legate direct de administrarea probelor şi pot prezenta fie măsuri de căutare ale organului de urmărire, fie alte măsuri (cu caracter profilactic, tehnico-organizatoric etc.), cuprinse organic de cercetarea diverselor cauze penale, realizate de către ofițerul de urmărire penală. În astfel de situații, în unele publicații este pe drept folosit un nou termen, introdus recent în aparatul categorial al criminalisticii – tehnologia [58] (spre exemplu, tehnologia colectării mostrelor pentru comparație, tehnologia interceptării comunicărilor etc.).

Revenind la problema discutată, trebuie subliniat faptul că, pornind de la principiile contradictorialității, ale echității şi egalității armelor ce se implementează în practica de urmărire penală şi în dezbaterile judiciare, se cer a fi menționate şi unele direcții ce necesită a fi elaborate şi perfecționate mai profund. Se are în vedere tactica utilizării cunoştințelor criminalistice de specialitate de către consumatorii principali ai criminalisticii – procurorul, ofițerul de urmărire penală, avocatul.

În concluzie, din cele relatate observăm că tactica crimi-

nalistică se sprijină pe experiența pozitivă a practicii de cercetare a infracțiunilor, având menirea să adapteze la necesitățile actului concret de investigație prevederile psihologiei judiciare, ale logicii, eticii profesionale, sferei despre organizarea ştiințifică a muncii, teoriei adoptării deciziilor ş.a. O atare tactică asigură aplicarea cu randament maxim a metodelor şi mijloacelor tehnice în cadrul cercetărilor, marcând astfel legătura strânsă între tehnica şi tactica criminalistică.

4. *Metodica criminalistică* (metodica cercetării anumitor genuri şi grupuri de infracțiuni) – ultimul compartiment ce sintetizează cunoştințele tehnicii şi tacticii criminalistice prin prisma împrejurărilor unor categorii de infracțiuni concrete. În cadrul acestei despărțituri se elaborează strategia tuturor activităților criminalistice de cercetare a infracțiunilor. Anume aici se analizează legitățile organizării şi efectuării actelor de investigație a cauzelor penale în scopul elaborării unui ansamblu de recomandări şi indicații metodice, argumentate ştiințific şi sprijinite pe experiența pozitivă a practicii, vizând optimizarea cercetării cazurilor de omor, a violurilor, furturilor, tâlhăriilor, accidentelor de circulație ş.a.m.d. Deci, sistemul de „metodici particulare" scoate în evidență trăsăturile specifice de cercetare a anumitor genuri şi grupuri de infracțiuni determinate de natura faptelor, de modul concret în care acestea se săvârşesc şi alte împrejurări, manifestându-se ca produs final al ştiinței criminalistica.

Structura metodicii este divizată asemănător cu compartimentele de tehnică şi tactică în două blocuri de cunoştințe:

4.1. Tezele generale ale metodicii criminalistice consacrate cercetării bazelor metodologice ale compartimentului (obiectul, sarcinile, principiile, sursele şi legăturile ei cu alte ramuri), precum şi fundamentele ştiințifice ale organizării

descoperirii, cercetării şi prevenirii infracţiunilor, care include diverse teorii şi teze ştiinţifice privind urmărirea penală a persoanelor ce au comis infracţiuni:

- teoria criminalistică privind organizarea cercetării infracţiunilor.
- teoria criminalistică privind metodicile particulare de cercetare a infracţiunilor.
- teoria caracteristicii criminalistice a infracţiunilor.
- clasificarea criminalistică a infracţiunilor.
- teoria criminalistică privind programarea (algoritmizarea) cercetării infracţiunilor ş.a.

4.2. Metodicile criminalistice particulare de cercetare a anumitor genuri şi grupuri de infracţiuni reprezintă elementul final al ştiinţei. Ele sunt structurate în ansambluri de sfaturi ştiinţific argumentate cu caracter tipizat, utile pentru cercetarea genurilor de infracţiuni ce sunt, de regulă, consfinţite în legea penală. Majoritatea metodicilor particulare de cercetare cuprind o serie de elemente structurale:

- caracteristica criminalistică a genului de infracţiuni.
- împrejurările ce urmează a fi stabilite.
- particularităţile planificării şi alcătuirii programului de cercetare.
- particularităţile tacticii de pregătire şi realizare a celor mai importante acţiuni de urmărire penală în etapa iniţială, dar şi în cea ulterioară de investigaţie.
- particularităţile de pregătire şi înfăptuire a activităţilor de profilaxie de către organele de urmărire penală în cadrul cercetării diverselor categorii de infracţiuni.

Cele patru compartimente ale ştiinţei, menţionate mai sus, servesc ca reper pentru structurarea disciplinei de studiu ce cuprinde, pe lângă cele arătate, şi unele date istorice despre disciplina în cauză, despre personalităţile crimina-

Sistemul cursului de criminalistică

Fundamente teoretice şi metodologice

- Istoria apariției şi dezvoltării ştiinței criminalistica
- Criminalistica – ştiință şi disciplină de studiu
- Activitatea infracțională şi activitatea de investigație a acesteia ca obiecte de studiu ale ştiinței criminalistica
- Identificarea şi diagnostica criminalistică ş.a.

Tehnica criminalistică

- ▪ Teze generale privind tehnica criminalistică
- Tehnica de calcul în structura tehnicii criminalistice
- Fotografia, înregistrarea video şi audio criminalistică
- Traseologia criminalistică
- Armologia criminalistică
- Documentologia criminalistică
- Gabitoscopia criminalistică
- Asistența informațională a cercetării infracțiunilor (Înregistrarea criminalistică) ş.a.

Tactica criminalistică

- ▪ Teze generale privind tactica criminalistică
- Tactica cercetării la fața locului. Examinarea corporală
- Tactica audierii persoanelor în procesul penal
- Tactica percheziției şi ridicării de obiecte şi documente
- Tactica experimentului în procedura de urmărire penală
- Tactica prezentării spre recunoaştere
- Tactica reconstituirii faptei
- Tactica utilizării cunoştințelor de specialitate ş.a.

Metodica criminalistică

- ▪ Teze generale privind metodica criminalistică
- Metodica cercetării crimelor de omor
- Metodica cercetării violurilor
- Cercetarea sustragerilor de bunuri din avutul proprietarului săvărşte prin furt, jaf şi tîlhărie
- Metodica cercetării escrocheriilor
- Metodica cercetării infracțiunilor de corupere
- Metodica cercetării accidentelor rutiere
- Particularitățile cercetării infracțiunlor comise de grupuri organizate de infractori ş.a.

listice marcante, despre polemica ştiinţifică în lucrările de specialitate, dar şi în cadrul simpozioanelor de profil etc., cuprinse, de regulă, în prima parte a cursului. Cursul de criminalistică tinde să cultive ascultătorilor un mod de gândire criminalistică combinativă, necesară soluţionării problemelor practice situative ce apar în procesul de descoperire, cercetare şi prevenire a infracţiunilor. Pe lângă aceasta, însuşirea cursului presupune obţinerea de către studenţi a unui ansamblu de cunoştinţe şi deprinderi necesare stabilirii şi probării unor fapte juridice la general.

Criminalitatea, la fel ca şi moartea sau boala, este teribilă, măsurile de protecţie nicicând nu o vor învinge, exact tot aşa cum cea mai puternică dezvoltare a igienei nu va înlătura moartea şi bolile.
F. LISZT

Să ai curajul să-ţi foloseşti mintea proprie.
I. KANT

Adevărurile trecute sub tăcere devin otrăvitoare.
F. NIETZSCHE

§5. Caracterul criminalisticii moderne, locul ei în sistemul ştiinţelor

Ca să obţinem o imagine mai clară despre ştiinţa în discuţie, despre izvoarele acestui domeniu de cunoaştere este necesar a determina, pe lângă obiectul, sarcinile, sistemul, metodele ei, şi natura acestei ştiinţe.

Astăzi, după natura cunoştinţelor ce fac obiectul de studiu, în mod tradiţional, toate ştiinţele se clasifică în naturale, tehnice şi umanistice.

La cele naturale se atribuie ramurile ce studiază natura în diversele sale manifestări: matematica, fizica, chimia, astronomia, biologia, medicina, psihiatria, meteorologia, genetica ş.a.

Ştiinţele tehnice cuprind domeniile ce se ocupă cu studiul metalelor, tehnologia, cibernetica tehnică, rezistenţa materialelor, electrotehnica ş.a.

În fine, domeniile umanistice tratează problematica aspectelor sociale: istoria, pedagogia, psihologia, sociologia, ştiinţele juridice, ştiinţele economice, filologia, politologia, organizarea ştiinţifică a muncii ş.a.

Clasificarea sus-menţionată a ştiinţelor după obiectul de studiu, în opinia unor autori, este considerată oarecum convenţională [32, p. 93], întrucât unele ştiinţe particulare ocupă o poziţie intermediară, la hotarul a două sau mai multe ramuri. Spre exemplu, informatica, ce se ocupă cu studiul prelucrării informaţiei prin mijlocirea sistemelor cibernetice de calcul, a matematicii, logicii ş.a. sau ecologia, care se ocupă cu studiul interacţiunii dintre organisme şi mediul lor de viaţă, plasată la intersecţia biologiei, ştiinţelor juridice şi economice, medicinei, matematicii etc. La fel de incerte sunt şi poziţiile biochimiei, biologiei moleculare, chimiei fizice sau invers – fizicii chimice etc.

Dacă luăm în calcul şi procesele de „difuziune” sau „expansiune” a metodelor, noţiunilor şi mijloacelor de cunoaştere a unor ştiinţe extrapolate în cadrul altora, devine clar cât de complexă este natura cunoştinţelor contemporane, ceea ce complică şi posibilitatea de stabilire a caracterului ştiinţelor particulare.

Problemă determinării naturii criminalisticii pe parcursul dezvoltării şi consolidării acestui domeniu pluridisciplinar s-a discutat în repetate rânduri în paginile literaturii de specialitate.

Datorită faptului că, la formarea arsenalului său de metode şi mijloace, criminalistica apelează la realizările mai multor ramuri, cunoştinţele ei se structurează în două nuclee distincte: tehnico-naturalist şi juridic. Din acest motiv, de-a lungul istoriei sale de dezvoltare şi existenţă, această problemă a fost tratată în mod diferit.

Considerată drept ramură tehnică, aplicată din momentul separării sale de la ştiinţa procesual penală (H. Gross, R. Reiss, A. Veingardt ş.a.), în multe ţări occidentale, criminalistica este privită şi astăzi, după cum s-a menţionat, ca o disciplină de factură tehnică-naturalistă.

Savanţii criminalişti din Rusia prerevoluţionară (S. Tregubov, I. Iakimov) nu aveau o imagine clară despre caracterul acestei ştiinţe.

În spaţiul fostei URSS, concepţia privind natura criminalisticii a suferit, pe parcursul anilor, mai multe schimbări. În prima etapă de evoluţie, criminalistica sovietică era tratată, de asemenea, ca ştiinţă pragmatică, utilitară (G. Manns, G. Gromov) sau ca ramură nejuridică (E. Ziţer, B. Şaver) [A se vedea: 11, p. 7]. Adepţii acestei orientări au reuşit astfel să argumenteze necesitatea autonomizării şi delimitării criminalisticii de celelalte ştiinţe juridice, în primul rând, de procedura penală, în sânul căreia ea s-a cristalizat. Prezentând, la început, multe trăsături progresiste această idee avea ulterior să frâneze dezvoltarea de mai departe a criminalisticii, îndeosebi a compartimentelor de tactică şi metodică, fapt ce a condus la revederea viziunilor în cauză.

Practic, la începutul anilor '50 ai sec. XX, au apărut două concepţii distincte: una – potrivit căreia criminalistica este o ştiinţă pur juridică. alta – precum că ea are un caracter complex juridic şi tehnic, exprimată mai clar de către P. Tarasov-Rodionov. Acest savant a evidenţiat două direcţii de acţiune a ştiinţei în cauză: prima - descoperirea şi cercetarea infracţiunilor, a doua – expertizarea probelor materiale [11, p. 10-13]. În urma unor discuţii aprinse desfăşurate în literatura de specialitate în această perioadă, a precumpănit părerea precum că criminalistica este totuşi o ramură a ştiinţelor juridice. Aceasta a fost susţinută de mai mulţi criminalişti: S. Mitricev, A. Vinberg, V. Tanasevici, la care s-au alăturat A. Vasiliev, N. Terziev, S. Golunski, R. Belkin. În sprijinul ei se aduceau o serie de raţionamente, dintre care amintim principalele:

- criminalistica este o ştiinţă juridică, întrucât obiectul general şi obiectul special de studiu se află în sfera fenomenelor juridice.

- criminalistica prezintă o ştiinţă juridică, deoarece funcţia ei primordială şi sarcinile soluţionate de către ea ţin de domeniul juridic al activităţii organelor de stat, de procesele juridice (urmărirea penală, dezbaterile judiciare).

- toate recomandaţiile practice, elaborate de criminalistică, au un caracter strict juridic, se fondează pe lege şi corespund literei şi spiritului legii.

- caracterul juridic al criminalisticii se manifestă prin funcţia sa juridico-normativă în calitate de ramură a ştiinţelor juridice, sub influenţa căreia multe recomandaţii criminalistice se includ în structura normelor de drept.

- criminalistica este legată de mai multe ştiinţe – atât umanistice, cât şi tehnice, dar aceste conexiuni au, preponderent, un caracter particular şi local, pe când baza sau „sursa de alimentare" pentru criminalistică o constituie dreptul, ştiinţele juridice, practica de anchetă şi de expertiză.

- istoriceşte, criminalistica s-a desprins tocmai din adâncurile ştiinţei juridice – procesual penale [14, p. 37].

Până la începutul anilor '90 ai sec. XX, conceptul juridic privind natura criminalisticii, acreditat în spaţiul fostei URSS, părea incontestabil şi nu a fost supus unor revizuiri semnificative.

Dar, în ultimele decenii ale sec. XX, unii savanţi – filozofi şi scientologi (M. Trifonov, F. Lazarev), analizând influenţa progresului tehnico-ştiinţific şi a proceselor de integrare a cunoştinţelor, au semnalat apariţia unor noi tipuri de ştiinţe – „metise", necunoscute sistemului tripartit al ramurilor clasice şi anume:

1) sintetice, apărute la intersecţia a două sau mai multor domenii, drept rezultat al extrapolării ideilor şi a metodelor unora în structura altora (biochimia, psihofarmacologia, biologia moleculară, chimia fizică ş.a.).

2) integrative, ce prezintă un nou tip de abstracții, necunoscut științelor clasice, valabile pentru procesele de orice natură materială, indiferent de sfera lor de acțiune (cibernetica, semiotica, teoria informației, teoria sistemelor ş.a.).
3) complexe, ca urmare a apropierii domeniilor care, anterior, se deosebeau evident după conținut şi metodele de cercetare (scientologia, studierea de ansamblu a omului, a biosferei, a cosmosului ş.a.) [Citat după: 38, p. 71].

În baza acestor idei, unul dintre cei mai fideli susținători ai conceptului juridic al criminalisticii, R. Belkin, a pus la îndoială adevărul raționamentelor puse la baza conceptului juridic al criminalisticii şi şi-a reevaluat poziția față de felul acestei discipline, considerând-o astăzi știință sintetică ce înglobează cunoştințe din mai multe domenii.

El conchide că științele sintetice sunt de două feluri:

1) formate în cadrul uneia din clasele științelor după sistemul tradițional tripartit.

2) formate din materiile științelor ce aparțin diferitelor clase.

Pornind de la aceasta, profesorul R. Belkin a propus operarea unor rectificări şi precizări în clasificarea tradițională a științelor, care, în opinia acestui savant, pot fi prezentate astfel:

Tabelul nr.1

Clasificarea științelor [14, p. 36]

Științe umaniste	**Științe naturale**	**Științe tehnice**	**Științe hibrid**
Sociologia	Fizica	Teoria mecanismelor şi a maşinilor	Științele sintetice
Științele juridice	Chimia	Electrotehnica...	Științele integrale

Ştiinţele economice...	Biologia...	Rezistenţa materialelor	Ştiinţele complexe
Ştiinţele sintetice	Ştiinţele sintetice	Ştiinţele sintetice	

Explicând apariţia „ştiinţelor-hibrid", R. Belkin scrie: „Dacă ştiinţa sintetică apare la hotarul ştiinţelor ce aparţin la una şi aceeaşi clasă, spre exemplu, umanistice, atunci ea trebuie să rămână în aceeaşi clasă, cu dreptul de unitate structurală de sine stătătoare. Însă, dacă ştiinţa sintetică apare la intersecţia diferitelor clase, aşa cum are loc, mai cu seamă la formarea ştiinţelor integrale şi complexe, atunci în clasificarea tradiţională trebuie adăugată încă o verigă, a patra, ce include toate cele numite metaforic de către savanţii scientologi „ştiinţe–hibrid" [14, p. 36].

Prin urmare, o astfel de tratare a caracterului ştiinţei a permis autorului să catalogheze criminalistica în rândul celor sintetice din clasa a patra a clasificării tradiţionale şi adăugite de către el. Adepţii acestei opinii consideră că, sub influenţa progresului tehnico-ştiinţific, în criminalistică s-au acumulat prea multe cunoştinţe „străine", de factură tehnico-naturalistă, care au pătruns în adâncurile materiei criminalisticii, de aceea ea încetează a mai rămâne o ştiinţă pur juridică, transformându-se în ştiinţă sintetică.

Acest punct de vedere este împărtăşit şi de alţi criminalişti [20, p. 13]. Cele mai însemnate raţionamente contra naturii juridice a criminalisticii au fost formulate mai explicit de către însuşi R. Belkin în una dintre ultimele sale lucrări [14, p. 38-42]. Pe scurt, acestea se reduc la următoarele:

- nu toate legităţile ce constituie obiectul criminalisticii sunt cuprinse de universul juridic. De exemplu, legităţile mecanismului formării urmelor de împuşcătură rămase pe tub sau pe glonţ în cazul folosirii armei de foc la comiterea unui

omor. Acestea nu diferă prin nimic de legităţile mecanismului creării unor astfel de urme în cazul tragerilor de tir.

- este greu a considera criminalistica ştiinţă juridică în baza analizei sarcinilor ei, deoarece elaborarea metodelor şi mijloacelor de descoperire, cercetare şi prevenire a fenomenului infracţional ţine şi de alte domenii, de pildă – medicina legală, psihiatria judiciară, care nu-şi schimbă din acest motiv caracterul lor naturalist. Fără îndoială, există probleme pur juridice soluţionate de ştiinţa criminalistică, însă acestea nu epuizează conţinutul lor.

- nu toate recomandaţiile furnizate de criminalistică pot fi apreciate drept juridice. Bunăoară, unele sfaturi ce privesc detectarea, fixarea şi ridicarea urmelor de mâini, de încălţăminte, de instrumente etc..

- nu poate fi acceptată nici teza că relaţiile criminalisticii cu ramurile tehnice şi ştiinţele naturii au un caracter local. Succesele importante ale criminalisticii contemporane datorează tocmai integrării cuceririlor acestor ramuri în aria justiţiei. Viaţa demonstrează cu prisosinţă că, nemaivorbind de tehnica criminalistică, lărgirea posibilităţilor tacticii şi metodicii ei se află în dependenţă directă de valorificarea realizărilor informaticii, ale psihologiei, teoriei adoptării deciziilor, organizării ştiinţifice a muncii şi a altor ramuri ale ştiinţei şi tehnicii contemporane.

Aceste teze, destul de convingătoare la prima vedere, au fost analizate detaliat şi respinse în lucrările cunoscuţilor savanţi criminalişti N. Iablokov, I. Vozgrin ş.a. [11, p. 8-14. 32, p. 96-97].

În ce ne priveşte, credem că criminalistica, după structura cunoştinţelor sale, pe bună dreptate, prezintă o ştiinţă de natură sintetică ce integrează şi contopeşte cunoştinţe pluridisciplinare: filozofice, metodologice, ştiinţifico-organi-

zatorice, juridice, tehnice, naturaliste. Spre exemplu, teoria generală are un caracter scientologic (filozofic-metodologic). tehnica criminalistică conține un ansamblu de cunoştințe sintetice, în baza cărora se elaborează metode, procedee şi diverse tehnici, destinate colectării, examinării şi utilizării probelor în procesul de investigație şi prevenire a infracțiunilor. tactica şi metodica criminalistică, de asemenea, conțin cunoştințe cu caracter natural, tehnic şi umanistic.

S-ar părea că, din acest punct de vedere, adică al structurii cunoştințelor ce fac obiectul de studiu al criminalisticii, este greu a cataloga criminalistica la una din grupele claselor tradiționale, întrucât ea se află la intersecția acestora. Conținutul ei se îmbogățeşte în permanență nu numai prin valorificarea realizărilor ştiințelor clasice, precum fizica, chimia, biologia, dar şi a celor ce se consolidează în ultimul timp, cum ar fi electronica, informatica, cibernetica, ce conțin, de altfel, de asemenea, cunoştințe sintetice. Practic, toate mijloacele utilizate în diverse ramuri ale tehnicii criminalistice se sprijină pe realizările altor ştiințe tehnice, naturale, umaniste, ceea ce le atribuie, de asemenea, un caracter sintetic.

Însă, ca oricare altă ştiință, criminalistica are componenta sa de bază, „nucleul" juridic, transmis genetic de către ştiința maternă, de la care ea s-a desprins, în cazul nostru – procedura penală – ramură a ştiințelor juridice. Fără o astfel de temelie, orice ştiință se transformă într-o formațiune amorfă, incapabilă să se manifeste ca entitate în raport cu alte domenii de cunoaştere şi să ocupe un anumit loc în clasificatorul tradițional al ştiințelor.

Chiar tehnica criminalistică, ce acumulează în cea mai mare măsură realizările progresului tehnico-ştiințific, este doar convențional distanțată de normele de drept: în primul rând, ca să elaboreze mijloace şi metode tehnice, ea trebuie să generalizeze şi să studieze practica de urmărire penală şi

cea judecătorească, experienţa altor organe de ocrotire a normelor de drept ca să cunoască necesităţile reale ale acestora. în al doilea rând, elaborarea şi utilizarea mijloacelor tehnice trebuie sincronizată cu legislaţia în vigoare ce stabileşte admisibilitatea şi limitele aplicării acestora în procesul penal. în al treilea rând, toate metodele şi mijloacele sale pot fi recomandate doar după o verificare şi aprobare de către practica de urmărire penală. în fine, aplicarea unor mijloace este prevăzută expres de legea procesual penală, în alte cazuri, ea decurge din scopurile procesului penal sau nu contravine esenţei acestuia.

Deci, acest cadru juridic, legat de elaborarea şi aplicarea mijloacelor tehnico-criminalistice, nu clatină baza juridică a cunoştinţelor ei structurale.

Mai mult, pornind de la prevederile scientologiei, în cazul integrării excesive în materia oricărei ştiinţe a datelor altui domeniu, natura celei dintâi, de regulă, nu se schimbă şi aici intră în acţiune procesele de diferenţiere a cunoştinţelor, adică de desprindere a acestor cunoştinţe „străine" ce au obţinut o „masă critică" într-o ştiinţă aparte. De exemplu, în criminalistica contemporană, practic s-a terminat procesul de „maturizare" a expertizei judiciare ca disciplină de sine stătătoare, ce reprezintă, de asemenea, un „aliaj" de cunoştinţe din diverse domenii [11, p.14].

Drept un alt criteriu important de determinare a naturii criminalisticii poate servi sfera aplicării practice a „produsului" ei ştiinţific, adică apartenenţa acestei ştiinţe la o anumită dimensiune practică a omului. În acest sens, criminalistica a fost, este şi va fi un domeniu chemat să contribuie, prin metodele şi mijloacele sale, la descoperirea, cercetarea şi prevenirea infracţiunilor. În afara acestei practici de combatere a infracţionalităţii, criminalistica îşi pierde destinaţia sa de bază, de aceea, deşi prezintă o ştiinţă sintetică după

conținut, ea rămâne o disciplină din categoria celor juridice speciale, întrucât elementul definitoriu în acest „aliaj” de cunoştințe îl constituie cele juridice, care cimentează totalitatea de componente, servind la descoperirea, cercetarea şi prevenirea infracțiunilor.

Totodată, trebuie menționat faptul că problema determinării caracterului criminalisticii nu prezintă doar o problemă pur teoretică. Aprecierea ei ca ştiință nejuridică va clătina fundamentele ei metodologice, va conduce neapărat la diminuarea rolului său în pregătirea cadrelor de jurişti în instituțiile de învățământ specializat din țară. Natura ei juridică nu împiedică deloc procesele de integrare în ea a datelor altor ştiințe. Criminalistica a fost şi va rămâne o disciplină de bază în rândul celor ce formează temelia instruirii juridice contemporane.

Locul criminalistici în sistemul ştiințelor juridice se observă mai clar din tabelul de mai jos.

Tabelul nr.2

Clasificarea ştiințelor juridice

Ştiințe general-teoretice	**Ştiințe ramurale**	**Ştiințe interramurale**	**Ştiințe speciale**
Teoria statului şi dreptului	Dreptul constituțional	Dreptul bancar	Criminalistica
Istoria statului şi dreptului	Dreptul penal	Dreptul antreprenorial	Psihologia judiciară
Filozofia dreptului	Dreptul civil	Dreptul privat	Criminologia
Sociologia dreptului ş.a.	Dreptul procesual penal ş.a.	Dreptul afacerilor ş.a.	Activitatea operativă de investigații ş.a.

Caracterul juridic al criminalisticii îşi găseşte confirmare şi în particularităţile legăturii criminalisticii cu alte ştiinţe implicate în realizarea actului de Justiţie (drept penal, drept procesual penal, criminologie, medicină legală, psihologie judiciară etc.), ea oferind instrumente ştiinţifice eficiente de soluţionare a diverselor cauze. Legătura lor este marcată de obiectul comun de studiu – criminalitatea în ansamblu şi faptele infracţionale concrete.

O legătură mai pronunţată se observă între criminalistică şi *dreptul procesual penal,* cea dintâi elaborând procedee şi reguli tactice pentru o realizare mai eficientă a activităţilor de urmărire penală, cea din urmă stabilind limitele şi condiţiile de aplicare a acestor reguli şi recomandaţii la înfăptuirea acţiunilor de urmărire penală, competenţele participanţilor privind utilizarea metodelor şi mijloacelor criminalistice.

Nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că între aceste ştiinţe există şi raporturi de „rudenie", criminalistica cristalizându-se ca ştiinţă în adâncurile procedurii penale la sfârşitul sec. XIX.

Observăm că, actualmente, cunoştinţele criminalistice de specialitate sunt utilizate tot mai frecvent şi în domeniile procedurii civile, administrative, în soluţionarea litigiilor economice.

Cu dreptul penal, această legătură se manifestă prin urmărirea unui scop comun – realizarea politicii penale. Studiind acţiunile ce constituie infracţiuni, dreptul penal determină elementele constitutive ale acestora, prilej pentru care criminalistica elaborează procedee şi mijloace ce contribuie la descoperirea şi cercetarea lor. Datele dreptului penal privind stadiile activităţilor infracţionale, vinovăţia, participaţia şi alte momente sunt puse la baza elaborării versiunilor de urmărire penală, a metodicilor de cercetare a cauzelor

concrete, a creării caracteristicilor criminalistice ale genului de infracţiuni ş.a.

Relaţii trainice există între criminalistică şi *criminologie.* Acestea rezidă în faptul că parametrii criminologici ai fenomenului infracţional în ansamblu (starea, dinamica, structura etc.) demonstrează nu numai nivelul eficacităţii practice a utilizării mijloacelor şi cunoştinţelor criminalistice de specialitate, dar şi eventualele puncte şi direcţii de aplicare a unor astfel de metode şi mijloace în scopul descoperirii şi cercetării infracţiunilor. Elaborarea procedeelor criminalistice de profilaxie a infracţiunilor este sprijinită, în mare parte, pe teoria criminologică de prevenire a fenomenului infracţional. Cu ajutorul mijloacelor criminalistice se curmă şi se previn multe infracţiuni în etapa de pregătire.

Raporturi strânse există şi cu *teoria activităţii operative de investigaţii* – disciplină care a apărut în sânul criminalisticii, separându-şi obiectul şi metodele sale distincte pe la mijlocul anilor '60 ai sec. XX. Legătura constă în faptul că la elaborarea problemelor tacticii şi metodicii criminalistice se ia în calcul potenţialul activităţii operative de investigaţii şi, dimpotrivă, dezvoltarea acesteia din urmă se sprijină pe recomandaţiile criminalisticii. Odată cu adoptarea Legii RM „Cu privire la activitatea operativă de investigaţii" nr. 45-XIII din 12.04.1994 (republicată în „Monitorul Oficial" al R. Moldova nr. 11-13 din 31.01.2003), aceste legături s-au întărit graţie reglementării juridice a posibilităţii utilizării datelor obţinute din surse conspirative în calitate de probe judiciare.

Cu *medicina legală,* legătura se manifestă pe mai multe planuri. De exemplu, în cazul asasinatelor, al sinuciderilor, violurilor, cunoştinţele criminalistice ajută la stabilirea circumstanţelor şi a modului de comitere a acestor fapte, iar medicina legală contribuie la determinarea naturii leziunilor

de pe corpul victimei, a vechimii lor etc. În cazurile accidentelor de circulaţie, ale infracţiunilor săvârşite cu aplicarea armelor de foc, se dispun frecvent expertize complexe medico-legale şi criminalistice.

Este greu de închipuit criminalistica contemporană detaşată de astfel de domenii de cunoaştere ca *filozofia, logica, etica, psihologia judiciară*, care stau la temelia teoriei generale şi a metodologiei acestei ştiinţe. În baza categoriilor filozofice, s-a creat şi teoria generală a criminalisticii, teoriile doctrinare ale acesteia, metodologia criminalisticii, care determină legităţile în baza cărora se elaborează metodele, mijloacele şi recomandaţiile criminalisticii.

Etica este o ştiinţă despre morală, spiritualitate, despre sistemul de norme şi reguli de conduită în societate şi prezintă un principiu călăuzitor în criminalistică. Morala se manifestă drept un criteriu de admisibilitate a recomandaţiilor criminalistice, aceasta este luată în considerare la elaborarea conduitei ofiţerului de urmărire penală, a lucrătorului operativ, a judecătorului în activitatea de colectare, cercetare şi utilizare a probelor, ceea ce reprezintă etica profesională a acestora – deontologia. Toate mijloacele, metodele şi recomandaţiile criminalisticii trebuie să corespundă principiului legalităţii, dar, în acelaşi timp, şi cerinţelor eticii. Aceste principii nu pot fi contrazise, la fel ca şi principiul legalităţii şi cel al oportunităţii. Oportun în criminalistică este recunoscut doar ceea ce este legal şi tot ce este legal trebuie să fie şi moral, deontologic [14, p. 92].

În criminalistică sunt sintetizate şi contopite realizările multor altor ştiinţe cu caracter tehnic şi natural, pentru a fi puse în slujba Justiţiei, în scopul aflării adevărului în cazurile instrumentate. De observat însă că dezvoltarea criminalisticii şi procesele de integrare a ştiinţelor conduc şi la efecte

diametral opuse – metodele şi mijloacele criminalistice tot mai des se aplică în alte domenii de preocupare umană - arheologie, artă, activitate bancară etc.

Bibliografie şi note

1. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд. переп. с изд.1908 г. М.: ЛексЭст, 2002.
2. DEX., ed. a II-a. Bucureşti: Univers enciclopedic. 1998.
3. Криминалистика: Учебник для вузов. Под ред. проф. А. Ф. Волынского. М: Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 2002.
4. Гросс Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд. переп. с изд. 1908 г. М.: ЛексЭст, 2002.
5. Белкин Р., Краснобаев Ю. О предмете советской криминалистики. Правоведение, 1967, № 4.
6. Белкин Р. Предмет советской криминалистики //Криминалистика. Под. ред. Р. Белкина, Г. Зуйкова. М., 1968.
7. Криминалистика. Под ред. д-ра юрид. наук, проф. В. А. Образцова. М.: Юрист, 1997.
8. Образцов В. А. Криминалистика: Курс лекций. М.,1996.
9. Эксархопуло А. Предмет и система криминалистики. Проблемы развития на рубеже XX-XXI веков. СПб.: Издательский дом СпбГУ, 2004.
10. Citat după: Эксархопуло А. Предмет и система криминалистики. Проблемы развития на рубеже XX-XXI веков. СПб.: Издательский дом СпбГУ, 2004.
11. Яблоков Н. П., А. Ю. Головин. Криминалистика: природа и система. М.: Юристъ, 2005.
12. Волчецкая Т. Криминалистическая ситуалогия: Монография Под. ред. Н. П. Яблокова. Москва. Калининград. ун-т. Калининград, 1997.

13. Баев О. Я. Основы криминалистики: курс лекций. М.: Экзамен, 2001.
14. Белкин Р. С.Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. М.: Издательство НОРМА, 2001.
15. La scrierea acestui paragraf ne-am sprijinit pe unele date şi idei publicate în: Предмет, природа и задачи криминалистики в зарубужных странах. Криминалистика: Учебник для вузов. А. В. Волынский, Т. В. Аверьянова, И. Л. Александрова и др.. Под ред. проф. А. Ф. Волынского. М.: Закон и право, ЮНИТИ-ДАНА, 1999.
16. Citat după: Криминалистика: Учебник. Под ред. Корухова Ю. ., Коломацкого В. Г. М.: Академия МВД СССР, 1984.
17. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. Новое изд., перепеч. с изд. 1925 г. М.: ЛексЭст, 2003.
18. Шавер Б. Предмет и метод советской криминалистки. Социалистическая законность, 1938, №6.
19. Citat după: Бахин В. П. Предмет науки криминалистики. Лекция. Киев, 1999.
20. Криминалистика: Учебник. Под ред. проф. А. Г. Филиппова (отв. редактор) и проф. А. Волынского. М.: изд-во «СПАРК», 1998.
21. Криминалистика: Учеб.пособие. А. В. Дулов, Г. И. Грамович, А. В. Лапин, и др.. Под ред. А. В. Дулова. Мн.: ИП «Экоперспектива», 1998.
22. Spre exemplu: Hotărârea Guvernului RM „Cu privire la programul de stat de combatere a criminalităţii şi corupţiei pentru anii 2003-2005" nr. 1693 din 27.12.2002. Monitorul Oficial al R. Moldova, Nr. 185-189 din 31.12.2002.
23. Курс криминалистики. Общая часть. Отв. ред. В. Е. Корноухов. Юрист, 2000.
24. Zamfirescu N. Consideraţii formale asupra sistemului criminalisticii. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, Bucureşti, 2001, nr. 4.
25. Doraş S. Criminalistica. Vol. 1. Tehnica criminalistică. Chişinău: „Ştiinţa", 1996.

26. Alecu Gh. Criminalistică. Curs universitar. Constanța, 2004.
27. Cârjan L. Tratat de criminalistică. Bucureşti, 2005.
28. Gheorghiță M. Noțiunea, obiectul şi sistemul criminalisticii, în Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii. Bucureşti, 2004, nr. 2. În opinia noastră, sintagma „Introducere în criminalistică" poate fi folosită doar pentru a marca un compartiment al cursului de criminalistică, însă nu şi a compartimentului ştiinței criminalistica.
29. Gheorghiță M. Criminalistica. Partea I. Introducere în criminalistică. Chişinău, 1995.
30. Белкин Р. С. Курс криминалистики: учеб. пособие для вузов. 3-е изд., дополненное. М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001.
31. Эксархопуло А. Науковедческие основы криминалистики. Криминалистика. Под ред. Т. А. Седовой, А. А. Эксархопуло. СПб.: Издательство «Лань», 2001.
32. Возгрин И. А. Введение в криминалистику. История, основы теории, библиография. СПб.: издательство "Юридический центр Пресс", 2003.
33. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. М., Норма, 2005.
34. Волынский А. Ф. След берет…наука. Правительственный вестник, № 33 (59). М., Август, 1990.
35. Бахин В. П. Предмет науки криминалистики. Лекция. Киев, 1999.
36. Белкин Р. С. О природе криминалистической науки. Труды Академии МВД РФ. М., 1996.
37. A se vedea tot în acest sens: Бабаева Э. У. Проблемы теории и практики преодоления противодействия уголовному преследованию. Монография. М. "Юрлитинформ", 2006.
38. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза. Курс общей теории. М., Норма, 2007.
39. Citat după: E. Stancu. Tratat de Criminalistică. Ediția a II-a revăzută şi adăugită. Bucureşti, 2002, p. 10.
40. Legea RM „Cu privire la expertiza judiciară" nr. 1086-XIV din 23.06.2000. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 144-145/1056 din

16.11.2000. Legea RM „Cu privire la activitatea operativă de investigaţie" nr. 45-XIII din 12.04.1994, republicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 11-13 din 31.01.2003. Legea „Cu privire la statutul ofiţerului de urmărire penală" nr.333 din 10.11.2000. Monitorul Oficial nr.195 din 22.12.2006.

41. Art. 1 al Legii RM „Cu privire la expertiza judiciară" nr. 1086-XIV din 23.06.2000. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 144-145/1056 din 16.11.2000 cu modificările prin Legea nr. 371 din 29.12.05.
42. Ghid de expertize judiciare. Inst. Rep. de Expertiză Judiciară şi Criminalistică: M. Gheorghiţă, Z. Brega.... coord.: Mihail Gheorghiţă. Ch.: ÎI „Angela Levinţa", 2005.
43. Dicţionarul explicativ al limbii române. Ediţia a II-a. Univers enciclopedic. Bucureşti, 1998.
44. Bercheşan V., Ruiu M. Tratat de tehnică criminalistică. Little Star. Bucureşti, 2004.
45. Silvestru A. Dincolo de imposibil. Aforisme. Ed. „Prut Internaţional", 2007.
46. Gheorghiţă M. Tezele generale ale tacticii criminalistice: Mat.şt.-didactic. Ch.: Arc, 2004.
47. Osoianu T. Desăvârşirea reglementării actelor de urmărire penală în procesul penal al Republicii Moldova (monografie). Chişinău, 2000.
48. Citat după: Fombonne J. La criminalistique. Presses Universitaires de France. Paris, 1996.
49. Криминалистика: информационные технологии доказывания. Учебник для вузов. Под ред. В. Я. Колдина. М.: Зеркало-М., 2007.
50. Белкин Р. С. Курс криминалистики. Т. 1. М., 1997.
51. Fombonne J. La criminalistique. Presses Universitaires de France. Paris, 1996.
52. Cecaldi P. La criminalistique. Paris: PUF, 1976.
53. Баев О. Я. Российская криминалистика начала XXI в.: направления развития, современные проблемы. Вестник криминалистики. Вып. 1. М.: СПАРК, 2000.
54. Криминалистика: Учебник. Отв. ред. Н.П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2005.
55. Golubenco Gh. Urmele infracţiunii (Teoria şi practica examinării la faţa locului). Chişinău: Garuda-art, 1999.

56. A se vedea: www.armorforensics.com.
57. Вестник криминалистики. Вып. 1(3). М.: СПАРК, 2002.
58. Аверьянова Т., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под ред. профессора Р. С. Белкина. М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА. М., 1999.
59. Gheorghiță M. Tactica cercetării la fața locului. Material şt. didactic. Chişinău: Î.I. "Angela Levința", 2004.
60. Бахин В. П., Карпов Н. С., Цымбал П. В. Преступная деятельность: понятие, характеристика, принципы, изучение. Монография. Киев, 2001.
61. Хижняк Д. С. Процессуальные и криминалистисеские проблемы развития тактики следственных действий. М.: «Юрлитинформ», 2004.

Date biografice succinte despre unii reprezentanți ai științei criminalisticii naționale

GHEORGHIȚĂ Mihail, doctor habilitat în drept, profesor universitar, savant remarcabil în probleme de tactică şi metodică criminalistică, s-a născut la 4 iulie 1948 în Floreşti, Ungheni.

După absolvirea şcolii de 8 ani din or. Ungheni, îşi face studiile la şcoala profesional-tehnică din s. Corbul, r. Donduşeni, la specialitatea electrician, pe care o termină în 1965. Din 1966 până în 1968, îşi satisface serviciul militar în Armata Sovietică. După demobilizare, munceşte la uzina chimică din or. Ungheni, apoi – în Comitetul raional al comsomolului Ungheni. La recomandația acestui comitet, pleacă la studii la Şcoala Superioară a Comitetului Securității de Stat a URSS (CSS URSS), pe care o absolveşte cu brio în 1974.

Întors la baştină, munceşte ca anchetator, anchetator superior în organele securitäii de stat. În 1978 se înscrie prin corespondență la aspirantura Şcolii Superioare a CSS URSS din Moscova. Din 1981 este trasferat cu serviciul în aparatul central al CSS URSS ca anchetator pe cazuri excepționale, în cadrul căreia se ocupă concomitent cu implementarea calculatoarelor în organele practice de anchetă ale acestei instituții.

Animat de posibilitățile enorme ale tehnologiilor compiuterizate, optează pentru activitatea didactică şi revine la catedra de criminalistică a CSS URSS, unde, alături de cunoscuții criminalişti Z. Kirsanov, Iu. Mihailov crează un laborator specializat în acest sens, pregăteşte şi predă cursul „Cibernetica în criminalistică", publică peste 15 lucrări științifice pe această temă. Sub îndrumarea profesorului V. Akimov, în 1989 susține teza de doctor în drept pe tema „Metodica

cercetării contrabandei", avându-l ca oponent pe profesorul I. Panteleev.

Întors în Republica Moldova, este numit în funcția de prim-vicerector al Academiei de Poliție „Ștefan cel Mare", post care i-a permis să-și manifeste din plin inițiativa și experiența sa în munca organizatorică de fondare a acestei instituții de învățământ la etapa ei incipientă. Cercetările științifice desfășurate aici în materie de investigare a infracțiunilor săvârșite de structuri criminale organizate și publicarea unor lucrări valoroase în domeniul criminalisticii i-au permis să obțină, în anul 1993, gradul de conferențiar universitar.

După pensionarea sa din MAI al RM, activează consecutiv ca prim-vicerector la ULIM, consilier prezidențial, prim-vicerector la Institutul de Științe Reale din Moldova, avocat experimentat, director al Institutului de Expertiză Judiciară și Criminalistică de pe lângă Ministerul Justiției. În această perioadă, prin lucrările sale de profil, încununate cu susținerea în premieră a tezei de doctor habilitat la specialitatea criminalistică (2001), inițiativa consistentă de a organiza, promova și reprezenta criminalistica națională la diverse evenimente științifice, a contribuit la consolidarea cunoștințelor criminalistice în țara noastră și la afirmarea științei autohtone pe plan internațional.

Astăzi, obținând gradul didactic de profesor al catedrei Drept penal a facultății de Drept a ULIM (2006), M. Gheorghiță desfășoară o activitate prodigioasă pe segmentul didactic și științific, acordând atenție prioritară la pregătirea cadrelor de doctori-cercetători în ramura criminalisticii, procedurii penale și expertizei judiciare. Este membru al Seminarului Științific Interuniversitar de profil „Drept penal", membru al Consiliului de experți a CNNA, profilul „Drept", membru al Consiliului științific al revistei „Criminalistica" (România), a colegiilor de redacție „Legea și viața", „Avocatul poporului".

Autor a peste 120 de lucrări ştiinţifice, dintre care cele mai însemnate: 1) Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования. Monografie. Chişinău: Universitatea de Stat din Moldova – Institutul Ştiinţelor Reale, 1998. 2) Criminalistica. Partea I. Introducere în criminalistică. Chişinău. 1995. 3) Tezele generale ale tacticii criminalistice: Mat. şt.-didactic. Ch.: Arc, 2004. 4) Tactica cercetării la faţa locului. Material şt.-didactic.-Ch., 2004. 5) Tactica reţinerii bănuitului, învinuitului. ULIM.- Ch.: S.n., 2004 (Tipogr. Elena V.I.). 6) Ghid de expertize judiciare / Inst. Rep. de Expertiză Judiciară şi Criminalistică: M. Gheorghiţă, Z. Brega.... coord.: Mihail Gheorghiţă.-Ch.: Î.I. „Angela Levinţa", 2005.

DORAŞ Simion, doctor în drept, conferenţiar universitar, specialist în domeniul teoriei şi practicii expertizei criminalistice, cercetător şi pedagog strălucit, s-a născut la 19 aprilie 1929 în com. Cojuşna, jud.Lăpuşna, într-o familie de ţărani.

După absolvirea şcolii medii în 1950, la recomandaţia procuraturii din or. Străşeni, pleacă la studii în or. Leningrad (astăzi Sankt Petersburg), la şcoala de anchetatori cu durata de 2 ani din cadrul Procuraturii USSR. Aici, în anul 1951 se înscrie pentru studii în paralel şi la facultatea de drept a Universităţii de Stat din Leningrad.

Obţinând diploma de anchetator în anul 1952, începe activitatea practică în organele procuraturii din r. Vulcăneşti, însă după 2 ani de lucru şi o importantă acumulare de experienţă practică, revine la studii în or. Leningrad, unde absolveşte cu succes în anul 1955 facultatea de drept. A activat până în 1957 în acest mare centru economic, ştiinţific şi cultural al Rusiei.

Întors la baştină, îşi continuă munca în organele teritoriale ale procuraturii republicii: or. Bălți, r. Râşcani, r. Cărpineni, r. Donduşeni.

O dată cu înfiinţarea Laboratorului de expertiză judiciară pe lângă Universitatea de Stat din Chişinău, în 1963, este angajat ca cercetător superior al acestui laborator, specializânduse în domeniul expertizelor criminalistice (traseologia, cercetarea tehnică a documentelor, scrisului şi semnăturii ş.a.).

În 1968, î-şi începe activitatea pedagogică, la început ca lector asistent, apoi, din 1970, ca lector superior la catedra Drept penal, procedură penală şi criminalistică a facultății de drept a Universităţi de Stat din Chişinău.

Dornic de a se perfecţiona în profesia sa de expert criminalist, cercetător şi cadru didactic universitar, S. Gh. Doraş urmează studiile la doctorantura Universităţii de Stat din or. Odessa (Ucraina) sub îndrumarea ştiinţifică a reputatului savant criminalist V. Kolmakov, încununate cu susţinerea în anul 1973 a tezei de doctor în drept pe problema cercetării scrisului şi a vorbirii în scris în actele executate în limba română. Acest spirit de autoperfecţionare l-au făcut să urmeze în continuare diverse stagii în organele practice ale procuraturii republicii (1983), în Laboratorul Central de cercetări ştiinţifice în domeniul expertizei judiciare din Moscova (1989).

Ulterior, rezultatele remarcabile pe tărâmui practic şi ştiinţific i-au permis acestui savant să obţină, în 1981, titlul didactic de conferenţiar universitar, să ocupe diverse posturi de conducere la facultate, să devină unul dintre specialiştii de vază ai criminalisticii naţionale. Cu concursul substanţial al acestui cercetător, la facultatea Drept a USM, a fost utilat cabinetul de tactică şi metodică criminalistică, laboratorul de expertiză judiciară, poligonul criminalistic, realizate alte

inițiative importante pentru pregătirea juriștilor de înaltă calificare, dar și a cadrelor științifice de profil.

Dintre cele peste 30 de lucrări științifice și metodico-didactice, mai importante sunt: Criminalistica. V.I. Ch: Știința, 1996. Criminalistica. V. II, Ch: Tipografia Centrală, 1999.

POHIS Mihail, doctor în drept, jurist emerit al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, născut la 16 aprilie 1925, într-o familie de țărani din s. Tâmkovo, r. Kodâm, aflat la acea perioadă în cadrul RASSM, în componența Ucrainei. În 1935, se mută împreună cu familia în or. Tiraspol, absolvind școala medie generală.

În timpul celui de-al doilea război mondial, la vârsta de 19 ani, este înrolat în Armata Sovietică și trimis pe front. Fiind rănit și demobilizat din armată, se întoarce la Chișinău și pînă în anul 1948 face studii la școala juridică cu durata de doi ani.

Începând cu această perioadă, aproape 17 ani, muncește în organele procuraturii RSSM în funcția de anchetator, anchetator superior în secțiile raionale ale republicii, mai apoi, timp de 23 de ani, se află în postul de procuror criminalist superior în Procuratura Generală.

Activănd în funcția de anchetator, a cercetat zeci de cauze penale, multe dintre ele de mare ecou la acea perioadă (dosarul penal privind sustragerea de bunuri de la combinatul de carne și de la combinatul de mătase din or. Bender, uzina de lacuri și vopsea din or. Chișinău ș.a.).

Ca procuror criminalist, a depus multe eforturi pentru implementarea în practica cercetării infracțiunilor a metodelor și mijloacelor tehnico-științifice, stabilind legături strânse cu Institutul Procuraturii din URSS, cu instituțiile unionale de expertiză judiciară. Cu concursul acestui prac-

tician experimentat, a fost utilat unul din primele cabinete-tip de criminalistică din cadrul Procuraturii USSR, pe baza căruia se realiza perfecţionarea continuă şi reciclarea procurorilor din republică.

Cu participarea nemijlocită a acestui procuror criminalist experimentat, au fost descoperite zeci de omoruri, comise în circumstanţe neclare.

Munca practică îndelungată a îmbinat-o armonios cu cercetările ştiinţifice. Sprijinindu-se pe materialele autohtone, la doctorantura Institutului Procuraturii USSR, secţia cu frecvenţă redusă, a pregătit şi a susţinut teza de doctorat pe tema „Particularităţile cercetării omorurilor, însoţite de dezmembrarea cadavrului".

Deşi a ieşit la pensie la vârsta de 61 de ani, a ţinut să transmită experienţa acumulată viitorilor jurişti de la facultatea de Drept a USM, activând în calitate de lector superior şi titular al disciplinei criminalistica şi al altor cursuri de strictă specialitate.

Dintre cele peste 20 de lucrări ştiinţifice publicate, preponderent în revistele unionale «Социалистическая законность», «Следственная практика», mai semnificativă este lucrarea fundamentală «Руководство по расследованию убийств». М., Юрид. лит. 1977 (în calitate de coautor), care nu şi-a perdut valoarea ştiinţifică nici până la ora actuală.

***TELEUCĂ Alexandru* (1936-2005),** doctor în drept, conferenţiar universitar, născut în Cepeleuţi, Edineţ, într-o familie de ţărani moldoveni.

După absolvirea în anul 1954 a şcolii medii din Grinăuţi, Edineţ şi satisfacerea serviciului militar în Armata Sovietică (1955-1958), în 1959 susţine examenele de admitere

la facultatea de Drept a Universității de Stat din Chişinău, pe care o absolveşte în 1964.

În luna august a aceluiaşi an este angajat în calitate de lector asistent la catedra de drept penal şi procesual penal a facultății de Drept a aceleiaşi Universități.

Trei ani mai târziu, în 1967, ocupă postul de lector superior, evidențiindu-se prin cercetările sale ştiințifice în domeniul criminalisticii vizavi de tema tezei de doctorat: „Cercetarea încălcărilor regulilor tehnicii de securitate în gospodăria sătească", efectuate sub conducerea cunoscutului profesor N. Iablokov, cercetător la catedra de criminalistică a Universității de Stat din Moscova.

După o serie de stagii în subdiviziunile procuraturii republicii, la facultatea de perfecționare a cadrelor didactice din Moscova, alături de criminalişti de primă mărime din Rusia, cum ar fi Koldin V., Polevoi N., Vasiliev A., publică o serie de articole ştiințifice, iar în 1977 susține teza de doctorat şi obține gradul ştiințific de doctor în drept. Un an mai târziu, este ales prin concurs în funcția de şef al catedrei Drept procesual penal şi criminalistică.

Interesele ştiințifice ale acestui savant şi pedagog nu au vizat numai criminalistica, dar şi Dreptul procesual penal, predând la facultate „Teoria probelor", un curs special interdisciplinar.

Dintre cele peste 17 lucrări ştiințifice mai importante sunt: 1) Расследование преступных нарушений охраны труда в сельском хозяйстве. М., 1977 (coautor). 2) Уголовно-правовая борьба с преступными нарушениями правил безопасности труда в сельском хозяйстве. Monografie. Chişinău, Ed. „Ştiința", 1982.

***ZABUNOV Dumitru* (1941-1996)**, doctor în drept, conferenţiar universitar, născut în Tvardiţa, Ceadâr-Lunga, într-o familie de ţărani bulgari.

Rămas orfan la vârsta de 5 ani, este crescut şi educat până la atingerea majoratului (1959) în diverse case de copiii din ţară. După absolvirea şcolii medii generale, se înscrie la facultatea de chimie a Universităţii de stat din Chişinău, pe care, după un an de studii, este nevoit să o lase din cauza dificultăţilor materiale. Din 1961 până în 1964 îşi satisface serviciul militar în Armata Sovietică, după care munceşte la construcţia căilor ferate din regiunea Tiumen (Rusia).

Întors în ţară, din 1967 şi până în 1972 urmează studiile la facultatea de Drept a Universităţii de Stat din Chişinău, după absolvirea căreia este angajat în câmpul muncii în calitate de asistent la catedra Procedură penală şi criminalistică a aceleiaşi facultăţi.

Un an mai târziu (1973), se înscrie la doctorantură la Universitatea de Stat din Moscova, la specialitatea Criminalistică, pe care o absolveşte cu succes în 1976, susţinând teza de doctor în drept pe tema „Metoda de măsurare în practica judiciară de anchetă".

Prestigioasa diplomă de doctor îi permite să opteze pentru activitatea didactică şi, la 28 decembrie acelaşi an, este încadrat ca lector titular pentru disciplina Criminalistică în statele de personal ale catedrei Procedură penală şi criminalistică a Universităţii de Stat din Chişinău.

Animat de dorinţa de a-şi exercita cât mai bine profesia, D. Zabunov urmează, în paralel cu activitatea didactică, o serie de stagii în organele Procuraturii republicii, având ocazia de a lucra alături de cunoscuţi procurori criminalişti autohtoni, precum M. Pohis, O. Bîţco, S. Şcreabaci, A. Magdaliuc ş.a., în unităţile de expertiză ale Ministerului de

Interne din ţară, făcând şi un schimb vast de experienţă didactică cu profesori de la alte instituţii de învăţământ superior specializat, inclusiv cu cei de la catedra Criminalistică a Universităţii de Stat din Moscova – savanţii criminalişti de prima mărime din Rusia: Koldin V., Polevoi N., Gherasimov V., Samâgin L. ş.a.

Calităţile personale şi profesionale deosebite ale acestui savant şi pedagog i-au permis să ocupe consecutiv posturile de lector superior, conferenţiar universitar, şef de catedră, prodecan al facultăţii de Drept, pe care le-a exercitat cu pasiune, devotament şi dăruire de sine.

Interesele sale ştiinţifice, pe lângă problematica criminalistică, s-au extins şi asupra domeniilor Eticii profesionale, Statisticii judiciare, elaborând în acest sens o serie de cursuri teoretice şi practice, îndrumare metodice pentru studenţi.

Din cele peste 15 lucrări ştiinţifice din ramura criminalisticii, mai semnificative sunt: Измерение как метод в криминалистике и судебное доказывание. М., 1977. Criminalistica şi accidentele rutiere // Legea şi viaţa. nr. 11-12, Chişinău, 1991.

Structura şi tematica orientativă a cursului de criminalistică

Însuşirea cursului de criminalistică urmăreşte scopul de a dezvolta studenţilor o gândire criminalistică combinativă pe baza unui sistem de cunoştinţe, deprinderi şi priceperi de aplicare a mijloacelor tehnice, procedeelor tactice şi recomandaţiilor metodice în activitatea de descoperire, cercetare şi prevenire a infracţiunilor.

Buna însuşire a cursului de către studenţi presupune întâi de toate familiarizarea de ansamblu cu tematica orientativă a Programei cursului, consecutivitatea studierii compartimentelor şi temelor respective.

Priceperea de a lega materialul teoretic cu practica organelor judiciare, cu normele dreptului penal şi procesual penal, actele normative departamentale, colaborarea strânsă cu cadrele didactice de profil şi, nu în ultimul rând, studierea unui volum suplimentar de surse ştiinţifice specializate, vor asigura succesul în asimilarea materiei acestei generoase discipline – Criminalistica.

Nr. temei	COMPARTIMENTUL, TEMA
	I. FUNDAMENTE TEORETICE ŞI METODOLOGICE
1.	Istoria apariţiei şi dezvoltării ştiinţei criminalistica
2.	Criminalistica – ştiinţă şi disciplină de studiu
3.	Activitatea infracţională şi activitatea de investigaţie a acesteia ca obiecte de studiu ale ştiinţei criminalistica
4.	Identificarea şi diagnostica criminalistică

	II. TEHNICA CRIMINALISTICĂ
5.	Teze generale privind tehnica criminalistică
6.	Tehnica de calcul în structura tehnicii criminalistice
7.	Fotografia, înregistrarea video şi audio în criminalistică
8.	Cercetarea criminalistică a urmelor (Traseologia criminalistică)
9.	Cercetarea criminalistică a armelor, materiilor explosive şi a urmelor acestora (Armologia criminalistică)
10.	Cercetarea criminalistică a documentelor (Documentologia criminalistică)
11.	Identificarea criminalistică a persoanelor după semnalmentele exterioare (Gabitoscopia criminalistică)
12.	Asistența tehnică informațională a descoperirii şi cercetării infracțiunilor (Înregistrarea criminalistică)
	III. TACTICA CRIMINALISTICĂ
13.	Teze generale privind tactica criminalistică
14.	Tactica cercetării la fața locului. Examinarea corporală
15.	Tactica audierii persoanelor în procesul penal
16.	Tactica percheziției şi ridicării de obiecte şi documente
17.	Tactica experimentului în procedura de urmărire penală
18.	Tactica prezentării spre recunoaştere
19.	Tactica utilizării cunoştințelor de specialitate în activitatea de cercetare a infracțiunilor

	IV. METODICA CRIMINALISTICĂ
20.	Teze generale privind metodica criminalistică
21.	Metodica cercetării omorului
22.	Metodica cercetării violului
23.	Cercetarea sustragerilor de bunuri din avutul proprietarului săvârşite prin furt, jaf şi tâlhărie
24.	Metodica cercetării escrocheriilor
25.	Metodica cercetării infracțiunilor de corupere
26.	Metodica cercetării accidentelor rutiere
27.	Particularitățile cercetării infracțiunilor comise de grupuri organizate de infractori
28.	Cercetarea infracțiunilor ecologice ş.a.

Lista unor acte normative şi surse ştiinţifice de specialitate ce pot fi utilizate în procesul de studiere a cursului de criminalistică

I. Legi, acte normative şi documente oficiale

1. Constituţia Republicii Moldova adoptată la 29.07.1994. Monitorul Oficial al R. Moldova nr.1 din 12.08.1994 (cu modificări şi completări la 01 septembrie 2005).
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Chişinău, 2006. Monitorul oficial nr.104-110 din 07.06.2003.
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, Chişinău, 2004.
4. Codul penal al Republicii Moldova. Chişinău. 2002. Monitorul oficial nr.128-129 din 13.09.2002.
5. Legea RM "Cu privire la expertiza judiciară" nr. 1086-XIV din 23.06.2000. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 144-145/1056 din 16.11.2000.
6. Legea RM "Cu privire la înregistrarea dactiloscopică de stat" nr. 1549-XV din 19.12.2002. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 14-17 din 07.02.2003.
7. Legea RM "Cu privire la sistemul informaţional integral automatizat de evidenţă a infracţiunilor, a cauzelor penale şi a persoanelor care au săvârşit infracţiuni" nr. 216-XV din 29 mai 2003. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 170-172 din 08.08.2003.
8. Legea RM "Cu privire la activitatea operativă de investigaţii" nr.45-XIII din 12.04.1994, republicată în Monitorul Oficial al R. Moldova nr.11-13 din 31.01.2003.
9. Legea RM "Privind activitatea nestatală de depistare-protecţie" nr.47-XIII din 12.04.1994. Monitorul Oficial al

R. Moldova nr. 2/1 din 25.08.1994, modificată prin legea nr.41-XVI din 04.06.1998.

10. Legea „Cu privire la statutul ofițerului de urmărire penală" nr. 333 din 10.11.2006. Monitorul Oficial nr.195 din 22.12.2006.
11. Legea „Cu privire la arme" nr.563 din 19.10.2001. Monitorul Oficial nr.4/43 din 8.09.1994.
12. Hotărârea Guvernului RM "Cu privire la Centrul Național de Expertiză Judiciară de pe lângă Ministerul Justiției" nr. 1052 din 12.09.2006.
13. Hotărârea Guvernului "Cu privire la Registrul de stat al experților judiciari atestați" nr. 1147 din 22 septembrie 2003. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 208-210 din 03.10.2003.
14. Hotărârea Guvernului RM "Despre aprobarea Regulamentului cu privire la obținerea, evidența, păstrarea, sistematizarea şi utilizarea informației dactiloscopice şi a listei funcțiilor deținute de persoanele supuse înregistrării dactiloscopice obligatorii" nr.1310 din 31 octombrie 2003.
15. Ord. MAI din RM nr.115 din 12.03.1992 "Cu privire la punerea în aplicare a instrucțiunii vizând activitatea subdiviziunilor de expertiză şi examinări criminalistice ale organelor afacerilor interne ale Republicii Moldova".
16. Ordinul de comun acord al MAI din RM, Ministerului Apărării din RM, Ministerului Securității Naționale din RM, Procuraturii RM nr.170/122/50 din 23.06.1993.
17. Ordinul de comun acord al MAI din RM, Ministerului Apărării din RM, Serviciului de Informații şi Securitate din RM, Procuraturii Generale a RM, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupției, Departamentului Vamal nr. 124/31/19/46/172/ - O/101 din 26.08.2003 privind modul de primire, înregistrare, evidență şi examinare a sesizărilor şi a altor informații despre infracțiuni.

II. Literatura pentru toate temele

Surse criminalistice de bază:

1. Alecu Gh. Criminalistică. Constanța: Ovidius University Press, 2004.
2. Alămoreanu S. Elemente de criminalistică. Cluj-Napoca, Ed. Alma-Mater, 2000.
3. Bercheşan V., Ruiu M. Tratat de tehnică criminalistică. Bucureşti: Little Star, 2004.
4. Buquet A. Manuel de criminalistique moderne. La science et la recherche de la preuve. Paris: Presses Universitaires de France, 2001.
5. Ciopraga A. Criminalistica. Tratat de tactică. Iaşi: Ed. Gama, 1996.
6. Cârjan L. Tratat de criminalistică. Bucureşti: Pinguin book, 2005.
7. Doraş S. Criminalistica. Vol. I. Chişinău: Ştiința, 1996.
8. Doraş S. Criminalistica. Vol. II. Chişinău: Tipografia centrală, 1999.
9. Gheorghiță M. Criminalistica. Chişinău: Muzeum, 1995.
10. Golubenco Gh. Urmele infracțiunii. Teoria şi practica examinării la fața locului. Chişinău: Garuda-Art. 1999.
11. Ionescu L. Criminalistică. Curs universitar. Bucureşti: PRO Universitaria, 2007.
12. Lăpăduşi V., Cârjan L., Gâdea C. Criminalistica. Bucureşti: Almanah, , 2002.
13. Mircea I. Criminalistica. Iaşi: Chemarea, 1992.
14. Stancu E. Tratat de Criminalistică. Ediția a III-a revăzută şi adăujită. Bucureşti: Universul Juridic, 2004.
15. Văduvă N. Criminalistica. Curs universitar de tactică şi metodică. Craiova: Ed. Universitaria, 2004.
16. Аверьянова Т., Белкин Р. С., Корухов Ю. Г., Россинская Е. Р. Криминалистика. Учебник для вузов. Под ред.

профессора Р. С. Белкина. М.: НОРМА-ИНФРА. М., 1999.
17. Криминалистика: Учебник. Отв. ред. Н. П. Яблоков. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Юристъ, 2005.

Biblografie suplimentară pentru fiecare temă aparte:

Tema nr. 1
Istoria apariției şi dezvoltării ştiinței criminalistica

1. Cârjan L. Tratat de criminalistică.Bucureşti: Pinguin book, 2005.
2. Golubenco Gh. Incursiuni în istoria apariției şi consolidării cunoştințelor criminalistice pe plan mondial şi național. Revistă de criminologie, drept penal şi criminalistică, nr. 1-2, 2003.
3. Goludenco Gh., A. Talmațchi. Conceptul de criminalistică în țările dezvoltate. Simpozia professorum (seria Drept). Chişinău: ULIM. 2000.
4. Белкин Р. С., Винберг А. И. История советской криминалистики. М., 1982-1983.
5. Белкин Р. С., История отечественной криминалистики. М.: НОРМА, 1999.
6. Ищенко Е. П., Любарский М. Г. В поисках истины. М., 1986.
7. Кирсанов З. И. Становление и развитие советской криминалистики. Соц. Законность, 1984, № 10, р. 62-63.
8. Thorwald Jurgen. Un secol de luptă cu delincvența. Iaşi: Junimea, 1981.
9. Кочаров Г., Селиванов А. Развитие криминалистики и ее задачи на современном этапе. Соц. Законность, 1968, № 1, р. 32-36.
10. Торвальд Ю. Век криминалистики. Под. ред. Ф. М. Решетникова. 3-е изд. М.: Прогресс,1991.

11. Крылов И. Ф. Были и легенды криминалистики. Л., 1987.
12. Миронов А. У истоков советской криминалистики. Сов. Милиция. 1973. № 9, p. 58-59.

Tema nr. 2
Criminalistica – ştiinţă şi disciplină de studiu

1. Gheorghiţă M. Criminalistica. Chişinău, 1995.
2. Gheorghiţă M. Noţiunea, obiectul şi sistemul criminalisticii. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, nr. 2, 2004 (Bucureşti).
3. Zamfirescu N. Consideraţii formale asupra sistemului criminalisticii. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, nr. 4, 2001 (Bucureşti).
4. Golubenco Gh. О некоторых качественных характеристиках преступности в Республике Молдова как факторах, детерминирующих направления развития криминалистики. Criminological Situation and Security in Society. Materials. vol. II. Chişinău, 9-11 November, 1995.
5. Васильев А., Яблоков Н. Предмет, система и теоретические основы криминалистики. М.: МГУ, 1984.
6. Колдин В. Предмет криминалистики. Сов. государство и право, № 4, 1979, p. 80-84.
7. Селиванов Н. Советская криминалистика: Система понятий. М., 1982, p. 5-28.
8. Эксархопуло А. Основы криминалистической теории. Спб., 1992.
9. Возгрин И. А. Введение в криминалистику: История, основы теории, библиография. СПб.: Юридический центр Пресс, 2003.
10. Яблоков Н. П., А. Ю. Головин. Криминалистика: природа и система. М.: Юристъ, 2005.

11. Белкин Р., Краснобаев Ю. О предмете советской криминалистики. Правоведение, № 4, 1967.

Tema nr. 3
Activitatea infracţională şi activitatea de investigaţie a acesteia ca obiecte de studiu ale criminalisticii ca ştiinţă

1. Gheorghiţă M. Criminalistica. Chişinău. 1995.
2. Golubenco Gh. Urmele infracţiunii (teoria şi practica examinării la faţa locului). Chişinău: Garuda-Art, 1999.
3. Бахин В. П., Карпов Н. С., Цымвал П. В. Преступная деятельность: понятие, характеристика, принципы, изучение. Монография. Киев, 2001.
4. Криминалистика: Учебн. для вузов. А. Ф. Волынский и др. Под ред. проф. А. Ф. Волынского. М.: Закон и право. ЮНИТИ-ДАНА, 1999.
5. Криминалистика. Под ред. проф. В. А. Образцова. М.: Юрист. 1995.
6. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. М.: НОРМА, 2001.
7. Селиванов Н. А., Видонов Л. Г. Типовые версии по делам об убийствах. Спр. пособие. Горький, 1981.
8. Криминалистика: Учеб. пособие. А. В. Дулов и др. Под ред. А. В. Дулова. Мн.: ИП «Экоперспектива», 1998.
9. Криминалистика. Учебн. для вузов. Отв. редактор проф. Н. П. Яблоков. М.:Изд-во БЕК, 1995.
10. Волчецкая Т. С. Криминалистическая ситуалогия: монография. Под ред. проф. Н. П. Яблокова. Калининград, 1997.

Tema nr. 4
Identificarea şi diagnostica criminalistică

1. Gheorghiţă M. Diagnosticarea criminalistică ca premisă a identificării criminalistice. Materialele simpozionului internaţional "Metode şi tehnici de identificare criminalistică", 26-27 octombrie 2005. Bucureşti, 2006.
2. Ionescu L., Sandu D. Identificarea criminalistică. Bucureşti, 1990.
3. Белкин Р. С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для вузов. 3-е изд., дополненное. М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001, р. 414-444.
4. Колдин В. Я. Идентификация при расследовании преступлений. М., 1978.
5. Колмаков В. П. Идентификационные действия следователя. М., 1977. Гл. 1.
6. Корухов Ю. Г. Криминалистическая диагностика при расследовании преступлений. М., 1998.
7. Кyванов В. В. Реконструкция при расследовании преступлений. Караганда, 1978.
8. Кучеров И. Д. Соотношение тождества и различия, Мн., 1968.
9. Лузгин И. М. Расследование как процесс познания. М., 1969.
10. Сегай М. Я. Методология судебной идентификации. Киев, 1970.

Tema nr. 5
Teze generale privind tehnica criminalistică

1. Golubenco Gh. Unele probleme de reglementare procesuală a utilizării metodelor şi mijloacelor tehnico-criminalistice în combaterea criminalităţii, în „Strategia combaterii criminalităţii organizate în Republica Moldova".

Rezumatele conferinţei ştiinţifico practice republicane din 23-24 mai. Chişinău: ARC, 1996.
2. Golubenco Gh. Tehnica criminalistică şi progresul tehnico-ştiinţific. Symposia Professorum, seria Drept. Chişinău, 2002.
3. Golubenco Gh. Tehnica criminalistică: tendinţe actuale, în „Criminalitatea în Republica Moldova: starea, tendinţele, măsurile de prevenire şi de combatere". Materialele conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 18-19 aprilie 2003. Chişinău, 2003.
4. Golubenco Gh. Tehnica criminalistică: concept, tendinţe, obiective. Revista "Criminalistica", nr. 2, 2004 (Bucureşti).
5. Ruiu M. Valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii. Bucureşti: Ed. Little Star, 2003.
6. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики. Криминалистические средства, приемы и рекомендации. М., 1979. Т. 3. Гл. 1-3.
7. Винберг А. И., Малаховская Н. Т. Судебная экспертология (общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз). Волгоград, 1979.
8. Гончаренко В. И. Научно-технические средства в следственной практике. Киев., 1984.
9. Грамович Г. И. Основы криминалистической техники. Минск, 1981. Гл. 1.
10. Грамович Г. И. Научно-технические средства: современное состояние, эффективность использования в раскрытии и расследовании преступлений. Минск, 1999.
11. Ищенко Е. П. Использование современных научно-технических, средств при расследовании уголовных дел. Свердловск, 1985.

Tema nr. 6
Tehnica de calcul în structura tehnicii criminalistice

1. Şerbinescu M., Botoş I., Zamfir I. Law & Crime. Net. Cluj-Napoca, 2003.
2. Криминалистика. Учебник для вузов. Отв. редактор проф. Н. П. Яблоков. М.: Изд. БЕК, 1995.
3. Расследование неправомерного доступа к компьютерной информации. Под ред. Н. Г. Шурухнова. М.: Изд. «Щит-М», 1999.
4. Компьютерные преступления: Способы совершения и раскрытия. Под ред. акад. Б. П. Смагоринского. М.: Право и Закон, 1996.
5. Федоров В. Компьютерные преступления: выявление, расследование и профилактика. Законность, 1994, № 6, p. 44-47.
6. Селиванов Н. А. Проблемы борьбы с компьютерной преступностью. Законность, 1993, №8, p. 36-40.
7. Полевой Н. С. Криминалистическая кибернетика: Теория и практика математизации и автоматизации информационных процессов и систем в криминалистике: Учебное пособие. М.: МГУ, 1989, p.324.
8. Батурин Ю. М., Жодзишский А. М. Компьютерная преступность и компьютерная безопасность. М.: Юрид. лит., 1991, p. 158.
9. Барсуков В. С. Безопасность: технологии, средства, услуги. М.: КУДИЦ-ОБРАЗ, 2001.

Tema nr. 7
Fotografia, înregistrarea video şi audio criminalistică

1. Golubenco Gh., N. Mihalache. Unele particularităţi de fotografiere a locului faptei privind catastrofele aeriene şi alte accidente grave. Symposia professorum. Seria "Drept".

Materialele sesiunii ştiinţifice a ULIM din 4-5 mai 2001. Chişinău, 2001.
2. Colectiv. Fotografia judiciară. Bucureşti. Editura Ministerului de interne. 1992.
3. Ищенко Е. П., Ищенко П. П., Зотчев В. А. Криминалистическая фотография и видеозапись. Учеб.-практ. пособие. Под ред. проф. Е. П. Ищенко. М.: Юристь, 1999.
4. Судебная фотография. Под ред. А. В. Дулова. 2-е изд., испр. и доп. Мн.: Выш. школа, 1978.
5. Агафонов В. В., Филиппов А. Г. Криминалистика: Вопросы и ответы. Уч.пособие. М.: Юриспруденция, 2000.
6. Справочная книга криминалиста. Отв. редактор Н. А. Селиванов. М.: НОРМА, 2000.
7. Леви А. А. Звукозапись в уголовном процессе. М., 1974.
8. Леви А. А., Горелко Ю. А. Звукозапись и видеозапись в уголовном судопроизводстве. М., 1983.

Tema nr. 8
Cercetarea criminalistică a urmelor
(Traseologia criminalistică)

1. Alămoreanu S. Elemente de criminalistică. Cluj-Napoca: Ed. Alma-Mater, 2000.
2. Alămoreanu S., Zamfirescu N. Introducere în interpretarea fenomenologică a urmelor. Cluj-Napoca: Ed. Alma Mater, 2004.
3. Golubenco Gh. Urmele infracţiunii (Teoria şi practica examinării la faţa locului). Garuda-art. Chişinău, 1999.
4. Păşescu Gh., Constantin R. Secretele amprentelor papilare. Ed. Naţional, 1996.
5. Păşescu Gh. Interpretarea criminalistică a urmelor la locul faptei. Ed. Naţional, 2000.

6. Popa Gh. Microurmele – o problemă pentru practica criminalistică. Bucureşti: Ed. Sfinx-2000, 2003.
7. Басалаев А. Н., Гуняев В. А. Следы орудий и инструментов. Л., 1979.
8. Басалаев А. Н., Гуняев В. А. Следы транспортных средств. Л., 1974.
9. Вандер М. Б. Использование микрочастиц при расследовании преступлений. СПб: Питер, 2001.
10. Голдованский Ю. П. Следы рук. М., 1981.
11. Железняк А. С. Материальные следы – важнейший источник криминалистической информации. Омск, 1975.
12. Криминалистическая экспертиза. М., 1968. Вып. 6.
13. Крылов И. Ф. Криминалистическое учение о следах. Л., 1976.
14. Справочная книга криминалиста. Под ред. Н. А. Селиванова. М.: НОРМА, 2000.
15. Федоров Г. В. Одорология: Запаховые следы в криминалистике. Мн.: Амалфея, 2000.

Tema nr. 9
Cercetarea criminalistică a armelor, materiilor explosive şi a urmelor acestora (Armologia criminalistică)

1. Legea „Cu privire la arme” nr. 563 din 19.10.2001. Monitorul Oficial nr. 4/43 din 8.09.1994.
2. Hotărârea Plenului Curţii Supreme de Justiţie nr. 31 “Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea, păstrarea, transportarea, fabricarea, desfacerea ilegală, sustragerea armelor de foc, a muniţiilor şi a substanţelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc şi a muniţiilor” din 9.11.1998.

3. Bercheşan V. Valorificarea ştiinţifică a urmelor infracţiunii. Curs de tehnică criminalistică. Vol. I. Piteşti: Ed. Paralela 45, 1998.
4. Golubenco Gh. Urmele infracţiunii (Teoria şi practica examinării la faţa locului). Chişinău: GARUDA-ART, 1999.
5. Măcelaru V. Balistica judiciară. Bucureşti, 1972.
6. Барсуков В. С. Безопасность: технология, средства, услуги. М., КУДИЦ-ОБРАЗ, 2001.
7. Подшибякин А. С. Холодное оружие. Криминалистическое учение. М., 1997.
8. Моторный В. А. Криминалистическая взрывотехника. М., 2001.

Tema nr. 10
Cercetarea criminalistică a documentelor
(Documentologia criminalistică)

1. Frăţilă A., Păşescu Gh. Expertiza criminalistică a semnăturii. Bucureşti: Naţional, 1997.
2. Sandu D. Falsul în acte. Bucureşti: Lumina Lex, 1994.
3. Constantin R. Grafologie. Bucureşti: Ed. Asab, 2006.
4. Frăţilă A., Constantin R. Expertiza grafică şi raţionamentul prin analogie. Bucureşti: Ed. Texnică, 2000.
5. Ionescu L. Expertiza criminalstică a scrisului. Iaşi: Ed. Junimea, 1973.
6. Аубакиров А. Ф., Виницкий М. И. Криминалистическая экспертиза машинописных текстов. Караганда, 1981.
7. Винберг А. И. Криминалистическая экспертиза письма. М., 1940.
8. Власов В. П. Следственный осмотр и предварительное исследование документов. М., 1961. Крылов И. Ф. В мире криминалистики. Л., 1980, p. 141-195.

9. Криминалистика. Под ред. В. А. Образцова. М., 1995, p. 193-220.
10. Криминалистическая экспертиза. Вып. IV. М., 1966.
11. Кулагин П. Г., Колонутова А. И. Экспертная методика дифференциации рукописей на мужские и женские. М., 1970.
12. Морозов Б. Н. Особенности криминалистического исследования признаков письменной речи. Ташкент, 1985.
13. Соколовский З. М. Оценка заключений криминалистической экспертизы письма. М., 1963. Судебно-почерковедческая экспертиза. М., 1971.
14. Яблоков Н. П. Криминалистическое исследование материалов документов. М., 1961.

Tema nr. 11
Identificarea criminalistică a persoanelor după semnalmentele exterioare (Gabitoscopia criminalistică)

1. Dumitrescu C., E. Gacea. Elemente de antropologie judiciară. Bucureşi, 1993.
2. Quai I. Expertiza urmelor osteologice, în „Tratat practic de criminalistică”, vol. II, Bucureşti, 1978.
3. Riscuţia C. Reconstituirea fizionomiei după craniu, în „Tratat practic de criminalistică”, vol. II, Bucureşti, 1978.
4. Panghe C., Dumitrescu C. Portret vorbit. Ed. Ministerul de Interne, I.G.M., 1974.
5. Самошина З., Криминалистическое отождествление человека по признакам внешности. Москва, 1963.
6. Снетков В. Портретная идентификация личности. Москва, 1968.

Tema nr. 12
Asistența tehnică informațională a descoperirii și cercetării infracțiunilor (Înregistrarea criminalistică)

1. Hotărârea Guvernului RM "Despre aprobarea Regulamentului cu privire la obținerea, evidența, păstrarea, sistematizarea şi utilizarea informației dactiloscopice şi a listei funcțiilor deținute de persoanele supuse înregistrării dactiloscopice obligatorii" nr.1310 din 31 octombrie 2003.
2. Legea RM "Cu privire la sistemul informațional integral automatizat de evidență a infracțiunilor, a cauzelor penale şi a persoanelor care au săvârşit infracțiuni" nr. 216-XV din 29 mai 2003. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 170-172 din 08.08.2003.
3. Legea RM "Cu privire la înregistrarea dactiloscopică de stat" nr. 1549-XV din 19.12.2002. Monitorul Oficial al R. Moldova nr. 14-17 din 07.02.2003.
4. Golubenco Gh. Utilizarea evidențelor criminalistice la cercetarea infracțiunilor. Legea şi viața, nr. 12, 1994.
5. Dispoziția MAI din RM nr. 21/253 din 2001 „Cu privire la formarea şi funcționarea cartotecilor dactiloscopice ale subdiviziunilor tehnico-criminalistice ale MAI din RM".
6. Криминалистика. Учебник для высших учебных заведений. Под ред. проф. А. Г. Филиппова и проф. А. Ф. Волынского, М.: «Спарк», 1998.
7. Волынский А. Ф., Россинская Е. Р. Криминалистическая регистрация. М., 1992.
8. Девиков Е. И., Зуев Е. И., Ищенко Е. П. Криминалистическая регистрация. М., 1987.
9. Информационные массивы ГИЦ в борьбе с преступностью. М., 1992.

10. Оперативно-справочные,оперативно-розыскные,криминалистические и некоторые иные учеты, используемые при раскрытии и расследовании преступлений, М., 1985.

Tema nr. 13
Teze generale privind tactica criminalistică

1. Gheorghiţă M. Tezele generale ale tacticii criminalistice. Chişinău, 2004.
2. Бахин В. П. Следственная практика: проблемы изучения и совершенствования. Киев, 1991.
3. Бахин В. П., Биленчук П. Д., Кузьмичев В. С. Криминалистические приемы и средства разрешения следственных ситуаций. Киев, 1991.
4. Белкин Р. С. Очерки криминалистической тактики. Волгоград, 1992.
5. Быховский И. Е. Процессуальные и тактические вопросы проведения следственных действий. Волгоград, 1977.
6. Васильев А. Н. Следственная тактика. М., 1976.
7. ВасильевА. Н. Тактика отдельных следственных действий. М., 1981.
8. Винберг А. И. О научных основах криминалистической тактики. Правоведение, № 3, 1965.
9. Гаврилов А. К. Раскрытие преступлений (правовые и организационные вопросы). Волгоград, 1976.
10. Гусаков А. Н., Филющенко А. А. Следственная тактика (в вопросах и ответах). Изд. 2-е. Екатеринбург, 1993.
11. Дергай Б. И. Сочетание следственных действий и оперативно-розыскных мер как разновидность тактической операции. Вопр. криминалистики и судебной экспертизы. Вып. 7. Минск, 1980, p. 38-46.

12. Драпкин Л. Я. Основы теории следственных ситуаций. Свердловск, 1987.
13. Дулов А. В., Нестеренко Л. Д. Тактика следственных действий. Минск, 1971.
14. Закатов А. А. Психологические особенности тактики производства следственных действий с участием несовершеннолетних. Волгоград, 1979.

Tema nr. 14

Tactica cercetării la fața locului. Examinarea corporală

1. Gheorghiță M. Tactica cercetării la fața locului. Chişinău, 2004.
2. Golubenco Gh. Cercetarea la fața locului: proiecte şi constatări, în „Ştiința universitară în serviciul progresului uman". Rezumatele conferinței științifico-didactice anuale a ULIM. Chişinău, 22-23 mai 1998.
3. Lăpăduşi V., Popa Gh. Investigarea criminalistică a locului faptei. Bucureşti, 2005.
4. Bercheşan V. Cercetarea la fața locului principal mijloc de probă n procesul penal. Bucureşti, 2006.
5. Rotari A. şi colectiv. Cercetarea la fața locului. Îndrumar metodic. Chişinău: Tipografia centrală, 2002.
6. Tetercev V. et. al. Examinarea medico-legală a cadavrului la fața locului: (material didactic). Ch.: Elan-Poligraf, 2004.
7. Быховский И. Е. Осмотр места происшествия. М., 1973.
8. Вандер М. Б., Корниенко Н. А. Следственный осмотр и предварительное исследование предметов и документов. Л., 1976.
9. Васильев В. А. Психология осмотра места происшествия. Л., 1986.
10. Виницкий Л. В. Теория и практика освидетельствования на предварительном следствии. Караганда, 1982.

11. Грамович Г. И. Особенности осмотра неопознанных трупов. Минск, 1993.
12. Коновалов Е. Ф. Осмотр места происшествия (состояние и перспективы развития). Минск, 1987.
13. Кузнецов П. С. Работа со следами на месте происшествия. Следователь: Теория и практика деятельности. Екатеринбург, 1993.
14. Максутов И. Х. Осмотр места происшествия. Л., 1965.
15. Осмотр места происшествия: Справочник следователя. М., 1979.
16. Попов В. И. Осмотр места происшествия. М., 1959.
17. Торбин Ю. Г. Освидетельствование на предварительном следствии. Под ред. И. М. Лузгина. Минск, 1983.

Tema nr. 15

Tactica audierii persoanelor în procesul penal

1. Convenția împotriva torturii şi a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante, ad. La New York la 10. 12.84.
2. Legea privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor şi a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal, adoptată la 28.01.98 şi publicată în Monitorul Oficial nr.26-27 din 26.03.98.
3. Butoi I., Butoi T. Psihologia interogatoriului judiciar.Bucureşti: Ed. Enmar, 2002.
4. Mircea I. Despre tactica audierii primare a martorului. Jurisprudenția, Cluj-Napoca, 1973.
5. Абдулов М. И., Порубов Я. И., Рагимов И. М., Сулейманов Э. И. Тактика допроса обвиняемого в конфликтной ситуации: Учебное пособие. Баку, 1993.
6. Алексеев А. М. Психологические особенности показания очевидцев. М., 1972.

7. Ароцкер Л. Е. Тактика и этика судебного допроса. М., 1969.
8. Бахарев Н. В. Очная ставка. Уголовно-процессуальные и криминалистические вопросы. Казань, 1982.
9. Васильев А. Н., Карнеева Л. М. Тактика допроса при расследовании преступлений. М., 1970.
10. Доспулов Г. Г. Психология допроса на предварительном следствии. М., 1976.
11. Ефимичев С. П., Кулагин Н. И., Ямпольский А. Е. Допрос. Волгоград, 1978.
12. Закатов А. А. Тактика допроса потерпевшего на предварительном следствии. Волгоград, 1976.
13. Зорин Г. А. Психологический контакт при производстве допроса. Гродно, 1986.
14. Кертес И. Тактика и психологические основы допроса. М., 1965.
15. Порубов Н. И. Научные основы допроса на предварительном следствии. Минск, 1978.

Tema nr. 16

Tactica percheziţiei şi ridicării de obiecte şi documente

1. Drăghici C., Ştefan C. Tactica efectuării percheziţiei şi a ridicării de obiecte şi înscrisuri. Craiova: Ed. Sitech, 2006.
2. Gheorghiţă M. Tactica reţinerii bănuitului, învinuitului. Chişinău, 2004, p. 39-113.
3. Астапкина С, М. Тактика обыска и выемки. М., 1989.
4. Долгинов С. Д. Обыск как средство решения исходной следственной ситуации, în „Исходные следственные ситуации и криминалистические методы их разрешения". Сб. науч. тр. М., 1991.
5. Еникеев М. И., Черных Э. А. Психология обыска и выемки: Практикум по юридической психологии. М., 1986.

6. Закатов А. А., Ямпольский А. Е. Обыск. Волгоград, 1983.
7. Михайлов А. И., Юрии Г. С. Обыск. М., 1971.
8. Попов В. И. Обыск и выемка. М., 1948.
9. Ратинов А. Р. Обыск и выемка. М., 1961.
10. Селиванов Н. А., Юрин Г. С. Экспериментальные исследования различных способов обнаружения тайников, în „Вопр. борьбы с преступностью". Вып. 19. М., 1973, p. 163.
11. Селиванов Н. А., Юрин Г. С. Опыт сравнительного экспериментальногоисследованияразличныхтехнических средств обнаружения тайников. Вопр. борьбы с преступностью. Вып. 22. М., 1975, p. 113-125.

Tema nr. 17

Tactica experimentului în procedura de urmărire penală

1. Tocan L. Experimentul tehnico-ştiinţific – procedeu necesar şi indispensabil în efectuarea expertizelor şi constatărilor tehnico-ştiinţifice. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, nr. 4, 2004 (Bucureşti), p. 9-10.
2. Белкин Р. С. Теория и практика следственного эксперимента. М., 1959.
3. Белкин Р. С. Эксперимент в следственной, судебной и экспертной практике. М., 1964. Глазырин Ф. В., Кругляков А. П. Следственный эксперимент. Волгоград, 1981.
4. Гуковская Н. И. Следственный эксперимент. М., 1958.
5. Ермаков А. С. Комплексное использование научно-технических средств при проведении следственного эксперимента. Криминалистика и судебная экспертиза. Вып. 17. Киев, 1978, p. 49-54.

6. Жукова Н. И., Жуков А. М. Производство следственного эксперимента. Саратов, 1989.
7. Колмаков В. П. Тактика производства следственного осмотра и следственного эксперимента. Харьков, 1956.
8. Костров А. И. Моделирование как метод исследования в криминалистике. Сб.: Совр. достижения науки и техники в борьбе с преступностью. Минск, 1992, p. 52-54.
9. Куванов В. В. Реконструкция при расследовании преступлений. Учеб. пособие. Караганда, 1978.
10. Лузгин И. М. Моделирование при расследовании преступлений. М., 1981.
11. Лузгин И. М. Реконструкция в расследовании преступлений. Волгоград, 1981.

Tema nr. 18
Tactica prezentării spre recunoaştere

1. Гапанович Н. Н. Опознание в судопроизводстве (процессуальные и психологические проблемы). Минск, 1975.
2. Гапанович Н. Н. Опознание в следственной и судебной практике (тактика). Минск, 1978. Гинзбург А. Я. Тактика предъявления для опознания. М., 1971.
3. Комиссаров В. Правомерность и обоснованность предъявления для опознания. Соц. законность, 1978, № 2, p. 58-60.
4. Крикунов А. Е., Маевский А. Ф. Тактика и психологические основы предъявления лица для опознания на предварительном следствии. Киев, 1977.
5. Ларин А., Власов В. Предъявление предметов для опознания. Соц. законность, 1974, № 6, p. 51-52.
6. Подголин Е. Опознание по особенностям голоса и речи. Соц. законность, 1979, № 9, p. 33.

7. Самошина 3. Г. Вопросы теории и практики предъявления для опознания на предварительном следствии. М., 1976.
8. Цветков П. П. Предъявление для опознания в советском уголовном процессе. М., 1962. Эминов В. Использование кинофильмов для опознания. Соц. законность, 1972, №7 (Л.).

Tema nr. 19
Tactica utilizării cunoştinţelor de specialitate în activitatea de cercetare a infracţiunilor

1. Frăţilă A.,Vasilescu D. Concluzia raportului de expertiză criminalistică. Bucureşti: Ed. Continent XXI, 2001.
2. Văduvă N. Expertiza judiciară. Ed. Universitaria. Bucureşti, 2001.
3. Constantin R.,Drăghici P., Ioniță M. Expertizele – mijloc de probă în procesul penal. Bucureşti: Ed.Tehnică, 2000.
4. Ghid de expertize judiciare / Inst. Rep. de Expertiză Judiciară şi Criminalistică: M. Gheorghiță, Z. Brega.... coord.: Mihail Gheorghiță. Ch.: Î.I. „Angela Levința", 2005.
5. Doraş S. Expertiza criminalistică – mijloc eficient de administrare a probelor, inclusiv în cauzele cu minori. Expertiza judiciară în cauzele privind minorii. Ch., 2005.
6. Golubenco Gh. Expertiza judiciară independentă – o necesitate de democratizare a societății, în Rezumatele comunicărilor la conferința ştiințifico-didactică anuală a ULIM. Chişinău 18-20 martie 1997.
7. Golubenco Gh. Considerații privind clasificarea expertizelor judiciare, în Materialele simpozionului internațional "Învățământul românesc de criminalistică şi medicină legală la început de mileniu", 18 februarie 2005. Bucureşti, 2005.

8. Golubenco Gh. Contraexpertiza ca instrument de control asupra calității producerii expertizelor, în Materialele conferinței ştiințifico-practice "Prevenirea şi combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice şi practice (terorismul, traficul de ființe umane, spălarea banilor, traficul ilicit de droguri şi armament)" 7 octombrie 2005. Chişinău, 2005.
9. Golubenco Gh. Prezentarea de concluzii false în expertiza criminalistică: aspecte juridică-penale şi criminalistice, în Materialele conferinței ştiințifico-practice internaționale Chişinău, 25-26 mai 2005 "Criminalitatea regională: probleme şi perspective de prevenire şi combatere", Academia de Poliție, Chişinău, 2005.
10. Винберг А. И., Малаховская Н. Т, Судебная экспертология (общетеоретические и методологические проблемы судебных экспертиз). Волгоград, 1979.
11. Еленюк Г. А., Ищенко П. П. Вопросы, разрешаемые криминалистическими экспертизами. Караганда, 1993.
12. Крылов И. Ф. Судебная экспертиза в уголовном процессе. Л., 1963.
13. Назначение и производство судебных экспертиз. М., 1988.
14. Справочник следователя: Практическая криминалистика. Подготовка и назначение судебных экспертиз. Под рук. Н. А. Селиванова. М., 1992.
15. Шляхов А. Р. Судебная экспертиза. организация и проведение. М., 1979.

Tema nr. 20
Teze generale privind metodica criminalistică

1. Басалаев А. Н., Гуляев В. А. Криминалистическая характеристика преступления. Методика расследования преступлений (общие положения). М., 1976.

2. Белкин Р. С. Курс советской криминалистики. Криминалистические средства, приемы и рекомендации. М., 1977, Т. 3. Гл. 8-11.
3. Возгрин И. А. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Л., 1976.
4. Возгрин И. А. Принципы методики расследования отдельных видов преступлений. Л., 1977.
5. Возгрин И. А. Криминалистическая методика расследования преступлений. Минск, 1983.
6. Глазырин Ф. В. Методика расследования преступлений и личность участников уголовного судопроизводства. Методика и психология расследования преступлений. Свердловск, 1977.
7. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений. Харьков, 1965.
8. Колесниченко А. Н., Коновалова В. Е. Криминалистическая характеристика преступлений. Харьков, 1985.
9. Кривошеев А. С. Изучение личности обвиняемого в процессе расследования. М., 1971.
10. Кулагин Н. И. Использование органами следствия средств массовой информации в профилактике преступлений. Волгоград, 1971.
11. Лузгин И, М. Развитие методики расследования отдельных видов преступлений. Правоведение. 1977, № 2, р. 58-65.
12. Матусевич И. А. Изучение личности обвиняемого в процессе предварительного расследования преступлений. Минск, 1975.
13. Митричев С. П. Методика расследования отдельных видов преступлений. М., 1973.

Tema nr. 21
Metodica cercetării omorului

1. Bercheşan V. Metodologia investigării criminalistice a omorului. Bucureşti: Paraela 45, 1999.
2. Budăi R., Bogdan A. Ghidul anchetatorului de omoruri. Bucureşti: Agressis Print, 2007.
3. Zamfirescu N. Investigarea ştiinţifică a infracţiunilor de omor rămase cu autori neidentificaţi – elemente de psihocriminalistică. Bucureşti, 2000.
4. Арестова Л. Убийство: портрет в интерьере. Человек и закон, 1993, № 8, p. 15-17.
5. Дулов А. В. Теоретические проблемы организации осмотра места происшествия по делам об убийствах. Вопр. криминологии, криминалистики и судебной экспертизы. Вып. 9, Минск, 1992, p. 32-43.
6. Китаев Н. Н., Тельцов А. Л. Проблемы расследования отдельных видов умышленных убийств. Иркутск, 1992.
7. Осмотр места происшествия по делам о насильственной смерти. Под ред. А. В. Дулова, Н. И. Порубова. Минск, 1995.
8. Порубов Н. И. Особенности осмотра места происшествия по делам об убийствах. Минск, 1985.
9. Рассейкин Д. П. Осмотр места происшествия и трупа при расследовании убийств. Саратов, 1967.
10. Рассейкин Д. П. Расследование преступлений против жизни. Саратов, 1965.
11. Руководство по расследованию убийств. Под ред. С. И. Гусева. М., 1977.
12. Тишкевич С. И. Расследование убийств: Уголовно-правовые аспекты (Рекомендации для следователя). Минск, 1988.

Tema nr. 22
Metodica cercetării violului

1. Alecu Gh., Neculae Gh., Oancea I. Violul în grup. Aspect al fenomenului criminalității cu violență în mediul rural. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, 2002, nr. 1 (Bucureşti), p.25-26.
2. Bercheşan V. Unele implicații de ordin teoretic şi practic ce decurg din modificările aduse codului penal privitoare la infracțiunile la viața sexuală. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, 2001, nr. 5 (Bucureşti), p. 5-6.
3. Butoi T. Cercetarea cămpului faptei din perspectiva psihologului criminalist (aplicție practică în omorurile de natură sexuală). Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, 2003, nr. 6 (Bucureşti), p. 24-25.
4. Leu C. Hărțuirea sexuală. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii, 2003, nr. 6 (Bucureşti), p. 31-32.
5. Андреева Л. А. О некоторых обстоятельствах, способствующих половым преступлениям несовершеннолетних, и мерах их предупреждения. Вопр. борьбы с преступностью. Вып. 10. М., 1969, р. 108-114.
6. Гулицкая Н. И., Сидорик В. Н. Нравственность, здоровье и право. Минск, 1981.
7. Дремова Н. А. Вопросы мотивации преступлений несовершеннолетних. Вопр. борьбы с преступностью. Вып. 14. М., 1971, р. 106-115.
8. Игошин В. Н. Криминалистическое изучение личности преступника по делам об изнасиловании и его тактическое и методическое значение. Ижевск, 1993.

Tema nr. 23
Cercetare sustragerilor de bunuri din avutul proprietarului săvârşite prin furt, jaf şi tâlhărie

1. Golubenco Gh. Metode şi mijloace tehnico-criminalistice de luptă contra furturilor din locuinţe. Legea şi viaţa, nr. 6, 1993.
2. Баранов Н. Н. Осмотр места происшествия по делам о кражах из квартир, личных домов, дач. М., 1977.
3. Баранов Н. Н. Расследование краж личного имущества. М., 1977.
4. Бурнашев Н. А. Расследование краж, совершаемых в условиях крупного города. М., 1983. Викторов В. Н. Как защитить вашу квартиру и контору от воров: 50 советов американской полиции. М., 1992.
5. Волженкин Б. Понятие «технические средства» при совершении краж. Соц. законность, 1979, № 7, p. 31-32.
6. Зарубин Г. Г. Некоторые особенности раскрытия карманных краж, în „Вопр. совершенствования криминалистических методик”. Волгоград. 1981.
7. Литейное В. И. Корыстные посягательства на личную собственность и их предупреждение. Минск, 1989.
8. Мицеряков В. С. Предупреждение краж государственного и коллективного имущества. Хабаровск, 1993.
9. Поиск и изъятие микрообъектов на месте происшествия по делам о кражах. М., 1980. Степичев С. С. Еще раз о понятии «технические средства» при краже. Вопр. борьбы с преступностью. Вып. 10. М., 1969, p. 143-150.
10. Федоров Ю. Д. Расследование карманных краж. Учебно-практическое пособие. Ташкент, 1978.

Tema nr. 24.
Metodica cercetării escrocheriilor

1. Волженкин Б. Разграничение кражи и мошенничество. Соц. законность, 1979, № 11, p. 26.
2. Герцензон А. Мошенничество. Соц. законность, 1968, № 11, p. 28-33.
3. Грамович Г. И., Бирюкович Л. И. Распознание и предупреждение подделки кассовых чеков. Экспертная практика. Вып. 58. М., 1979, p. 43-50.

Tema nr. 25
Metodica cercetării infracţiunilor de corupere

1. Аслаханов А. А. Проблемы уголовно-правовой борьбы со взяточничеством. Государство и право. 1993, № 4, p. 81-88.
2. Болдырев Е. В. Расследование должностных преступлений в колхозах. М., 1957.
3. Зверев Ю., Балашов А. Выявление и расследование взяточничества. Соц. законность, 1977, № 7, p. 36-39.
4. Дулов А. В. Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами. Минск, 1985.

Tema nr. 26
Metodica cercetării accidentelor rutiere

1. Văduva N. Metodologia cercetării infracţiunilor prevăzute de noul cod rutier. Bucureşti, 2003.
2. Golubenco Gh. Particularităţi generale de investigare a unor genuri de accidente rutiere, în Materialele Symposionului internaţional „Contribuţia criminalisticii la investigarea accidentelor rutiere” desfăşurat la Bucureşti pe 31 octombrie 2007. Bucureşti, 2008.
3. Fierbinţeanu M. Expertiza tehnică auto judiciară şi criminalistică. Târgovişte: Editura Bibliotheca, 2006.

4. Алексеева Н. С., Максутова И. Х. Автотранспортные происшествия и их расследование. М., 1962.
5. Бекасов В. А., Боград Г. Я. и др. Автотехническая экспертиза. М., 1967.
6. Возможности судебных экспертиз при расследовании ДТП. Минск, 1994.
7. Гурский В. П. Дорожно-транспортные происшествия: методика расследования. М., 1992.
8. Жарский В. Е. Расследование дорожно-транспортных происшествий. М., 1968.
9. Жулев В. И. Предупреждение дорожно-транспортных происшествий. М., 1989.
10. Жулев В. И., Краенский Е. А., Гирько С. И. Расследование дорожно-транспортных преступлений. М., 1991.
11. Зорин Г. А., Зорин Р. Г. Типовые программы допросов участников и очевидцев дорожно-транспортных происшествий. Гродно, 1995.
12. Зотов Б. Л. Расследование и предупреждение автотранспортных происшествий. М., 1972.
13. Родионов Д. Д. Расследование дорожно-транспортных происшествий. 1990.
14. Стешиц В. К., Гурский В. Г. и др. Организация расследования ДТП, с места совершения которых водители скрылись. Минск, 1990.

Tema nr. 27
Particularitățile cercetării infracțiunilor comise de grupuri infractorice organizate

1. Gheorghiță M. Организованная преступность: проблемы теории и практики расследования. Monografie. Chişinău: Universitatea de Stat din Moldova – Institutul Ştiinţelor Reale, 1998.

2. Mocuța Gh. Criminalitatea organizată şi spălarea banilor. Bucureşti: Noul Orfeu, 2004.
3. Medeanu T. Criminalistica în acțiune, terorismul şi crima organizată. Bucureşti: Lumina Lex, 2006.
4. Tical Gh. Crima organizată şi terorismul. Galați: Ed. Dunărea de jos, 2007.
5. Алексеев В. Понятие организованной группы. Соц. законность, 1989, № 11, p. 25-27.
6. Антонян Ю. М., Пахомов В. Д. Организованная преступность и борьба с ней. Сов. государство и право, 1989, № 7, p. 36-42.
7. Андреев И. С. Использование специальных познаний в борьбе с организованной преступностью, în „Проблемы борьбы с организованной преступностью", Сб. науч. трудов. Минск, 1991, p. 36-39.
8. Быков В. М. Особенности расследования групповых преступлений. Ташкент, 1980.
9. Быков В. М. Криминалистическая характеристика преступных групп. Ташкент, 1986.
10. Волобуев А., Галкин Е. Организованная преступность и ее сущность. Сов. юстиция, 1989, № 21, p. 53.
11. Волобуев А., Крылов А., Галкин Е. Потомство «Черной кошки» в эру милосердия. Сов. милиция, 1990, № 11, p. 54-56.
12. Вопросы организованной преступности и борьбы с ней: Сб. науч. трудов НИИ проблем укрепления законности и правопорядка. М., 1993.
13. Гауфман Л. Д. Организованная преступность: понятие, виды, тенденции, проблемы уголовно-правовой борьбы. М., 1993.
14. Гуров А. Организованная преступность и борьба с ней. Слово лектора, 1989, № 12, p. 30-35.

15. Гуров А. Профессиональная преступность. Прошлое и современность. М., 1990.
16. Данилюк С. Е. Проблемы борьбы с организованной преступностью, în „Современные достижения науки и техники в борьбе с преступностью”. Минск, 1992, p. 10-12.

Tema nr. 28
Cercetarea infracţiunilor ecologice

1. Cătinean S. Aspecte privind metodologia investigării infracţiunilor silvice. Criminalistica. Revistă de informare, documentare şi opinii. 2005, nr. 1 (Bucureşti), p. 13.
2. Данилюк С. А., Суханов В. Н., Щерба С. П. Расследование дел о незаконной охоте. М., 1990.
3. Коновалова В. Е. Осмотр места происшествия по делам об экологических преступлениях, în „Совр. достижения науки и техники в борьбе с преступностью”. Минск, 1992, p. 68-71.
4. Меркурисов В. Х. Расследование и предупреждение преступлений, связанных с загрязнением водоемов и воздуха. М., 1987.
5. Моисеенко Л. Е. Судебно-техническая экспертиза при расследовании экологических преступлений, în „Актуальные проблемы судебной экспертизы и криминалистики”. Киев, 1993, p. 203-205.
6. Панкратов И. Ф., Сыродоев Н. А. Законодательство об охране и использовании животного мира. М., 1983.
7. Петров В. В. Правовая охрана природы в СССР. М., 1984.

Centrul Expertize
Independente
Republica Moldova
MD 2043, mun. Chişinău
str. Independenţei, 10/1 A
tel. 548166, fax 760825
www.ournet.md/~cexin/

Центр Независимых
Экспертиз
Республика Молдова
MD 2043, мун. Кишинэу,
ул. Индепенденцей, 10/1A
тел. 548166, фах 760825
www.ournet.md/~cexin/

GENURILE DE ACTIVITATE PRESTATE:

I. Expertiza tehnică a documentelor

1. Stabilirea falsificării în general, precum şi a semnăturilor, amprentelor ştampilelor, ştampilelor de antet, depistarea refacerelor de text şi contrafacerea rechizitelor, refacerea elementelor grafice, corodarea textului, lipirea din nou a foilor, fotografiilor, etc.

2. Cercetarea bonurilor de livrare fiscale şi de transport şi mărfuri, banilor de hârtie, biletelor de lotereie şi vizelor.

3. Identificarea mijloacelor tehnice, folosite pentru îndeplinirea documentelor ori a părţilor lor (maşini de dactilografiat, imprimante, aparate de casă).

II. Expertize şi cercetări a manuscriselor şi semnăturilor

1. Identificarea executorului, determinarea stării lor, precum şi stabilirea condiţiilor şi împrejurărilor de îndeplinire a manuscriselor.

III. Expertiza şi identificarea persoanelor după semnalmente

IV. Expertize trasologice

1. Sigilii la contoare de gaz şi electrice.

2. Mecanizme de închidere.

3. Urme de arme, instrumente, încălţăminte, haine, elemente de cadavre umane, de animale, mijloace de transport, etc.

V. Cercetări a armelor de foc

1. Starea tehnică, utilitatea la tragere, caracteristicile balistice, identificarea după glonțurile şi tuburile de cartuş.

VI. Expertiza mijloacelor de transport şi documentelor de însoțire a lor

1. Evaluarea mijloacelor de transport, determinarea pagubei şi aprecierea pierderii valorii mărfii.
2. Depistarea schimbărilor şi a altor necorespunderi, cum în documente, aşa şi la detaliile şi agregatele mijloacelor de transport, la punerea la evidență în organele de înregistrare.

VII. Expertiza autotehnică

1. De situație (cercetarea accidentelor rutiere).
2. Tehnică (deteriorările mijloacelor de transport).
3. Tehnologică (diagnoza calității reparației, expluatării mijloacelor de transport, etc.).
4. Trasologică de transport.
5. De drumuri.
6. Automerceologică.

VIII. Expertiza tehnico-incendiară

IX. Constatări tehnico-ştiințifice în ramura construcției

1. Aprecierea daunei materiale cauzate persoanelor fizice şi juridice în rezultatul îndeplinirii necalitative a lucrărilor de construcție şi montaj, lucrărilor de reparație şi construcție, construcției altei clădiri (construcții), inundărilor şi calamităților naturale, inclusiv la automatizări, partea electrică şi instalații tehnologice.
2. Determinarea variantelor de partajare şi de folosire, a imobilelor şi terenurilor aferente lor, între coproprietari.
3. Determinarea dimensiunilor şi ariei (suprafețelor) terenurilor aferente construcțiilor.

4. Aprecierea stării tehnice a construcţiilor cu determinarea gradului de uzură fizică, inclusiv la automatizări, partea electrică şi instalaţii tehnologice.

5. Determinarea volumului real al lucrărilor de construcţie-montaj, de reparaţii-construcţii, cu calculul costului de deviz după metoda resurselor sau de piaţă, corespunderea lor actelor de recepţie şi contractelor de antrepriză, inclusiv la automatizări, partea electrică şi instalaţii tehnologice.

6. Aprecierea valorii de deviz la obiectele de construcţie, reconstrucţie, reparaţie capitală pentru primirea creditelor bancare.

7. Determinarea încălcărilor de către părţi a obligaţiunilor asumate prin contractul de antrepriză.

X. Activitatea de evaluare şi expertiza mărfurilor

1. Evaluarea bunurilor imobile.
2. Expertiza mărfurilor industriale.

XI. Cercetări în domeniul tehnologiilor informaţionale (TI)

1. Expertiza stării tehnice a componentelor şi a articolelor din domeniul TI.
2. Expertiza în domeniul infracţiunilor cibernetice.
3. Evaluarea costului echipamentului şi a produselor de program din domeniul TI.

****

ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ
A EXPERȚILOR JUDICIARI INDEPENDENȚI
52, str.Vlaicu Pârcălab, Tel.: (373-2)224106. GSM:069185060
Chişinău, Moldova, MD-2012 e-mail: ggolubenco@yahoo.com

****

Scopurile Asociației:

- Consolidarea potențialului expertual al republicii, a eforturilor tuturor persoanelor ce posedă cunoştințe de specialitate în Criminalistică, Medicină legală, alte ramuri ale ştiinței şi practicii pentru a-şi da concursul la instruirea unui sistem alternativ (nestatal) de expertiză judiciară independentă în scopul asigurării în procesele judiciare a principiului contradictorial şi a libertăților constituționale ale cetățenilor.

- Apărarea intereselor şi drepturilor legitime a persoanelor fizice şi juridice în instanțele de judecată, precum şi dezvoltarea multilaterală a Expertizei Judiciare şi Criminalisticii în ansamblu.

Activități:

- Acordă ajutor juridic victimelor infracțiunii, bănuiților, precum şi învinuiților în săvîrşirea infracțiunilor în scopul apărării intereselor şi drepturilor legitime.

- Colaborează cu diverse asociații, barouri de avocați, cu alte persoane ce exercită funcții de apărare a intereselor cetățenilor în instanțele de judecată pentru a le acorda susținere metodică, consultativă şi ştiințifică în procesele judiciare.

- Efectuiază expertize publice ale actelor normative, a proiectelor de legi privind Expertiza judiciară, aplicarea metodelor şi mijloacelor criminalistice în procesele judiciare.

- Membrii Asociației în conformitate cu prevederile legislației în vigoare participă la efectuarea expertizelor judiciare primare, repetate (contraexpertize), precum şi celor complexe, acordînd persoanelor interesate şi alt ajutor consultativ vizînd dispunerea expertizelor, metodica executării lor, veridicitatea concluziilor etc.

Asociația este înregistrată la Ministerul Justiției Republicii Moldova la 12 martie 1997, nr. 0004

Gheorghe GOLUBENCO
Criminalistică: obiect, sistem, istorie
Studiu monografic

Coli de autor: 8,8

Redactor: Ilie Lupan
Corector: Angela Levința
Tehnoredactor: Olga Bondarenco